

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI

ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUĞA SAHİP OLAN EBEVEYNLERİN
YALNIZLIK, ALGILANAN SOSYAL DESTEK VE EBEVEYN ÖZ YETERLİĞİ
DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

TEZİ YAZAN
Büşra ÖNER

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Lut TAMAM (Çukurova Üniversitesi)
Jüri Üyesi: Doç. Dr. Soner ÇAKMAK(Çukurova Üniversitesi)
Jüri Üyesi: Doç. Dr. Mustafa KALE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN / ŞUBAT 2024

ONAY SAYFASI

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

2021011026 numaralı öğrencimiz olan **Büşra ÖNER** tarafından hazırlanan “**Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Olan Ebeveynlerin Yalnızlık, Algılanan Sosyal Destek ve Ebeveyn Öz Yeterliğı Düzeylerinin İncelenmesi**” başlıklı bu tez çalışması jürimiz tarafından **oybirliğı ile Psikoloji** Ana Bilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır.)

Üniv. Dışı-Jüri Asıl Üyesi-Tez Danışmanı-Jüri Başkanı: Prof. Dr. Lut TAMAM

(Çukurova Üniversitesi)

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır.)

Üniv. Dışı Asıl Üyesi: Doç. Dr. Soner ÇAKMAK

(Çukurova Üniversitesi)

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır.)

Üniv. İçi – Jüri Üyesi: Doç. Dr. Mustafa KALE

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır.)

19/02/2024

Prof. Dr. Murat KOÇ

Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

İTHAF

Depremi derin izler bıraktığı herkese...

ETİK BEYANI

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim 19/02/2024

Büşra ÖNER

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının tamamlanmasında bana rehberlik eden danışmanım Prof. Dr. Lut TAMAM'a, değerli geri bildirimleriyle katkı sağlayan sayın jüri üyeleri Doç. Dr. Soner ÇAKMAK ve Doç. Dr. Mustafa KALE'ye içten teşekkürlerimi sunuyorum. Yoğun sürecimde yanımda olan ve desteklerini esirgemeyen aileme ve yakın çevreme en içten teşekkürlerimi iletiyorum. Ayrıca, veri toplama sürecinde yardımcı olan kurum ve çalışanlarına da içtenlikle teşekkür ederim. Anketimi dolduran değerli ebeveynlere derin minnettarlığımı sunuyorum. Sizin değerli zamanınızı ayırarak sağladığınız geri bildirimler, bu tezin zenginleşmesine önemli katkılar sağladı. Tüm desteğiniz ve katkılarınız için derin bir şükran duygusu içindeyim.

ÖZ

ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUĞA SAHİP OLAN EBEVEYNLERİN YALNIZLIK, ALGILANAN SOSYAL DESTEK VE EBEVEYN ÖZ YETERLİĞİ DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Büşra ÖNER

Yüksek Lisans Tezi, Psikoloji Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Lut TAMAM

Şubat 2024,111 sayfa

Bu çalışma, özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin yalnızlık, algılanan sosyal destek ve ebeveyn öz yeterliği düzeylerinin birbirleriyle ve sosyodemografik faktörlerle birlikte incelenmesi amacıyla özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde eğitim gören öğrencilerin ebeveynleri ile yapılmıştır. Ebeveynlere UCLA Yalnızlık Ölçeği, Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Bağımsız iki grup arasındaki farkı test etmek için t-testi, ilişkisiz birden fazla grup arasında ANOVA, ölçekler arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için Pearson korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Sonuçlar incelendiğinde anneler babalara kıyasla daha yüksek sosyal destek algısı göstermiştir. Genç ebeveynler, daha yüksek öz yeterlilik, daha düşük yalnızlık düzeyine ve daha yüksek sosyal destek algısına sahiptir. Değişkenler medeni duruma göre incelendiğinde evlilerin algıladıkları sosyal destek bekarlara kıyasla daha yüksektir. Üniversite mezunu ebeveynlerin ebeveyn öz yeterlik düzeyi ilkokul mezunu ebeveynlere kıyasla daha yüksektir. Genel olarak eğitim seviyesi yalnızlık hissiyle ters orantılı, algılanan sosyal destek ile doğru orantılı olarak bulunmuştur. Çalışmayan ebeveynler çalışanlara kıyasla daha yüksek yalnızlık hissetmektedir. Ebeveynlerin gelir düzeyi düştükçe yalnızlık hissi artmaktadır. Ailede başka özel gereksinimli birey yoksa ebeveynlerin algıladıkları sosyal destek düzeyi artmaktadır. Ebeveynlerin yalnızlık düzeyi bakım veren olma durumunda azalmaktadır. Özel gereksinimli çocuğun erkek olması durumunda ebeveynlerin yalnızlık hissi artmaktadır ve algılanan sosyal destek düzeyi azalmaktadır. Çocuğun yaşı arttıkça ebeveyn öz yeterlik düzeyi düşmektedir. Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin ebeveyn öz yeterlik düzeyi ile yalnızlık düzeyi arasında negatif yönde

zayıf bir ilişki vardır; algılanan sosyal destek arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır. Ebeveynlerin yalnızlık ve sosyal destek düzeyleri arasında negatif yönde orta düzeyde ilişki vardır. Sonuçlar, özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin sosyal destek, öz yeterlilik ve yalnızlık düzeyleri arasındaki karmaşık ilişkileri vurgulayarak, bu ebeveynlerin yaşadığı zorlukları anlamak ve destek sağlamak için bireysel ve sosyal düzeyde müdahalelerin geliştirilmesinin önemini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Özel gereksinimli çocuk, algılanan sosyal destek, yalnızlık, ebeveyn öz yeterliği

ABSTRACT**EXAMINING THE LEVELS OF LONELINESS, PERCEIVED SOCIAL SUPPORT, AND PARENTAL SELF-EFFICACY AMONG PARENTS OF CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS****Büşra ÖNER****Master Thesis, Department of Psychology****Supervisor: Prof. Dr. Lut TAMAM****February 2024,111 Page**

This study aimed to examine the levels of loneliness, perceived social support, and parental self-efficacy among parents of children with special needs, along with their interrelations and associations with sociodemographic factors. The study was conducted with parents of students attending a special education and rehabilitation center. The UCLA Loneliness Scale, Perceived Social Support Scale, Parental Self-Efficacy Scale, and Personal Information Form were administered. T-tests were used to test differences between independent groups, ANOVA for unrelated multiple groups, and Pearson correlation coefficient to assess relationships between scales. The results indicated that mothers showed a higher perceived social support compared to fathers. Younger parents exhibited higher self-efficacy, lower levels of loneliness, and higher perceived social support. Analysis based on marital status revealed that married individuals perceived higher social support compared to unmarried ones. Moreover, parents with a university education demonstrated higher parental self-efficacy levels than those with primary education. Overall, education level was inversely proportional to feelings of loneliness and directly proportional to perceived social support. Non-working parents reported higher levels of loneliness compared to working ones, and as income levels decreased, feelings of loneliness increased. Presence of another individual with special needs in the family was associated with increased perceived social support. Parental loneliness decreased when they were caregivers for others. If the child with special needs was male, parents experienced increased loneliness and decreased perceived social support. Parental self-efficacy decreased with the child's age, and a weak negative relationship was found between parental self-efficacy and

loneliness, while a weak positive relationship was observed between parental self-efficacy and perceived social support. A moderate negative relationship was noted between parental loneliness and perceived social support levels. The results highlight the complex relationships among social support, self-efficacy, and loneliness levels of parents with children with special needs, underscoring the importance of understanding the challenges faced by these parents and developing interventions at both individual and social levels to provide support.

Keywords: Special needs child, perceived social support, loneliness, parental self-efficacy

ÖN SÖZ

Bu tez, özel gereksinimli çocuklara sahip ebeveynlerin deneyimlerini anlamak ve bu deneyimlerin altında yatan duygusal ve sosyal dinamikleri keşfetmek için bir araştırma yolculuğudur. Bu çalışma, derin bir içsel motivasyonla ve bu alanda yapılan çalışmaların önemine olan inançla ortaya konmuş, içtenlikle paylaşmak istediğim bir yolculuğun parçasıdır. Özel gereksinimli çocukların ebeveynlerinin hayatları üzerindeki etkilerini anlamak ve onların deneyimlerine ışık tutmak, bu tezin en temel amacıdır. Her bir ailenin benzersiz hikayesi, bu çalışmanın odak noktası olmuş ve umuyorum ki, bu çalışma, benzer deneyimler yaşayan diğer ebeveynlere ışık tutabilir ve onlara destek olabilir. Bu süreçte elde edilen her bilgi, bir başkasının yolculuğuna ışık olabilir umuduyla tamamlanmıştır.

Şubat, 2024

İÇİNDEKİLER

KAPAK.....	i
ONAY SAYFASI	ii
İTHAF	iii
ETİK BEYANI	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZ.....	vi
ABSTRACT	viii
ÖN SÖZ.....	x
İÇİNDEKİLER.....	xi
KISALTMALAR.....	xiv
TABLO LİSTESİ.....	xv
EKLER LİSTESİ.....	xvii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Amacı.....	3
1.2. Araştırmanın Soruları	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Araştırmanın Sayıltıları	4
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	4
1.6. Tanımlar.....	4
2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	6
2.1. Özel Gereksinimli Birey.....	6
2.2. Özel Gereksinimlilik Sınırlandırılması.....	6
2.2.1. Öğrenme Güçlüğü	6
2.2.1.1. Okuma Bozukluğu (Disleksi).....	8
2.2.1.2. Yazılı anlatım Bozukluğu (Disgrafi).....	8
2.2.1.3. Matematik Bozukluğu (Diskalkuli).....	9
2.2.2. Bedensel Yetersizlik	9
2.2.3. Dil ve Konuşma Bozukluğu	10
2.2.3.1. Dil Bozukluğu	10
2.2.3.2. Ses Söyleme Bozukluğu.....	10
2.2.3.3. Toplumsal (Pragmatik) İletişim Bozukluğu	11

2.2.3.4. Çocukluk Başlangıçlı Konuşma Akıcılığı Bozukluğu (Kekemelik).....	11
2.2.3.5. Tanımlanmamış İletişim Bozukluğu.....	11
2.2.4. Görme Yetersizliği.....	11
2.2.5. İşitme Yetersizliği.....	12
2.2.6. Otizm Spektrum Bozukluğu.....	13
2.2.7. Zihinsel Yetersizlik.....	13
2.3. Özel Gereksinimli Birey ve Aile	14
2.3.1. Ailelerin Tepkileri.....	15
2.3.1.1. Aşama Modeli.....	15
2.3.1.2. Çaresizlik, Güçsüzlük, Anlamsızlık Modeli.....	16
2.3.1.3. Kişisel Yapılanma Modeli	17
2.3.1.4. Sürekli Üzüntü Modeli	18
2.3.2. Yalnızlık.....	18
2.3.3. Özel Gereksinimli Çocukların Ebeveynlerinde Yalnızlık	19
2.3.4. Algılanan Sosyal Destek.....	20
2.3.5. Özel Gereksinimli Çocukların Ebeveynlerinde Algılanan Sosyal Destek	21
2.3.6. Ebeveyn Öz Yeterliği.....	23
2.3.7. Özel Gereksinimli Çocukların Ebeveynlerinde Ebeveyn Öz Yeterliği	24
3. YÖNTEM	25
3.1. Araştırmanın Modeli.....	25
3.2. Araştırmanın Katılımcıları.....	25
3.3. Veri Toplama Araçları.....	25
3.3.1. UCLA Yalnızlık Ölçeği	25
3.3.2. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	26
3.3.3. Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği	26
3.3.4. Kişisel Bilgi Formu	26
3.4. Verilerin Analizi.....	27
4. BULGULAR	28
4.1. Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular.....	28
4.2. Çalışma Sonrası Güç Analizine İlişkin Bulgular.....	30
4.3. Ölçeklerin Güvenirliğine İlişkin Bulgular.....	30
4.4. Ölçeklerin Normalliğine İlişkin Bulgular.....	31

4.5. Ölçek ve Boyutların Bazı Değişkenlerle Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular.....	32
4.6. Ölçek Puanlarının İlişisine Yönelik Korelasyon Analizi.....	54
5. TARTIŞMA VE SONUÇ.....	57
KAYNAKÇA.....	67
EKLER	80

KISALTMALAR

- MEB** : Milli eğitim bakanlığı
ÇÖZGER : Çocuklar için Özel Gereksinim Raporu
TC : Türkiye Cumhuriyeti
DSM-5 : TR Tanı Ölçütleri Başvuru Elkitabı

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.	Ebeveyne Ait Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular	28
Tablo 2.	Çocuğa Ait Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular.....	29
Tablo 3.	Ölçeklerin Cronbach-Alpha Katsayısı.....	31
Tablo 4.	Ölçeklerin/Alt Boyutların Betimsel İstatistikleri	31
Tablo 5.	Ölçeklerin/Alt Boyutların Normal Dağılıma Uygunluğuna İlişkin Bulgular	32
Tablo 6.	Ölçek/Alt Boyut Toplam Puanlarının Ebeveynlerin Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması.....	33
Tablo 7.	Ölçek/Alt Boyut Toplam Puanlarının Ebeveynlerin Yaşlarına Göre Karşılaştırılması.....	34
Tablo 8.	Ölçek/Alt Boyut Toplam Puanlarının Ebeveynlerin Medeni Durumlarına Göre Karşılaştırılması	36
Tablo 9.	Ölçek/Alt Boyut Toplam Puanlarının Ebeveynlerin Eğitim Durumlarına Göre Karşılaştırılması	37
Tablo 10.	Ölçek/Alt Boyut Toplam Puanlarının Ebeveynlerin Çalışma Durumlarına Göre Karşılaştırılması	39
Tablo 11.	Ölçek/Alt Boyut Toplam Puanlarının Ebeveynlerin Gelir Durumlarına Göre Karşılaştırılması.....	40
Tablo 12.	Ölçek/Alt Boyut Toplam Puanlarının Ebeveynlerin Çocuk Sayılarına Göre Karşılaştırılması.....	42
Tablo 13.	Ölçek/Alt Boyut Toplam Puanlarının Ebeveynlerin Ailelerinde Başka Özel Gereksinimli Olma Durumuna Göre Karşılaştırılması	43
Tablo 14.	Ölçek/Alt Boyut Toplam Puanlarının Özel Gereksinimli Çocuğa Ebeveynlerden Başka Bakım Veren Olma Durumuna Göre Karşılaştırılması.....	44
Tablo 15.	Ölçek/Alt Boyut Toplam Puanlarının Özel Gereksinimli Çocuğun Cinsiyetine Göre Karşılaştırılması	45
Tablo 16.	Ölçek/Alt Boyut Toplam Puanlarının Özel Gereksinimli Çocuğun Yaşına Göre Karşılaştırılması.....	47
Tablo 17.	Ölçek/Alt Boyut Toplam Puanlarının Özel Gereksinimli Çocuğun Tek veya Çok Engel Türüne Sahip Olma Durumuna Göre Karşılaştırılması	49

Tablo 18. Ölçek/Alt Boyut Toplam Puanlarının Özel Gereksinimli Çocuğun Engel Türüne Göre Karşılaştırılması.....	50
Tablo 19. Ölçek/Alt Boyut Toplam Puanlarının Özel Gereksinimli Çocuğun Engel Oranına Göre Karşılaştırılması	53
Tablo 20. Ölçek/Alt Boyut Toplam Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	55

EKLER LİSTESİ

Ek A. Tez Etik Kurul Onay Formu	80
Ek B. Bilgilendirilmiş Onam Formu	82
Ek C. Kişisel Bilgi Formu	83
Ek D. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	84
Ek E. Ucla Yalnızlık Ölçeği	85
Ek F. Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği	86
Ek G. UCLA Yalnızlık Ölçeği İzni	88
Ek H. Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği İzni	89
Ek I. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği İzni	90
Ek İ. Çağ Üniversitesi SOBE Tez Etik İzin Yazısı	91
Ek J. Çağ Üniversitesi Rektörlüğü Tez Etik İzin İstek Formu	92
Ek K. Çağ Üniversitesi İzin Belgesi	93
Ek L. Amasya Milli Eğitim Müdürlüğü İzin Belgesi	94

1. GİRİŞ

Aile toplumun en temel yapı taşıdır ve aile sisteminin en önemli unsuru çocuktur. Ebeveynler doğacak olan çocuğun ve bu çocuğun bedensel ve bilişsel açıdan sağlıklı olmasının hayalini kurarlar (Şendil & Balkan2005). Normal gelişim gösteren bir çocuğun aileye katılımı bile ebeveynler için oldukça zorlayıcı bir sürece, yaşam tarzında ve koşullarda büyük farklılıklara, yeni rollere ve sorumluluklara neden olurken özel gereksinim gösteren bir bebeğin aileye katılımı alışılan düzenin tamamen değişmesine, ebeveynlere farklı görevler eklenmesine ve daha fazla problemle baş etmeye çalışmalarına neden olmaktadır.

Özel gereksinimli bir çocuğun ailesi için, çocuk hangi engel türü ve seviyesinde olursa olsun, birçok özel zorlukları da beraberinde getirir. Bu zorluklar, ekonomik sıkıntılar, psikolojik durum, eğitim düzeyi, yaşam tarzı, aile ilişkileri ve sosyal etkileşimler gibi farklı alanlarda ortaya çıkabilir (Karadağ, 2009; Özşenol vd., 2003).

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynler inkar, suçluluk, başarısızlık, çaresizlik, geleceğe yönelik kaygılar, hayal kırıklığı gibi duygularla beraber ve tüm bunların yanında maddi sıkıntılar, aile yapısındaki değişiklikler, eşler arasındaki anlaşmazlıklar gibi farklı alanlarda da problemler yaşamaktadır (Aral & Gürsoy, 2009; Küçüker, 1993; Kaner, 2009; Pelchat vd., 2003). Aynı zamanda ebeveynler enerjilerinin çoğunu özel gereksinimli çocuğuna vermek zorunda olması ebeveynlerini birbirlerinden ve çevrelerinden giderek uzaklaştırarak kendilerini yalnız hissetmelerine neden olmaktadır. Bu tarz stres faktörleriyle karşılaşan ebeveynler aynı zamanda yetersizlik duygularıyla baş etmeye çalışmaktadır ve bu süreçte desteğe ihtiyaç duymaktadır.

Özgür'e (2000) göre aileye özel gereksinimli çocuğun katılımıyla ebeveynler imkanlarını, şartlarını, düşünce ve duygularını bu zor süreci ilerletmeye yöneltmektedirler ve bu süreçte yakın çevrelerinden ve toplumdan aldıkları sosyal destek, bu zorluğun üstesinden gelmek için dayanak oluşturmaktadır (aktaran Sungur Bozdoğan, 2011). 1970'lerden beri sosyal desteğin bireylerin yaşamında karşılaştıkları stres faktörleriyle baş etmede güçlü bir kaynak olduğu bilinmektedir. Birçok araştırmada, sosyal desteğin kişileri stresten ve stresin zararlarından koruduğu aynı zamanda bir tampon görevi gördüğü öne sürülmüştür. Cohen ve Wills (1985) sosyal desteğin, strese sebep olan probleme yönelik çözüm önerileri sunarak stresin azalmasını sağlayabilir ve bireyin stres unsurunu algılama biçimini değiştirebildiğini belirtmiştir. Bununla beraber bireyin sorunlarla baş edebilme becerisini artırır. Aynı zamanda strese

neden olan olumsuz durumları indirger, kişinin duygularını dışa vurmasını sağlar ve uyum becerilerini geliştirir (Kaner & Bayraklı, 2010). Özel gereksinimli birey aileye ilk katıldığında ebeveynler bunu kabullenmekte zorlanır hatta inkar yoluna gidebilir. Robertson'a (1988) göre, sosyal çevrenin desteğini alan ebeveynlerin çocuklarını kabulü daha hızlı ve sağlıklı bir biçimde olmaktadır. Aynı zamanda sosyal desteğin yeteri kadar sağlanamadığı durumlarda anne-baba arasındaki sorunlar artmaktadır (Çattık, 2015).

Özel gereksinimli çocuğu olan ailelerde problemlerle baş etmekte zorlanan ebeveynler birbirlerinden ve sosyal çevreden uzaklaşmaya ve kendilerini yalnız hissetmeye başlarlar. Çoğunlukla özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerden biri çocuğa bakım verebilmek için işten ayrılmakta ve dolayısıyla çalışma hayatı sayesinde kurduğu sosyal ilişkiler bozulmaya başlamakta ve ebeveyn kendini yalnız hissetmektedir. Bunun yanında çocuğun ebeveynin bakım vermesine muhtaç olması bir bağlılığa sebep olmakta ve ebeveyn sosyal yaşantısını sürdürmekte güçlük çekmektedir. Bunlarla birlikte özel gereksinimli çocukların toplum tarafından dışlanması ailelerin sosyalleşmesine engel oluşturmaktadır. Bu gibi sebeplerle sosyal hayatı olamayan ebeveynler kendilerini yalnız hissetmektedir. Peplau ve Perlman (1982) tarafından yalnızlık, kişinin sosyal ilişkilerinin arzu edilenden daha az tatmin edici olarak algılanması durumunda ortaya çıkan sıkıntı olarak tanımlanmaktadır (aktaran Sungur Bozdoğan, 2011). Kişi birileriyle birlikte olduğunda da yalnızlık hissedebilir çünkü yalnızlığı, kişinin var olan ilişkilerinden sağladığı doyumun miktarı ya da mevcut ilişkileri anlamlandırma biçimi belirler. Yalnızlık kişinin kurmak istediğı sosyal ilişkiler ve gerçekte kurduğu sosyal ilişkiler arasındaki farktan kaynaklanmaktadır.

Aileye yeni bir çocuk katıldığında ebeveynlerin sorumlulukları artar. Yeni doğan çocuk özel gereksinimliyse bu sorumluluklar daha fazladır. De Montigny ve Lacharite'ye (2005) göre ebeveynlerin bu sorumlulukları yerine getirebilme ve yürütebilme becerilerinin yeterlikleri hakkındaki inancına ebeveyn öz yeterliği denilmektedir. Ebeveyn öz yeterlik, çocuk yetiştirilmesinde ebeveynlerin çocuğa bakım verme, ihtiyaçlarını karşılama gibi gerekliliklerini karşılamak için ebeveyn yetenekleridir ve ebeveyn öz yeterlik inancı, kişinin başarılı ve yeterli ebeveyn olma inancına dair kendine yönelik tahminleridir (Coleman & Karraker, 2003). Gözübüyük'e (2015) göre ebeveynlerin çocuk yetiştirme konusunda gerekli bilgilere hakim olması, kendi becerilerine güvenmesi, sosyal destek alabileceğine dair inancı ebeveyn öz yeterliğini yükseltmektedir. Bandura'ya (1982; 1997) göre ebeveyn öz

yeterlik inancı yüksek olan ebeveynlerin, kendilerine ebeveynliğe dair sorumlulukları üstlenirken daha fazla güvendikleri, çaba gösterdikleri, sorunlara çözüm odaklı yaklaşabildikleri ve çaresizlik duygularının daha düşük olduğu bilinmektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin yalnızlık, algılanan sosyal destek ve ebeveynlik öz yeterliği düzeylerinin birbirleriyle ve sosyodemografik faktörlerle birlikte incelenmesidir.

1.2. Araştırmanın Soruları

- 1- Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin yalnızlık ve algılanan sosyal destek düzeyleri arasında ilişki var mıdır?
- 2- Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin yalnızlık ve algılanan sosyal destek alt boyutları arasında ilişki var mıdır?
- 3- Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin yalnızlık ve ebeveyn öz yeterliği düzeyleri arasında ilişki var mıdır?
- 4- Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin algılanan sosyal destek ve ebeveyn öz yeterliği düzeyleri arasında ilişki var mıdır?
- 5- Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin algılanan sosyal destek alt boyutları ve ebeveyn öz yeterliği düzeyleri arasında ilişki var mıdır?
- 6- Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin sosyodemografik bilgiler ve yalnızlık düzeyi arasında ilişki var mıdır?
- 7- Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin sosyodemografik bilgiler ve algılanan sosyal destek düzeyi arasında ilişki var mıdır?
- 8- Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin sosyodemografik bilgiler ve algılanan sosyal destek alt boyutları arasında ilişki var mıdır?
- 9- Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin sosyodemografik bilgiler ve ebeveyn öz yeterliği düzeyi arasında ilişki var mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Özel gereksinimli çocuğa sahip olmak, ebeveynler için oldukça zorlu bir süreçtir. Bu süreçte ebeveynlerin yalnızlık, stres ve duygusal zorlanmalar yaşamaları oldukça yaygındır. Bu bağlamda, özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşadıkları zorlukları anlamak ve onlara destek sağlamak önemlidir.

Bu çalışma, özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin yalnızlık, algılanan sosyal destek ve ebeveyn öz yeterliği düzeylerinin birbirleriyle ve sosyodemografik bilgilerle ilişkileri kapsamlı bir şekilde incelenerek dezavantajlı gruplar konusunda farkındalık oluşturmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın sonuçları, özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin yaşadığı zorlukları ve bu zorluklarla başa çıkabilmeleri için ihtiyaç duydukları destekleri ortaya koymaktadır.

Bu araştırma, özel gereksinimli çocuğa sahip olan ebeveynlere yönelik destek programları geliştirilmesinde önemli bir rol oynayabilir. Çalışmanın sonuçlarına dayanarak, ebeveynlere sosyal destek sağlamak, öz yeterliliklerini arttırmak ve yalnızlıklarını azaltmak için uygulanabilecek stratejiler geliştirilebilir.

1.4. Araştırmanın Sayıtları

Araştırmada kullanılan ölçme araçları geçerli ve güvenilir olduğu ve katılımcıların sorulara samimi, doğru ve tarafsız yanıt verdiği varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın bulguları UCLA Yalnızlık Ölçeği, Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu'ndan toplanan verilerle sınırlıdır. Araştırma sonuçlarının genellenebilirliği Amasya ilinde bulunan ve çocuğu özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde eğitim görmekte olan ebeveynlerle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Özel Gereksinimli Çocuk: Milli Eğitim Bakanlığı'na (MEB, 2006) göre özel gereksinimli çocuklar, doğuştan veya sonradan kazanılmış fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal, dil ve iletişim gibi alanlarda özür veya engelleri olan, normal gelişim gösteremeyen, özel eğitim ve öğretime ihtiyaç duyan bireylerdir.

Algılanan Sosyal Destek: Dunst ve arkadaşları (1986) tarafından yapılan çalışmada algılanan sosyal destek, bir bireyin karşılaştığı stresli durumlarda, sosyal çevresindeki kişilerin sağladığı duygusal, bilgi verici ve sözsüz destek olarak tanımlanmıştır.

Yalnızlık: Peplau ve Perlman (1982), yalnızlığı "bir bireyin sosyal ilişkilerinde arzuladığı ancak arzuladığı düzeyde tatmin edilemeyen bir boşluğun mevcudiyeti" olarak tanımlamışlardır. Bu tanıma göre yalnızlık, bireyin sosyal bağlantılarında bir tatminsizlik hissi yaşamasıdır (aktaran Sungur Bozdoğan, 2011).

Ebeveyn Öz Yeterliği: Ebeveyn öz yeterliğini, ebeveynlerin çocuk yetiştirme görevlerini yerine getirme konusunda kendilerine güvenmeleri, bu görevlerde başarılı olacaklarına inanmaları ve bu konuda gerekli becerilere sahip olduklarına inanmaları olarak tanımlamışlardır. Ebeveyn öz yeterliği, bir ebeveynin çocuğunun ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli olan bilgi, beceri ve kaynaklara sahip olduğuna inanmasıdır (Coleman & Karraker, 2003).

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1.Özel Gereksinimli Birey

Her çocuk fiziksel, duyuşsal ve zihinsel açıdan birbirinden farklıdır; gelişim hızları, öğrenme biçimleri kendilerine özgüdür. Bu farklılıkların bazı sınırlar içinde olması onların normal gelişim gösteren birey olduklarını gösterir. Bu farklılıklar daha büyük boyutlara ulaştığında kişi özel gereksinimli birey olarak anılır.

Çocuklar İçin Özel Gereksinim Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik'te (ÇÖZGER, 2019) özel gereksinim, çocukların topluma eşit katılımını sağlamak için gelişimsel veya bedensel engeli olmayan bireylerden farklı eğitim, cihaz, rehabilitasyon, sağlık, protez, ortez, çevresel düzenlemeler, ekonomik ve sosyal hizmetlere ve haklara ihtiyacının olması olarak tanımlanmaktadır.

Akkoyun ve Umuç'a (2015) göre özel gereksinimli bireyler bilişsel, işitsel ve iletişimsel, bedensel, duygusal ve sosyal alandaki bir veya birden fazla gelişim özelliklerindeki farklılıklar nedeniyle normal eğitimden tam olarak yarar göremeyen; ek ya da ayrı bir eğitime ihtiyaç duyan bireylerdir (aktaran Baş, 2018).

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne (2018) göre "Özel eğitim ihtiyacı olan birey, bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren bireydir." Özetle özel gereksinimli bireyler bilişsel, fiziksel ve duygusal becerileri konusunda yaşatlarından farklı ihtiyaçlara sahip bireylerdir.

2.2. Özel Gereksinimlilik Sınırlandırılması

MEB'e (2006) göre rehabilitasyon merkezlerindeki destek eğitim programlarından faydalanabilecek 7 özel gereksinim türü vardır. Bunlar; öğrenme güçlüğü, bedensel yetersizlik, görme yetersizliği, dil ve konuşma bozukluğu, işitme yetersizliği, otizm spektrum bozukluğu ve zihinsel yetersizliktir.

2.2.1. Öğrenme Güçlüğü

Öğrenme güçlüğü terimi, tıbbi veya eğitimsel bir terim olarak ilk defa kim tarafından kullanıldığı net olarak belirlenemese de bu tür zorluklar tıp ve eğitim alanlarında uzun bir geçmişe sahiptir. Ancak bu terimin daha geniş bir bağlamda araştırıldığı ve tanımlandığı önemli isimlerden biri, Samuel A. Kirk'tür. 1962 yılında Kirk, öğrenme güçlüğü konusunda önemli çalışmalar yapmıştır. Kirk, bu alandaki öncü araştırmacılardan biri olarak kabul edilir ve öğrenme güçlüğü tanısının gelişimine

önemli katkılarda bulunmuştur. Kirk'e göre, öğrenme güçlüğü, bireyin belirli bir alandaki öğrenme becerilerinin, aynı yaşta ve zeka düzeyindeki diğer bireylere kıyasla belirgin bir gerileme gösterdiği bir durumu ifade eder. Kirk tarafından geliştirilen öğrenme güçlüğü tanımı, özellikle okuma, yazma ve matematik gibi temel öğrenme alanlarında güçlük yaşayan öğrencileri kapsar. Bu tanıma göre, öğrenme güçlüğü yaşayan bir birey, belirli bir alandaki becerilerini kazanma ve kullanma konusunda yaşlarına göre geride kalmaktadır. Kirk'in çalışmaları, öğrenme güçlüğü'nün nörolojik temelleri ve öğrenme güçlüğü olan bireylere uygun eğitim yöntemlerinin geliştirilmesi konularında önemli katkılar sunmuştur (aktaran Fırat & Koçak, 2018).

T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü'nün (2023) kapsamlı tanımına göre, öğrenme güçlüğü, normal ya da normalin üstünde bir zekâyâ sahip olan bireylerde görülen bir durumdur. Bu durumda, psikiyatrik bir hastalık, duyuşsal özür veya alenen tanımlanmış bir beyin patolojisi gibi nörolojik sorunlar yoktur. Ancak bu bireyler, dinleme, konuşma, matematik, okuma-yazma becerilerini kazanma ve kullanma ve akıl yürütme konusunda önemli zorluklar yaşarlar. Ayrıca, kendini yönetme, sosyal ilişkiler kurma ve etkileşimde bulunma konularında da sorunlar yaşayabilirler. Bu zorluklar, standart eğitim programlarına rağmen, bireyin yaşına ve zeka düzeyine uygun başarı gösteremediği durumlar olarak ortaya çıkar.

Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından 2013 yılında yayınlanan ve Türkçe'ye "Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı" olarak çevrilen DSM-5'e göre, Özgül Öğrenme Bozukluğu nörogelişimsel bir bozukluktur ve bu bozukluğun tanısının konulabilmesi için müdahalelere rağmen altı aydan fazla sürmesi, sözcüklerin yavaş veya yanlış okunması, okuduğunu anlamada zorluk, sözcüklerdeki harflerin tek tek söylenmesinde veya yazılmasında güçlük, yazılı anlatımda sorunlar, sayıları algılama ve hesaplama güçlüğü, akıl yürütme zorlukları gibi belirtiler gözlenmelidir.

DSM-5'e göre, özgül öğrenme bozukluğunun yaygınlığı, farklı dil ve kültürlerdeki okul çağı çocukları arasında %5 ile %15 arasında değişmektedir. Erişkinlerdeki yaygınlık oranları tam olarak bilinmemekle birlikte, tahmini olarak %4 gibi görünmektedir.

DSM-5'e göre özgül öğrenme bozukluğu; yazılı anlatım bozukluğu, okuma bozukluğu ve matematik bozukluğu olarak üç gruba ayrılmaktadır.

2.2.1.1. Okuma Bozukluğu (Disleksi)

DSM-5'e göre okuma bozukluğu, bireylerin sözcükleri doğru okuma, okuma akıcılığı ve hızı, aynı zamanda okuduğunu anlama yeteneklerinde belirgin sorunlar yaşattığı bir durumu ifade eder.

Yıldırım'ın 2022 tarihli çalışmasına göre, disleksiye sahip bireylerin bazı belirgin özellikleri bulunmaktadır. Bu özellikler arasında okuma hızının düşüklüğü, bazı harflerin seslerini öğrenmede zorluk, kelimeleri hecelerken veya harflerine ayırırken zorlanma, hızlı isimlendirme becerilerinin yetersizliği, doğru ve akıcı kelime çözümlene yeteneğinde zorluk ve kitap veya metin okurken anlama güçlüğü çekme bulunmaktadır. Bu özellikler, disleksiye sahip bireylerin okuma ve yazma becerilerindeki zorlukları tanımlamak için kullanılır.

Barutçu ve Özbay'ın 2013 yılında yaptıkları çalışmaya göre, disleksiye sahip bireyler, özellikle fonolojik işleme becerilerinde güçlük yaşarlar, bu da kelimelerin seslerini ayırt etme, harf-ses ilişkilerini anlama ve doğru telaffuz etme zorluğu anlamına gelir. Ayrıca, harf kodlama yetenekleri etkilenebilir, yazı dilindeki harfleri tanımda zorluk çekebilirler. Okuma hızları genellikle yaşlılarından daha yavaş olabilir ve okuduğunu anlama konusunda konsantrasyon zorlukları yaşayabilirler. Disleksi belirtileri bireyden bireye farklılık gösterebilir ve kişisel destek ve özel eğitim gerekebilir.

2.2.1.2. Yazılı anlatım Bozukluğu (Disgrafi)

DSM-5'e göre yazılı anlatım bozukluğu; sözcüklerin harf harf doğru bir şekilde telaffuz edilmesi ve yazılması, dilbilgisi ve noktalama kurallarına uygunluk, yazılı ifadenin açıklığı ve düzeni gibi alanlarda bireyin sürekli ve belirgin bir şekilde yetersizlik yaşadığı bir durumu ifade eden bir durumdur.

Uysal'a göre (2013) disgrafi, bir kişinin zeka seviyesi ve eğitim düzeyine göre beklenen yazma yeteneğinin altında kalması durumudur. Bu durum, dil bilgisi, yazım ve noktalama hataları, düzensiz paragraf yapıları ve okunması güç el yazmaları gibi belirgin özelliklerle kendini gösterir. Disgrafik bireyler genellikle yanlış ve uygunsuz kelimeleri tercih ederler, paragrafları yanlış sıralarlar ve genel olarak yazı yazma süreci onlar için zorlaşır. Bu durum sonucunda yazıdaki kelime sayısı azalabilir.

Disgrafi, Barutçu ve Özbay (2013) çalışmalarına göre disgrafiye sahip bireyler, el yazısını düzgün bir şekilde oluşturmakta zorluk yaşarlar, harf şekilleri ve yazı düzeni genellikle düzensizdir. Ayrıca kelime ve cümlelerini düzgün bir şekilde sıralamakta ve

yazmakta güçlük çekerler, yazma işlemi yavaş ilerler ve yazdıklarını düşündükleri gibi ifade etmekte zorlanabilirler. Yazma işlevselliği günlük yaşamda azalabilir, özellikle okul ve iş ortamlarında yazma görevlerinde sorunlar yaşanabilir. Disgrafi, yazma becerilerini geliştirmek için özel eğitim ve destek gerekebilir. Bu nedenle, bireylerin tanılanması ve uygun müdahalelerin planlanması önemlidir.

2.2.1.3. Matematik Bozukluğu (Diskalkuli)

DSM-5'e göre matematik bozukluğu; sayı algısı, hatasız ve akıcı hesaplama yeteneği, aritmetik bilgilerin ezberlenmesi ile doğru sayısal mantık yürütme gibi alanlarda ortaya çıkan sorunları içeren bir durumdur.

Butterworth'un çalışmalarına göre (2003), diskalkuli bireyler matematiksel kavramları, sayıları ve matematiksel işlemleri diğer öğrencilere kıyasla daha zor anlarlar. Diskalkuli, genellikle sayıların sıralanması, toplanması, çıkarılması, çarpılması ve bölünmesi gibi temel aritmetik becerilerin öğrenilmesinde güçlük çekme ile karakterizedir. Bu zorluklar, bireylerin matematik derslerinde düşük başarı göstermelerine ve matematikle ilgili günlük yaşamda sorunlar yaşamalarına neden olabilir.

2.2.2. Bedensel Yetersizlik

2002 yılında yapılan Türkiye Özürlüler Araştırması isimli çalışmada ortopedik yetersizlik, bireylerin bedensel yapılarındaki çeşitli sorunları içermektedir. Bu sorunlar arasında el, ayak, kol, bacak, parmak ve omurgalarda eksiklik, yokluk, fazlalık, kısalık, şekil bozukluğu, hareket kısıtlılığı, kemik hastalıkları ve kas güçsüzlüğü bulunmaktadır. Ayrıca, felç geçirenler, serebral palsi (beyin felci), spastikler (kasların aşırı gerilimi) ve spina bifida (omurilik rahatsızlığı) gibi nörolojik durumları olan bireyler de ortopedik yetersizlik kategorisine dâhil edilmektedir.

Günel'in 2014 yılında yayınladığı "Motor Fonksiyonel Problemi Olan Çocuklar" isimli aile eğitim rehberinde bedensel yetersizliğin, kişinin yaşamının farklı dönemlerinde meydana gelen nedenlere bağlı olarak ortaya çıkabileceğini vurgulamaktadır. Bu nedenler, doğum öncesi, doğum anı veya doğum sonrası dönemlerde iskelet (kemik), kas ve sinir sistemi sorunları gibi çeşitli faktörlere bağlı olabilir. Bedensel özürlülük, bu bireylerin yaşamını sürdürebilmelerini ve toplumsal yaşama uyum sağlayabilmelerini zorlaştırabilir. Bu nedenle, bu özürlülüğe sahip bireylerin günlük yaşamın gereksinimlerini karşılayabilmeleri, bağımsızlık

kazanabilmeleri ve toplumsal yaşama entegre olabilmeleri için bazen koruma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaçları olabilir.

2.2.3. Dil ve Konuşma Bozukluğu

Nörogelişimsel bozukluk olarak sınıflandırılan dil ve konuşma bozukluğu DSM-5'te iletişim bozukluğu olarak adlandırılmaktadır. İletişim bozuklukları, dil, konuşma ve iletişim süreçlerindeki eksiklikleri kapsar. Konuşma, seslerin kullanılarak ifade edildiği bir süreçtir ve bu süreçte söyleyiş akıcılığı, ses kalitesi ve titreşim kalitesi değerlendirilir. Dil, sembollerle iletişim kurmak için kullanılan belirli kurallara dayalı bir sistemdir. İletişim ise, kişinin karşısındaki kişinin davranışlarını, düşüncelerini veya tutumlarını etkileyen her türlü sözlü veya sözsüz iletişimi içerir. İletişim bozuklukları, ses söyleme bozukluğu, dil bozukluğu, toplumsal (pragmatik) iletişim bozukluğu, çocukluk başlangıçlı konuşma akıcılığı bozukluğu (kekemelik) ve tanımlanmamış iletişim bozukluklarını içerir. İletişim bozuklukları genellikle erken çocukluk döneminde başlar ve başka tıbbi veya nörolojik bozukluklarla, anlıksal yetersizlik veya genel gelişim gecikmesi ile daha iyi açıklanamazlar.

2.2.3.1. Dil Bozukluğu

DSM-5'e tanı kriterlerine göre dil bozukluğu, dilin farklı biçimlerinde (konuşma, yazma, işaret dili vb.) kendini gösteren sürekli güçlüklerle karakterize edilen bir bozukluktur. Bu bozukluğa sahip bireyler genellikle sınırlı sözcük dağarcığı, kısıtlı cümle yapısı ve söylev becerilerinde eksiklikler yaşarlar. Bu güçlükler, yaşlarına göre beklenen dil becerilerinin oldukça altında seyrederek ve bu durum, eğitsel başarı, etkin iletişim kurma, toplumsal katılım, iş yaşamı veya bu alanların bir kombinasyonunda işlevsel sınırlılıklara neden olabilir.

2.2.3.2. Ses Söyleme Bozukluğu

Ses söyleme bozukluğu DSM-5'e göre konuşma seslerinin doğru ve anlaşılır bir şekilde çıkarılmasında sürekli güçlüklerin yaşanması, kişinin konuşurken sesleri düzgün bir şekilde çıkarmaması veya iletileri aktarırken zorluk yaşaması şeklinde kendini gösterir. Bu bozukluk, bireyin toplumsal katılımını, eğitsel başarısını veya mesleki performansını olumsuz etkileyebilir.

2.2.3.3. Toplumsal (Pragmatik) İletişim Bozukluğu

Toplumsal (pragmatik) iletişim bozukluğu, DSM-5'te bireylerin toplumsal iletişimde yaşadığı sürekli güçlükler olarak ifade edilir. Bu güçlükler, selamlaşma, bilgi paylaşımı gibi toplumsal amaçlı iletişimde, iletişim tarzını değiştirme yeteneğinde, sözel ve sözsüz sembollerin kullanımında ve dilin mecazi veya belirsiz anlamlarını anlamada kendini gösterir. Bu bozukluğa sahip bireylerin işlevsel kısıtlılıklar yaşama olasılığı yüksektir ve belirtiler genellikle erken yaşlarda başlar.

2.2.3.4. Çocukluk Başlangıçlı Konuşma Akıcılığı Bozukluğu (Kekemelik)

DSM-5'e göre konuşma akıcılığı bozukluğu, kişinin yaşına ve dil becerilerine uygun olmayan, sürekli ve belirgin konuşma akıcılığı sorunlarını içeren bir bozukluktur. Bu bozuklukta, kişi konuşurken sesleri ya da heceleri tekrarlayabilir, ünlü ve ünsüz sesleri uzatabilir, sözcüklerin tamamını çıkaramayabilir, takılmalar yaşayabilir veya dolambaçlı konuşma tarzı benimseyebilir. Ayrıca, konuşma sırasında fiziksel gerginlikler görülebilir ve hatta tek heceli tam sözcük tekrarları yapabilirler. Bu sorunlar, kişinin konuşma ile ilgili kaygı yaşamasına, toplumsal ilişkilerde sıkıntılar yaşamasına, okul veya iş yaşamında performans sorunlarına yol açabilir.

2.2.3.5. Tanımlanmamış İletişim Bozukluğu

DSM-5'te tanımlanmamış iletişim bozukluğu, belirgin klinik belirtilere sahip olmakla birlikte, kesin bir tanıya uymayan iletişim sorunlarını ifade eder. Bu durum, toplumsal ve mesleki işlevsellikte bozulmaya yol açabilir, ancak tam olarak mevcut tanı kriterleriyle örtüşmez. Bu durumda, klinisyenler neden bu belirli tanı ölçütlerini karşılayamadığını veya daha kesin bir tanı koymak için yeterli bilgiye sahip olmadığını belirlememeyi tercih edebilirler. Bu şekilde, bireylerin iletişim sorunlarını tanımlamak ve bu sorunların işlevselliği nasıl etkilediğini açıklamak için bu terim kullanılır.

2.2.4. Görme Yetersizliği

Görme, bilgi toplama sürecinin bir parçasıdır ve diğer duyuların topladığı bilgiler, genellikle tek başına görme duyusunun sağladığı bilgiyle aynı değere sahip değildir (Sacks & Wolffe, 2006). Tuncer'in 2003 tarihli çalışmasına göre görme duyusu, insanların çevrelerini algılayarak günlük yaşamlarını idame ettikleri son derece kritik bir duyu sistemidir (aktaran Adıyaman, 2020). Bu duyu, çevremizdeki nesnelere ve detayları görmemizi sağlamanın ötesinde, potansiyel tehlikeleri tespit etme, duygusal

ifadeleri anlama, eğitim ve kültürel deneyimlerin tadını çıkarma gibi çok sayıda önemli rol üstlenir. Görme duyusu aynı zamanda bağımsızlık sağlar ve yaşam kalitesini artırır. Dolayısıyla, görme duyusu, insanların dünyayı anlamaları, etkileşimde bulunmaları ve günlük yaşamlarını sürdürebilmeleri için vazgeçilmez bir öneme sahiptir.

MEB tarafından 2008 yılında yayınlanan "Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezi Görme Engelli Bireyler Destek Eğitim Programı" adlı yazıda, görme yetersizliği terimi, bireyin eğitim yeteneklerinin ve sosyal uyumunun olumsuz bir şekilde etkilenmesine neden olan görsel yeteneklerin kısmen veya tamamen eksikliği olarak tanımlanmıştır. Yasal olarak, "görme engelli" terimi, "gözün olağan görme gücünün 20/200' lük görme keskinliğine yani yalnızca onda birine ya da daha azına sahip olan ya da görme açısı 20 dereceyi aşmayan bireyleri" ifade eder. Bu durum, kişinin 60 cm'den daha yakın mesafedeki nesnelere görebildiği, normal görme gücüne sahip bir bireyin ise 6 metre uzaktaki nesnelere görebildiği anlamına gelir. "Az gören" ise, "görme keskinliği 20/70 ile 20/200 arasında olan bireyleri" tanımlar. Bu kişiler, büyütücü araçlar veya büyük puntolu yazılı materyallerle okuma yapabilirler. Eğitsel tanımda, "görme engelli" terimi, görme yetersizliğinden çok yoğun şekilde etkilenen ve Braille alfabesi veya konuşan kitaplar gibi özel materyallere ihtiyaç duyan bireyleri ifade ederken, "az gören" terimi büyütücü araçlar veya büyük puntolu yazılı materyallerle okuma yapabilen bireyleri tanımlar.

2014 yılında T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan "Görme Engelli Çocuklar" isimli aile eğitim rehberine göre görme engelinin ölçüsü göz hastalıkları uzmanı tarafından belirlenir. En düşük seviye, hiç ışık görmeyen ve tamamen kör olan bireyleri ifade eder. Ağır görme engelliler ise ışığı görebilirler, el hareketlerini algılayabilirler. Ağır az görenler, altı metreden insan parmaklarını sayabilen fakat görme yetenekleri sınırlı olan bireylerdir. Kitap veya gazete okumakta zorluk çekenler ise az gören olarak sınıflandırılır.

2.2.5. İşitme Yetersizliği

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2023 yılında yayınladığı metne göre normal işiten biri (her iki kulakta 20 dB veya daha iyi işitme eşiği) kadar iyi duyamayan kişinin işitme yetersizliği vardır. İşitme kaybı hafif, orta, şiddetli veya ileri derecedir. Tek bir kulağı ya da her iki kulağı etkileyebilir. 'Az işiten' ifadesi, hafiften şiddetliye kadar değişen işitme yetersizliğine sahip kişileri tanımlar. Az işiten kişiler genellikle konuşma diliyle iletişim kurarlar ve işitme cihazları, koklear implantlar ve diğer yardımcı cihazlar gibi

araçlardan faydalanabilirler. “Sağır” kişiler genellikle ileri derecede işitme kaybına sahiptir, yani çok az veya hiç işitme yetileri yoktur. Genellikle iletişim için işaret dilini kullanırlar. Dünya nüfusunun %5'inden fazlası, yani 430 milyon insan, işitme kaybına neden olan işitme kayıplarını gidermek için rehabilitasyona ihtiyaç duymaktadır.

2.2.6. Otizm Spektrum Bozukluğu

DSM-5'e göre otizm spektrum bozukluğu, bireylerin toplumsal iletişim ve karşılıklı toplumsal etkileşim becerilerinde sürekli eksikliklere neden olan bir nörogelişimsel bozukluktur. Otizm spektrum bozukluğu olan kişiler, çeşitli şekillerde bu eksiklikleri deneyimlerler. İlk olarak, toplumsal-duygusal karşılıklı eksiklikler görülür; bu, anormal toplumsal yaklaşım ve karşılıklı sohbeti sürdürme zorluğunu içerir. İlgilerini paylaşmak, duyguları ifade etmek veya izlenimlerini aktarmak gibi temel iletişim becerilerinde kısıtlılıklar yaşanabilir. Sözel olmayan iletişim davranışlarındaki eksiklikler de belirgindir; göz teması, vücut dili ve jestlerin anlaşılması ve kullanılmasında zorluklar yaşanabilir. Son olarak, ilişki geliştirme ve sürdürme eksiklikleri, farklı toplumsal bağlamlara uyum sağlama, arkadaşlık ilişkileri kurma veya sürdürme ve hayali oyunları paylaşma konularında güçlükleri içerebilir. Otizm, bireylerin yaşam kalitesini etkileyebilir ve bu nedenle erken tanı, özel eğitim ve destek önemlidir.

2.2.7. Zihinsel Yetersizlik

DSM-5'te "anlıksal gelişim bozukluğu" olarak tanımlanan zihinsel yetersizlik kavramı, gelişimsel aşamada başlayan ve toplumsal, kavramsal ve uygulamalı alanlarda uyumsuz ve anlıksal işlev eksikliklerini içeren bir bozukluk olarak tanımlanmaktadır. DSM-5'e göre bu bozukluğun tanısı için üç temel ölçüt göz önünde bulundurulmalıdır. İlk olarak, bireyin sorun çözme, mantık yürütme, plânlama, yargılama, soyut düşünme ve eğitsel öğrenme gibi anlıksal işlevlerinde eksiklikler olmalıdır, bu eksiklikler klinik değerlendirme ve zeka testleriyle doğrulanmalıdır. İkinci olarak, bireyin uyumsuz işlevlerinde eksiklikler görülmelidir ve bu eksiklikler kişisel bağımsızlık ve toplumsal sorumluluk gösterme yeteneğini etkilemelidir. Eğer sürekli destek sağlanmazsa, uyumsuz işlev eksiklikleri günlük yaşam aktivitelerinde işlev kapasitesini kısıtlayabilir. Son olarak, anlıksal ve uyumsuz eksikliklerin başlangıcı gelişimsel dönemde olmalıdır. Bu ölçütler doğrultusunda anlıksal gelişim bozukluğu tanısı konulur.

2.3. Özel Gereksinimli Birey ve Aile

Bir bebeğin doğumu, büyük bir mutluluk kaynağı olsa da, beraberinde birçok sorumluluğu ve zorluğu da getirir (Kiani & Nami, 2017). Anne ve babanın hayatındaki diğer sorumluluklara ebeveynlik sorumluluğu da eklenir (Özşenol vd., 2003; Sivrikaya & Tekinarslan, 2013). Normal gelişim gösteren bir çocuğun doğumu bile aileler özellikle ebeveynler için zorlayıcı olabilirken, özel gereksinimli bir çocuk sahibi olmak daha da zorlayıcı bir süreç olabilir (Cangür vd., 2013; Kiani ve Nami, 2017). Özel gereksinimli çocukların bakımı, tedavisi ve eğitimi daha fazla zaman, para ve enerji gerektirir. Bu durum ailelerin hayatında önemli bir değişiklik yaratır ve birçok zorluğu beraberinde getirir. Bu süreçte, çocuklarının engelini kabul etmek ve onlara nasıl destek olacakları ve eğitimlerini nasıl sağlayacakları konusunda hem sosyal hem de profesyonel destek almak süreci kolaylaştırmaktadır.

Çocukların büyüme ve gelişme sürecinde, en önemli destekleyici unsurlardan biri ailedir. Aynı zamanda aile, çocukların buldukları çevrenin temel unsurudur. Şan'a (2000) göre bir ailede özel gereksinimli bir çocuğun varlığı, ailenin dinamiğinde, işleyişinde ve üyelerinin rollerinde önemli değişikliklere neden olabilir (aktaran Akıncı, 2007). Bu durum, aile üyeleri için ek bir stres kaynağı oluşturabilir; aile içi ilişkilerini ve yaşamlarını olumsuz yönde etkileyebilir. Aile üyeleri arasındaki iletişim ve etkileşim şekilleri değişebilir ve bu da aile dinamiğindeki dengeyi bozabilir. Özel gereksinimli bir çocuk sahibi olmak, aile üyelerinin duygu ve düşüncelerini de etkileyebilir. Bazı aile üyeleri suçluluk, öfke, kırgınlık veya hayal kırıklığı gibi duygular yaşayabilir. Bu duygular, aile içi ilişkilerde gerilim ve çatışmaların artmasına neden olabilir. Sonuç olarak, ailede özel gereksinimli bir çocuğun bulunması, aile dinamiğinde önemli değişikliklere neden olabilir ve ailedeki bireylerin duygu ve düşüncelerini etkileyebilir.

Özel gereksinimli bir çocuğa sahip olmak, ailelerin çocuklarının yetersizlikleriyle başa çıkmakta zorluk yaşamalarına ve gelecekle ilgili kaygılar duymalarına neden olabilir. Bu durumda aileler, çocuklarının yetersizliklerinin kendilerinden kaynaklandığı hissine kapılabilirler ve suçluluk duygularıyla mücadele etmek zorunda kalabilirler (Okanlı vd., 2004). Aileler, çocuklarıyla güçlü bir bağ kurdukları için çocuklarının yetersizliklerini kendi yetersizlikleri olarak görebilirler. Bu nedenle, çocuklarındaki yetersizliklerle başa çıkamadıklarını düşünebilirler ve bu durum Dereli ve Okur'a (2008) göre ailelerde yetersizlik ve suçluluk hissi yaratabilir. Ancak, ailelerin bu duygularla başa çıkmaları ve çocuklarının gereksinimlerini karşılamak için uygun

kaynakları kullanmaları önemlidir. Ayrıca, ailelerin çocuklarının yetersizliklerini kabul etmeleri ve onların potansiyelini desteklemeye odaklanmaları da önemlidir.

Ebeveynler, engelli çocuklarıyla ilgili sorumlulukların büyük bir kısmını üstlenmektedirler. Bu durum, ebeveynlerin ilgi, zaman ve enerjilerinin çoğunu özel gereksinimli çocuğa yönlendirmelerini gerektirmekte ve ebeveynlerin birbirleri, sosyal çevreleri ve normal gelişim gösteren diğer çocuklarıyla olan ilişkilerini olumsuz etkileyebilir ve onları bu ilişkilerden uzaklaştırabilir. Dolayısıyla bu durum kendilerini yalnız hissetmelerine neden olabilmektedir.

2.3.1. Ailelerin Tepkileri

Özel gereksinimli çocuğa sahip olmanın aile yaşamına etkilerini ve ailelerin bu duruma verdikleri tepkileri açıklayan birçok model bulunmaktadır (Karancı, 1997). Bunlar arasında en yaygın kabul gören dört model şunlardır: Aşama Modeli, Kişisel Yapılanma Modeli ve Çaresizlik, Güçsüzlük, Sürekli Üzüntü Modeli, Anlamsızlık Modeli.

2.3.1.1. Aşama Modeli

Özel gereksinimli çocukları olan ebeveynler, çocuklarının eğitim ve gelişimlerini desteklemek, iletişim kurmak ve bakım vermek konusunda zorluklarla karşılaşabilirler ve ebeveynlik rolleri karmaşık hale gelebilir. Bu ebeveynlerin yapması gereken ilk şey, süreci kabullenip uyum sağlamaktır. Aileler çocuklarının özel gereksinimli olduğunu öğrendiğinde çeşitli aşamalardan geçerler. Bu aşamaları açıklayan birçok model bulunmaktadır. Bu modellerin günümüzde en çok kabul göreni “aşama modeli”dir (Karancı, 1997).

S. Cavkaytar’ın (2010) bahsettiği aşama modeli, özel gereksinimli çocukların ailelerinin durumu kabul etme ve uyum sağlama sürecini üç evre, 8 aşamada ele alır.

1. Evre:

Şok: Aileler, özel gereksinimleri olan bir çocuğa sahip olduklarında, beklenmedik ve hazırlıksız bir durumla yüzleşirler.

İnkâr: Aile, çocuklarının özel gereksinimli olduğunu kabul etmekte zorlanabilir ve onun durumunun normal olduğunu kanıtlamaya hatta farklı uzmanlara danışarak farklı teşhis bulmaya çalışabilirler.

Depresyon: Aile, bütün uğraşlarına rağmen, çocukların özel ihtiyaçlarının devam ettiğini anladığında, keder ve üzüntü hissederler. Bu dönemde aileler, dış dünya ile bağlarını azaltır ve genellikle normal gelişim gösteren bir çocuk özlemi içinde olurlar.

2. Evre:

Karmaşa: Aileler, olumsuz duygularla başa çıkmaya çalışırken, aynı zamanda çocuklarına sevgiyle yaklaşır ve onlara en iyi bakımı sağlama arzusu içinde olurlar. Bu durum, anne ve baba için karışık duyguların ortaya çıkmasına yol açar.

Suçluluk: Bu dönemde aileler, çocuklarının özel ihtiyaçlarına ilişkin geçmişte yapmış oldukları hataların etkili olduğunu düşünebilirler, bundan dolayı suçluluk yaşayabilirler.

Kızgınlık: Bu aşamada ebeveynler, öfke göstermeksizin “Niçin bizim çocuğumuz?”, “Neden ben?” gibi sorular sorma eğiliminde olabilir ya da öfkesini uzmanlar, eşler ve normal gelişim gösteren kardeşler gibi diğer kişilere karşı yönlendirilebilir.

3. Evre:

Pazarlık etme: Aileler bu dönemde, çocuklarının özel ihtiyaçlarını aşma yolunu arar. Aileler, çocuklarının normale dönmesini umdukları için, herhangi biriyle işbirliği yapmaya hazır konumdadır. Her türlü alternatifi deneyebilir ve herkese açık bir şekilde yardım isteyebilir.

Kabul ve uyum: Bu evreye ulaşabilen ebeveynler, çocuklarını oldukları gibi ve ailenin bir parçası olarak kabul etmeye hazırdırlar. Bu dönemde aile, özel ihtiyaçları olan çocuklarıyla ilişki kurar ve bu ihtiyaçları karşılamaya çaba sarf eder.

2.3.1.2. Çaresizlik, Güçsüzlük, Anlamsızlık Modeli

Akkök (1997), çaresizlik, güçsüzlük ve anlamsızlık modelinin ebeveynler çocuklarının özel gereksinimli olduğunu öğrendiklerinde hissettikleri duygusal tepkilerin, yakın çevrenin tutumları ile sıkı bir ilişki içinde olduğunu öne sürmektedir (aktaran Sungur Bozdoğan, 2011). Bu, genellikle olumsuz bir tabloyu yansıtır, çünkü yakın çevre, bu durumu çaresiz ve olumsuz olarak algılayarsa, ebeveynlerin benzer duyguları deneyimlemesine yol açabilir. Tüm aile üyelerinin, çocuklarına ve duruma bakış açılarındaki çaresizlik ve güçsüzlük duyguları, toplumdan ve çevrelerinden gelen tepkilere bağlı olarak şekillenir.

Kırcaali İftar (1997), özel gereksinimli bir çocuğun aile içindeki varlığından kaynaklanan sorunları dokuz farklı nedene dayandırmaktadır, bu nedenler şu şekildedir (aktaran Sungur Bozdoğan, 2011):

1. Aile üyelerinin, harika bir çocuk hayalini kaybetmesi ve bu kaybın sonucunda çocuğu kabul etme ve duygusal zorlukları aşma konusundaki zorluklar,
2. Aile bireylerinin, çocuğun durumunu, kardeşlerine, yakınlarına ve çevreye açıklama zorluğu,
3. Özel gereksinimli çocuğun durumu hakkında edinilen bilginin tutarsız ve yetersiz olması,
4. Engelin neden olduğu davranış ve sağlık problemleriyle başa çıkma çabaları, çocuğun bakımı için emek, zaman ve para gereksinimi, ebeveynlerin kendilerine ve diğer aile üyelerine kaynak ayıramama durumu,
5. Özel gereksinimli çocuğun gelişimindeki önemli aşamaları yaşayamamanın yarattığı sorunlar,
6. Çevrenin özel gereksinimli çocuğa yönelik olumsuz tutumları ve ailenin sosyal çevresinin aileden uzaklaşması,
7. Çeşitli uzmanlarla görüşme gerekliliği,
8. Eğitim alanında en uygun seçenekleri bulma çabaları,
9. Çocuğun geleceği ile ilgili yaşanan kaygılar.

Özel gereksinimli çocuklara sahip ebeveynler, hem içsel hem de dışsal nedenlerden kaynaklanan zorluklarla karşı karşıyadır. Bu zorlukların başında ekonomik ve duygusal yüklenmeler gelmektedir. Özel gereksinimli çocukların özel ihtiyaçları aile ekonomisine büyük bir yük getirirken, çocukların bakımı özellikle anneler için fiziksel ve duygusal olarak zorlayıcı olabilmektedir. Bu nedenle, aileler, çocuklarının ihtiyaçlarına uygun bir yaşam sürdürebilmek için büyük bir çaba sarf etmektedirler.

2.3.1.3. Kişisel Yapılanma Modeli

Ataman (2005) bu modelin ebeveynlerin duruma uyum sağlama aşamalarını ve verdiği tepkileri daha çok bir bilişsel perspektifle ele aldığını vurgulamaktadır. Ebeveynlerin tepkileri genellikle gelecek planları, kişisel deneyimler ve toplumun değer yargılarına dayalı olarak gelecekle ilgili planlar yaparak ve zihinsel yapılar oluşturarak şekillenir. Bir özel gereksinimli çocuğun aileye katılmasıyla, bu zihinsel yapılar arasında çatışmalar yaşanabilir, bu da ailenin yoğun bir kaygı deneyimi yaşamasına neden olabilir. Ancak bu dönemin ardından, aile üyeleri yeni bireyle uyum sağlama sürecine girer ve bu süreci deneyimlemeye başlarlar.

2.3.1.4. Sürekli Üzüntü Modeli

Akkök'e göre (1997) sürekli üzüntü modeli, özel gereksinimli bir çocuğa sahip olan ebeveynlerde yaşanan sürekli üzüntü, doğal bir tepkidir ve yıllar geçse bile devam etmesi patolojik olarak değerlendirilmez (aktaran Sungur Bozdoğan, 2011). Sürekli üzüntü ve özel gereksinimli bir çocuğun kabulü, ebeveynlerin normal uzun süreli uyum sürecinin bir parçası olarak bir arada bulunabilir. Özel gereksinimli bir çocuğa sahip olan bir ebeveyn, aynı zamanda çocuğunun gelişimi için büyük çaba sarf eden, mücadele eden bir ebeveyn olarak da değerlendirilebilir.

2.3.2. Yalnızlık

Yalnızlık, insan psikolojisi açısından oldukça önemli bir konudur ve birçok farklı tanımı bulunur. Literatür incelendiğinde en çok kabul gören tanım Peplau ve Perlman (1982) tarafından yapılan tanımdır: "Yalnızlık, bireyin sosyal ihtiyaçlarının tatmin edilmediği durumlarda, sosyal destek ağının yetersizliğinde ya da bireyin bu ağa ulaşamama durumunda ortaya çıkan, psikolojik bir olgudur". Bu tanıma göre, yalnızlık bireyin sosyal ihtiyaçlarının karşılanmaması sonucu ortaya çıkan bir durumdur ve bireyin sosyal destek ağından yeterli destek alamaması veya bu ağa ulaşamama durumunda psikolojik sorunlar yaşamasına neden olabilir.

Kişinin sosyal ilişkileri ve bağları, istenilen düzeyin altına düştüğünde, "yalnızlık" olarak adlandırılan bir durum yaşanır (Kozaklı, 2006).

Alkan'a (1996) göre, yalnızlık bireyin var olan sosyal ilişkilerindeki nitelik, sayı ve sürdürülebilirlik eksikliği nedeniyle ortaya çıkan bir duygusal durumdur. Yani bireyin yalnız hissetmesinin sebebi, yeterli sayıda ve nitelikte sosyal bağlantıya sahip olmaması ya da bu bağlantıları sürdürmemesidir. Alkan'a göre yalnızlık, bireyin içinde bulunduğu sosyal çevredeki yeterli bağlantıların olmaması ya da bu bağlantıların nitelik açısından yeterli olmamasından kaynaklanır ve kişinin duygusal olarak yalıtılmış hissetmesine neden olur (aktaran Sungur Bozdoğan, 2011).

Russell ve diğerlerine (1984) göre yalnızlık kavramı, bireyin süregelen sosyal ilişkilerinin sayısı ve niteliği ile arzu ettiği sosyal ilişkilerin sayısı ve niteliği arasındaki farktır. Yani, bireyin sahip olduğu sosyal ilişkiler yeterli olabilir ancak birey, arzu ettiği sosyal ilişkilere sahip olmadığında da sosyal yalnızlık hissedebilir. Bu kavramın ortaya çıkmasıyla birlikte yalnızlık sadece sosyal izolasyondan değil, aynı zamanda sosyal destek eksikliğinden de kaynaklanabilen bir durumdur.

Carl Rogers (1961; 1994), yalnızlığı, bireyin çevresindeki insanlarla anlamlı ve derin bir bağ kuramama ve bu nedenle yalıtılmış ve yabancılaşmış hissetmesi olarak tanımlamıştır (aktaran Çetiner, 2021). Rogers'a göre yalnızlık, kişinin var olan sosyal ilişkilerinden yoksun olması değil, derin ve anlamlı bir ilişki kurma ihtiyacının karşılanmamış olması sonucunda ortaya çıkan bir durumdur. Bu tanıma göre, yalnızlık bireyin iç dünyasında yaşadığı bir hissiyatı ifade eder ve bu hissiyat bireyin kendini yalnız, yabancılaşmış ve çevresinden kopuk hissetmesine neden olabilir.

Ernest ve Cacioppo'nun 1999'da yayınlanan çalışmalarına göre, yalnızlık, bir kişinin arzuladığı sosyal bağlantılarına ulaşamaması veya mevcut ilişkilerinde tatmin edici bir düzeyde sosyal etkileşim olmaması durumunda deneyimlediği bir duygu durumudur. Yalnızlık, yalnızca fiziksel olarak yalnız olmakla ilgili değildir, aynı zamanda insanların ruhsal, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri anlamlı sosyal bağlantıların eksikliğiyle de ilgilidir. Yani, yalnızlık bir kişinin hissettiği bir duygu durumu ve yalnızlık hissini yaşayan kişi, yalnız olmadığı zamanlarda bile yalnız hissedebilir.

Cohen (2004) tarafından ifade edildiğine göre, sosyal ilişkiler, bireylerin sağlığında önemli bir etkidir ve sosyal alanla ilişkilendirilen bu bağlar, fiziksel sağlığımızın yanı sıra genel ruh halimizi iyileştirmekte büyük bir rol oynar.

2.3.3. Özel Gereksinimli Çocukların Ebeveynlerinde Yalnızlık

Özel gereksinimli çocukların ebeveynleri, çocuklarının bakımı ve ihtiyaçlarının karşılanması için ekstra çaba ve zaman harcamak zorunda kalırlar. Bu durum, ebeveynlerin sosyal hayatlarını ve zamanlarını kısıtlayabilir. Ayrıca, çocukların özel gereksinimleri nedeniyle, ebeveynlerin finansal durumu da olumsuz etkilenebilir, bu da sosyal aktivitelere katılma imkanlarını azaltabilir. Bu durum ebeveynleri yalnızlık hissine sürükleyebilir.

Estes ve arkadaşlarının (2009) çalışmasına göre, özel gereksinimli çocuklara sahip ebeveynlerin yalnızlık hissi daha yüksek olabilmektedir. Bu durumun sebepleri arasında, özel gereksinimli çocukların bakımının daha fazla zaman, enerji ve kaynak gerektirmesi, sosyal izolasyonun artması ve ebeveynlerin sosyal etkinliklere katılma fırsatlarının azalması yer alabilir. Bu durum, ebeveynlerin kendilerini yorgun, stresli ve izole hissetmelerine neden olabilir. Ayrıca, özel gereksinimli çocukların bakımının getirdiği sorunlar, ebeveynlerin ilişkilerinde de zorluklar yaratabilir ve bu da yalnızlık hissini artırabilir.

Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynler, maddi ve manevi ihtiyaçları artan çocuklarının bakımını üstlenirken, iş hayatlarında, sosyal çevrelerinde ve kendi kişisel yaşamlarında büyük değişikliklerle karşılaşır. Bu zorluklar, ekonomik sıkıntılar, işten ayrılma, güvensizlik, bireysel doyumsuzluk ve psikolojik sorunlar gibi bir dizi soruna neden olabilir. Bu ebeveynler, çocuklarının özel gereksinimlerini kabullenememeleri sonucu stres, bunalım, üzüntü ve yalnızlık gibi zorluklarla karşılaşabilirler (Durat vd., 2017).

Kırbaş ve Özkan'a göre (2013) ebeveynler arasındaki sorumluluklar, genellikle annenin daha fazla yük ve sorumluluk taşıdığı bir dinamik oluşturur. Özellikle çocuğun özel gereksinimleri nedeniyle, anne daha fazla enerji ve zaman harcamak zorunda kalır. Bu durum, anne için çevresel ilişkilerin ve eş ilişkisinin zayıflamasına neden olabilir. Bu durumun bazı durumlarda eşler arasında çocuğun özel gereksinimli olmasını suçlama eğilimine yol açtığı ve suçluluk duygularının problemleri daha da artırdığı görülebilir. Bu tür çatışmalar eşlerin arasını bozarak her iki tarafı da yalnızlaştırabilir ve desteklerini geri çekmelerine neden olabilir.

Literatür incelendiğinde özel gereksinimli çocuğa sahip olan ebeveynlerin normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlere kıyasla kendilerini daha yalnız hissettiği bulunmuştur. Arı Durmuş ve Yeşilyaprak 2019 yılında 306 ebeveynle yaptığı çalışmada, özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin, normal gelişim gösteren çocuk sahibi olan ebeveynlere göre daha fazla yalnızlık hissettikleri belirtilmektedir. Kazak ve Marvin (1984) tarafından gerçekleştirilen bir araştırma, özel gereksinimli çocukları olan ailelerin, sağlıklı çocukları olan ailelere kıyasla, daha sınırlı sosyal ilişkilere sahip olduğunu göstermektedir. Bu farklılık, özellikle ailelerin arkadaşlık çevresinde daha belirgin bir şekilde görülmektedir. Sarıhan'ın 2007 yılında yaptığı araştırmaya göre, özel gereksinimli çocuğa sahip olan anneler, normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelere göre daha yüksek yalnızlık puanlarına sahiptirler.

2.3.4. Algılanan Sosyal Destek

Sosyal destek, kişinin stres veya zor durumlarla başa çıkmak için ailesi, arkadaşları veya eşi gibi çevresindeki insanlardan aldığı hem maddi hem de manevi yardımı ifade eder (Eker & Arkar, 1995). Sosyal destek, kişilerin stresle başa çıkmalarını kolaylaştırarak, zor zamanlarda duygusal destek sağlayarak ve günlük yaşamlarında mutluluk ve tatmin sağlayarak önemli bir role sahiptir.

Cobb'un (1976) belirttiğine göre, sosyal destek, bireyin kendini sevildiği, güvende hissettiği, korunduğu ve değer gördüğü bir çevrede var olmayı içerir. Ayrıca, karşılıklı iletişim ve topluluk bağlamında kendini ifade etme ve aidiyet duygusu da sosyal destek kavramının bir parçasıdır; bu destek, özellikle bireyin eşi ve arkadaşlarıyla kurduğu iletişim temelinde şekillenir (aktaran Elkin, 2017).

Cohen ve Wills'in (1985) tanımına göre, algılanan sosyal destek, bireyin çevresindeki insanların kendisine sağladığı destek kaynaklarına yaptığı bir değerlendirmedir. Bu değerlendirme, bireyin sosyal desteği ne kadar yeterli ve tatmin edici bulunduğunu yansıtmaktadır. Algılanan sosyal destek, kişinin sosyal ağlarından gelen bilgi, duygusal ve sözsüz kaynakları da içerir ve kişinin ihtiyaç duyduğu alanda destek almasını sağlar. Bu nedenle, algılanan sosyal destek, stresle başa çıkmada ve psikolojik refahı artırmada önemli bir rol oynar.

Williams ve House'un (1991) tanımına göre, algılanan sosyal destek, bir kişinin çevresindeki insanların kendisine sağladığı duygusal, bilgi verici ve maddi kaynakları algılama şeklidir. Bu algılama, bireyin sosyal desteği ne kadar yeterli ve tatmin edici bulunduğunu yansıtmaktadır. Algılanan sosyal destek, sosyal ağların kalitesi ve niceliği ile ilgilidir ve bireyin sosyal destek ağına erişebilmesi ve onu kullanabilmesi için gereken kaynakları içerir. Algılanan sosyal destek, kişinin stresle başa çıkma kapasitesini artırır, duygusal refahını iyileştirir ve genel refahını artırır.

Sarason ve arkadaşları (1990), sosyal destek kavramını bir bireyin fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak için başkalarından aldığı duygusal veya somut kaynaklardan oluşan bir dizi sosyal etkileşim olarak tanımlarlar (aktaran Sungur Bozdoğan, 2011). Sosyal destek, aile, arkadaşlar, komşular, iş arkadaşları, sağlık profesyonelleri ve diğer toplumsal gruplar gibi çeşitli kaynaklardan sağlanabilir. Sosyal destek, bireylerin yaşam kalitesini artırabilir, stresle başa çıkma becerilerini geliştirebilir, psikolojik sağlığı koruyabilir ve fiziksel sağlık durumunu iyileştirebilir. Bu nedenle, sosyal destek bireylerin hayatında önemli bir rol oynamaktadır.

2.3.5. Özel Gereksinimli Çocukların Ebeveynlerinde Algılanan Sosyal Destek

Özel gereksinimli çocukların ebeveynlerinde algılanan sosyal destek, çocuğun ihtiyaçlarını karşılamak için aileye yardımcı olan diğer kişilerden gelen destek miktarını ifade eder. Bu destek, hem duygusal hem de pratik yardımları içerebilir ve çocuğun gereksinimlerine göre değişebilir.

Arı Durmuş ve Yeşilyaprak'ın 2019'daki çalışmasında, özel gereksinimli çocuklara sahip ebeveynlerin, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin Gözden Geçirilmiş Formu'nda üç alt boyutta algıladıkları sosyal destek düzeylerinin, normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlerin algılarına göre daha düşük olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Yurdakul ve Girli (1999) tarafından yürütülen çalışma, zihinsel engelli ve otistik çocuğu olan ebeveynlerin destek ağlarının özel gereksinimli çocuğu olmayan ebeveynlere kıyasla daha sınırlı olduğunu göstermektedir (aktaran Vural Yüzbaşı, 2019). İncelenen veriler, bu ebeveynlerin özellikle kendi aile üyelerinden birinci derecede destek aldığını ve arkadaş çevresinden beklenen destek seviyesinin düşük olduğunu göstermektedir. Araştırma, algılanan destek sayısı arttıkça, bu desteğin daha tatmin edici olduğunu göstermektedir.

Kaner'ın 2004 tarihli çalışması, zihinsel ve işitme olan çocuğa sahip ebeveynlerin yaşadıkları stres, yaşam doyumu ve algıladıkları sosyal destek düzeyi incelemiştir. Çalışma, özel gereksinimli çocuklara sahip anne-babaların sosyal destek ağlarının kısıtlı olduğunu, özellikle bilgi ve eğitim desteği açısından belirgin farklılıklar olduğunu göstermiştir. Araştırma, yaşam doyumu ile sosyal destek arasında pozitif bir ilişki bulmuş, desteklerin artmasıyla yaşam doyumu da artış gösterdiğini vurgulamıştır. Ayrıca, stres düzeyinin yükselmesi ve sosyal desteklerin azalması, anne-babaların yaşam doyumunun azalmasına neden olmuştur. Sonuç olarak, bu çalışma, özel gereksinimli çocuklara sahip anne ve babaların yaşadıkları stresin sosyal destekle yakından ilişkili olduğunu ve sosyal desteklerin stresi azaltarak yaşam doyumunu artırabileceğini ortaya koymuştur.

Gölmüş Erhan'ın 2005 tarihli çalışması, zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip annelerin umutsuzluk, sosyal destek ve karamsarlık algılarını incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre, annelerin yaşlarına göre bu algılar değişmezken, eğitim seviyeleri ve gelir düzeyleri gibi faktörlere göre değişiklik göstermiştir. Ayrıca, çocuklarla ilgili değişkenler incelendiğinde, annelerin algıladığı sosyal destek, karamsarlık ve umutsuzluk seviyelerinin çocukların yaş ve cinsiyetlerine göre değişmediği, ancak çocuğun aldığı özel eğitim süresine ve engel oranına bağlı olarak farklılık gösterdiği bulunmuştur.

Yapılan bir araştırmada, kronik hastalığı olan çocuk sahibi annelerin sosyal çevrelerini ve sosyal destek sistemlerini incelemeyi amaçlamıştır. Bu çalışmada sosyal desteği altı farklı boyutta değerlendiren araştırmacılar, desteğin tipi, kaynağı, miktarı,

niteliği, destek ihtiyacı ve destekten duyulan memnuniyeti incelemiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde anneler aldıkları destekten fazlasını talep etmekte ve bilgisel ve duygusal destek türlerine fazla ihtiyaç duymaktadır. Sosyal çevrelerinde, annelerin en fazla duygusal ve değerlendirmesal destek türlerini aldığı gözlemlenmiştir. Anneler çevrelerinden bekledikleri desteği bulamadıklarında uzmanlardan yardım talep etme eğiliminde olmuşlardır (Pelletier vd., 1994).

Kazak ve Marvin (1984) tarafından yapılan çalışma, normal gelişim gösteren ve özel gereksinimli çocuklara sahip ailelerin stres seviyelerini ve sosyal destek ağlarını incelemeyi amaçlamıştır. Bu çalışma, özel gereksinimli çocuklara sahip ailelerin genellikle daha belirgin sosyal destek ağlarına sahip olduğunu ortaya koymuş ve normal gelişim gösteren çocuklara sahip ailelere göre daha yüksek endişe ve stres belirtileri sergilediklerini göstermiştir.

Manuel ve arkadaşları (2003) tarafından yürütülen bir diğer çalışma, serebral palsili çocuğa sahip anneler ile gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma, annelerin %30'unun depresif belirtiler sergilediğini ortaya koymuş; fakat engelin şiddeti ve işlevsel durumun, depresyonu tahmin etmede etkili olmadığını vurgulamıştır.

2.3.6. Ebeveyn Öz Yeterliği

Ebeveyn öz yeterliği kavramı, Albert Bandura tarafından ilk kez 1977 yılında ortaya atılmıştır. Bandura, öz yeterlik kavramını bireylerin kendi yeteneklerine, kaynaklarına ve deneyimlerine olan inançları olarak tanımlamıştır. Ebeveyn öz yeterliği ise ebeveynlerin çocuklarına ilişkin bakım, eğitim ve disiplin konularında kendi becerilerine ve kaynaklarına olan inançlarıdır. Ebeveyn öz yeterliği, ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili kararları verirken, çocuklarının ihtiyaçlarını karşılayabileceklerine olan inançlarına dayandığını belirtir. Bu kavram, ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumlarını ve davranışlarını etkileyen önemli bir faktördür.

Coleman ve Karraker (1997) tarafından açıklanan ebeveyn öz yeterliği, ebeveynlerin çocuklarının davranışları ve gelişimi üzerinde olumlu bir etki bırakma kapasitesi olarak tanımlanır. Bu kavram, ebeveynlerin, çocuklarının büyüme sürecinde aktif ve olumlu bir rol oynayabilme yeteneklerini vurgular. Anne ve babaların kendi ebeveynlik yeterliklerine güçlü bir inançları olduğunda, genellikle olumlu ebeveynlik davranışları sergiledikleri belirtilmektedir (Coleman & Karraker, 2000).

Guimond, Wilcox ve Lamorey (2008) tarafından tanımlanan ebeveyn öz-yeterlik inancı, anne ve babaların çocuklarını büyütme sürecindeki görevlerini yerine getirme

yeteneğine olan güvenlerini ifade eder. Bu inanç, ebeveynlerin kendilerine olan güvenleriyle ilgilidir ve çocuklarıyla ilişkilerinde etkili olma kapasitesini de içerir.

Ebeveyn öz yeterliği, Troutman ve diğerleri (2012) tarafından belirtildiği gibi, hem çocuk yetiştirme davranışlarını sergileme konusundaki bilgi seviyesiyle ilgili algıyı hem de bireyin ebeveynlik görevlerini başarma konusundaki güven düzeyini içerir.

2.3.7. Özel Gereksinimli Çocukların Ebeveynlerinde Ebeveyn Öz Yeterliği

Özel gereksinimli çocukların ebeveynleri, çocuklarına uygun bakımı sağlayabilmek için birçok zorlukla karşı karşıya kalabilirler. Bu zorluklar, ebeveynlerin öz yeterlik duygularını etkileyebilir.

Yapılan bir çalışma, annelerin özel gereksinimli çocuklarına karşı daha düşük ebeveynlik yeterlik algısına sahip olduğunu ancak normal gelişim gösteren çocuklarına daha olumlu bir tutum sergilediklerini ve ebeveyn yeterlik algısının daha yüksek olduğunu bulmuştur (Beck vd., 2004).

Emerson ve arkadaşları (2006) tarafından yürütülen karşılaştırmalı çalışma, zihinsel engeli olan çocuğa sahip annelerin, normal gelişim seyreden çocuğa sahip annelere kıyasla benlik saygısı ve öz yeterlik algılarının daha düşük ve daha az mutlu olduğunu göstermektedir.

Barlow, Powell ve Gilchrist'in (2006) çalışmasına göre, ailesinde engelli bir çocuk bulunan ebeveynler, genellikle psikolojik ve sosyal sorunlarla karşılaşabilirler. Bu ebeveynler, çocuklarının bakımı konusunda kendi becerilerine olan inançta eksiklik yaşayabilirler ve bu durum, çocuklarına gereken desteği sağlama konusunda kendilerini yetersiz hissetmelerine sebep olabilir.

Kaner (2007) tarafından yürütülen bir araştırmada, normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlerin, özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlere kıyasla daha yüksek öz yeterlik inançlarına sahip oldukları ve çocuklarının davranış problemleriyle daha olumlu başa çıkma yöntemleri denedikleri bulunmuştur.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma özel gereksinimli çocuğa sahip olan ebeveynlerin yalnızlık, algılanan sosyal destek ve ebeveyn öz yeterliği düzeylerinin birbirleri ve demografik bilgiler arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla ilişkisel tarama modeline göre tasarlanmıştır.

Creswell'e (2014) göre ilişkisel tarama modeli, araştırmacının birden fazla değişken arasındaki ilişkinin varlığını ve derecesini incelediği bir araştırma modelidir. Bu model, belirli bir konu hakkındaki verileri analiz etmek için kullanılır. Bu modelde, araştırmacı önceden toplanmış verileri kullanarak korelasyon katsayılarını hesaplar ve değişkenler arasındaki ilişkiyi belirler.

3.2. Araştırmanın Katılımcıları

Araştırmanın evreni özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde eğitim görmekte olan özel gereksinimli bireylerin ebeveynleridir. Araştırmanın örneklemi ise Amasya ilinde özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde eğitim görmekte olan özel gereksinimli bireylerin araştırmaya katılmaya gönüllü olan 418 ebeveynidir. Katılımcıların 332'si kadın, 86'sı erkektir. Veri toplama sürecinde 6 özel gereksinimli bireyin hem annesinden hem de babasından veri toplanmış olup, kalan 406 veri farklı bireylerin ebeveynlerinden oluşmaktadır. Çocukların 205'i kız, 213'ü erkektir. Özel gereksinimli bazı çocukların birden fazla özel gereksinimi bulunmaktadır ve çocukların 98'i Otizm Spektrum Bozukluğu, 128'i Bedensel Yetersizlik, 94'ü Zihinsel Yetersizlik, 112'si Dil ve Konuşma Bozukluğu, 108'i Öğrenme Güçlüğü, 24'ü İşitme yetersizliği ve 8'i Görme Yetersizliğine sahiptir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmanın verileri UCLA Yalnızlık Ölçeği, Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği ile toplanmış, sosyodemografik bilgilerin edinilmesi amacıyla Kişisel Bilgi Formu geliştirilmiştir.

3.3.1. UCLA Yalnızlık Ölçeği

UCLA Yalnızlık Ölçeği, Russel ve arkadaşları tarafından 1978 yılında geliştirilmiş, 1980 yılında revize edilmiştir (aktaran Demir, 1989). 20 maddelik olan ölçek, sosyal ilişkilerle ilgili duygu veya düşünceleri değerlendirmek için kullanılır. Katılımcılardan

her madde için, yaşadıkları durumu belirtmek üzere dört seçenekli bir ölçekte puan vermeleri istenir. Her bir madde için puan aralığı 1 (hiç yaşamam) ile 4 (sık sık yaşamam) arasındadır. Bu ölçek, 10 maddenin olumlu ifadeleri ve 10 maddenin olumsuz ifadeleri içerir; yüksek puanlar daha fazla yalnızlık yaşadığını gösterir.

3.3.2. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, 1988 yılında Zimmet, Dahlem, Zimmet ve Farley tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, kişilerin aile, arkadaşlar ve özel kişi gibi farklı kaynaklardan aldıkları sosyal destek algısını ölçmek için kullanılır. 12 maddeden oluşur ve üç alt ölçeği vardır: aile, arkadaşlar ve özel kişi. Kişiler, her bir maddeye "tamamen katılmıyorum" (1 puan) ile "tamamen katılıyorum" (7 puan) arasında değerlendirme yaparlar. Ölçeğin sonucu, maddelerin puanlarının toplamından elde edilir. Ölçeğin geçerliliği ve güvenilirliği birçok çalışma ile desteklenmiştir.

3.3.3. Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği

Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği, Guimond ve arkadaşları tarafından 2005 yılında geliştirilmiş (aktaran Telef, 2013), 2007 yılında Diken tarafından Türkçeye çevrilmiş ve A. Cavkaytar ve arkadaşları tarafından 2014 yılında geçerlik ve güvenilirlik çalışması güncellenmiştir. Bu ölçek, ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili olarak kendilerine güven düzeyini ölçmek amacıyla kullanılır. Ölçek, 15 maddeden oluşur ve ebeveynlerin çocuklarına yönelik farklı davranışlarını ölçmek için tasarlanmıştır. Örneğin, ebeveynlerin çocuklarını okula göndermek, ev ödevlerini kontrol etmek, çocuklarına sınırlar koymak, çocuklarının duygusal ihtiyaçlarını karşılamak gibi konular yer almaktadır. Ebeveynler, her bir madde için "tamamen katılmıyorum" (1 puan) ile "tamamen katılıyorum" (5 puan) arasında değerlendirme yaparlar. Ölçeğin sonucu, maddelerin puanlarının toplamından elde edilir. Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği, özellikle ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili kaygılarını ve öz yeterlik duygularını değerlendirmek için kullanılır. Ölçeğin geçerliliği ve güvenilirliği birçok çalışma ile desteklenmiştir.

3.3.4. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların demografik bilgilerini toplamak amacıyla Kişisel Bilgi Formu oluşturulmuştur. Bu formda ebeveynlerin yaşı, cinsiyeti, medeni durumu, gelir düzeyi; özel gereksinimli çocuğun yaşı, cinsiyeti, özel gereksinim türü, engel oranı gibi bilgiler bulunmaktadır.

3.4. Verilerin Analizi

Tüm veriler, SPSS 26 programına eklenmiş ve analiz edilmiştir. Çalışmanın örneklem büyüklüğü G*Power 3.1.9.4 programı kullanılarak hesaplanmıştır. Analiz sürecinde, hangi testlerin kullanılacağına karar vermek için varsayımlar test edilmiştir. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için Kolmogorov-Smirnov testi kullanılmış ve George ve Mallery'nin (2010) belirttiği $\pm 2,0$ aralığındaki çarpıklık-basıklık katsayıları normal kabul edilmiştir.

Normal dağılım sergileyen verilerde bağımsız iki grup arasında t-testi, ilişkisiz ikiden fazla grup arasında ise Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve farkın kaynağının belirlenmesi için post-hoc analizi için varyansın homojen olduğu durumlarda Bonferroni testi, homojen olmadığı durumlarda ise Tamhane's testleri kullanılmıştır. Varyansların homojenliğini değerlendirmek için Levene istatistiği kullanılarak homojenlik kontrol edilmiştir. Ölçekler arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için ise Pearson korelasyon katsayısı kullanılmıştır.

Elde edilen sonuçların anlamlılığını değerlendirmede 0.05 anlamlılık düzeyi kullanılmıştır.

4. BULGULAR

4.1. Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular

Özel gereksinimli çocuğa sahip olan ebeveynlerin yalnızlık, algılanan sosyal destek ve ebeveyn öz yeterliği düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılan çalışmaya katılan ebeveynlere ve çocuğa ait demografik özellikler değerlendirilerek yüzde, frekans olarak Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1.

Ebeveyne Ait Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular

Değişkenler		n	%
Ebeveynin Cinsiyeti	Kadın	332	79,43
	Erkek	86	20,57
Ebeveynin Yaşı	20-29	78	18,66
	30-39	143	34,21
	40-49	117	27,99
	50+	80	19,14
Ebeveynin Eğitim Durumu	İlkokul ve Okur yazar	113	27,03
	Ortaokul	57	13,64
	Lise	170	40,67
	Üniversite	78	18,66
Ebeveynin Medeni Hali	Evli	368	88,04
	Bekâr	50	11,96
Ebeveynin Çalışma Durumu	Çalışıyor	130	31,10
	Çalışmıyor	253	60,53
	Emekli	35	8,37
Ebeveynin Gelir Düzeyi	Düşük	136	32,54
	Orta	258	61,72
	Yüksek	24	5,74
Çocuk Sayısı	1 Çocuk	161	38,52
	2 Çocuk	132	31,58
	3-+ Çocuk	125	29,90
Ailede Başka Özel Gereksinimli Birey Var Mı?	Var	40	9,57
	Yok	378	90,43
Özel Gereksinimli Bireye Sizden Başka Bakım Veren Biri Var Mı?	Var	138	33,01
	Yok	280	66,99

Tablo 1'e göre çalışmaya katılan ebeveynlerin %79,43'ü kadın, %20,57'si erkek; %18,66'sı 20-29 yaş aralığında, %34,21'i 30-39 yaş aralığında, %27,99'u 40-49 yaş aralığında, %19,14'ü 50 yaş ve üzerinde; %27,03'ünün eğitim durumu ilkokul ve okur yazar, %13,64'ünün eğitim durumu ortaokul, %40,67'sinin eğitim durumu lise, %18,66'sinin eğitim durumu üniversite ve lisans üstü; %88,04'ü evli, %11,96'sı bekâr; %31,10'nu çalışıyor, %60,53'ü çalışmıyor, %8,37'si emekli; %32,54'ünün gelir düzeyi düşük, %61,72'sinin gelir düzeyi orta, %5,74'ünün gelir düzeyi yüksek; %38,52'sinin 1 çocuğu var, %31,58'inin 2 çocuğu, %29,90'ının 3 ve daha fazla çocuğu var; %9,57'sinin ailesinde özel gereksinimli başka bireyler var, %90,48'ünün ailesinde başka özel gereksinimli birey yok; %33,01'i özel gereksinimli bireylerine kendilerinden başka bakan biri var, %66,99'unun özel gereksinimli bireylerine sadece kendileri bakıyor.

Tablo 2.

Çocuğa Ait Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular

Değişkenler	n	%	
Çocuğun Cinsiyeti	Kız	205	49,04
	Erkek	213	50,96
Çocuğun Yaşı	0-5	115	27,51
	6-11	136	32,54
	12-17	68	16,27
	18-+	99	23,68
Çocuğun Engel Durumu (Birden çok seçenek işaretlenmiştir)	Otizm Spektrum Bozukluğu	98	17,13
	Bedensel Yetersizlik	128	22,38
	Zihinsel Yetersizlik	94	16,43
	Dil ve Konuşma Bozukluğu	112	19,58
	Öğrenme Güçlüğü	108	18,88
	İşitme yetersizliği	24	4,20
Görme Yetersizliği	8	1,40	
Çocuğun Engel Oranı	%20-39	101	24,16
	%40-59	77	18,42
	%60-79	100	23,92
	%80-100	140	33,49

Tablo 2'ye göre özel gereksinimli çocukların %49,04'ü kız, %50,96'sı erkek; %27,51'i 0-5 yaş aralığında, %32,54'ü 6-11 yaş aralığında, %16,27'si 12-17 yaş aralığında, %23,68'i 18 yaş ve üstü; çocukların engel türlerine bakıldığında %17,13'ü otizm spektrum bozukluğu, %22,38'i bedensel yetersiz, %16,43'ü dil ve konuşma bozukluğu, %18,88'i öğrenme güçlüğü, %4,20'si işitme yetersizliği, %1,40'ı görme yetersizliği; %24,16'sının engel oranı %20-39, %18,42'sinin engel oranı %40-59, %23,92'sinin engel oranı %60-79 ve %33,49'unun engel oranı %80-100'dür.

4.2. Çalışma Sonrası Güç Analizine İlişkin Bulgular

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin yalnızlık, algılanan sosyal destek ve öz yeterlik düzeyleri arasındaki ilişkileri değerlendirmek amacıyla güç analizi kullanılmıştır. Hesaplanan güç değerleri ebeveyn özyeterliği ve algılanan sosyal destek arasında 1,000, ebeveyn öz yeterliği ve yalnızlık arasında 0,999411 ve yalnızlık ve algılanan sosyal destek arasında 0,999911 olarak belirlenmiştir. Bu sonuçlar, çalışmada kullanılan veri setinin (n:418) yeterli olduğunu göstermektedir.

4.3. Ölçeklerin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Araştırmada kullanılan üç ölçeğin (Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği, UCLA Yalnızlık Ölçeği ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği) ve alt boyutlarının Cronbach Alfa içsel tutarlılık testiyle güvenilirlikleri test edilmiştir.

Genelde kabul gören bir standart olarak, Cronbach Alfa katsayısının ölçekte en az 0,70 ve üzeri olması gerektiği ifade edilir (Seçer, 2015). Bu katsayı, ölçeğin güvenilirliğini yorumlamamıza yardımcı olur ve belirli aralıklara göre değerlendirilir: 0,00 ile 0,40 arasındaki değer güvenilir değil, 0,40 ile 0,60 arasındaki değer düşük güvenilirlik, 0,60 ile 0,80 arasındaki değer güvenilir, 0,80 ile 1,00 arasındaki değer ise oldukça güvenilir kabul edilir (Kalaycı, 2005).

Tablo 3'te ölçeklere ve alt boyutlarına ait Cronbach Alpha Katsayıları sunulmuştur.

Tablo 3.

Ölçeklerin Cronbach-Alpha Katsayısı

Ölçek/Alt Boyutları	Cronbach's Alpha
Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği	0,96
UCLA Yalnızlık Ölçeği	0,85
Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	0,95
Özel Biri Alt Boyutu	0,93
Aile Alt Boyutu	0,94
Arkadaş Alt Boyutu	0,90

Tablo 3'ye göre ölçeklerin Cronbach's Alpha katsayısına göre Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği, UCLA Yalnızlık Ölçeği ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçek/Alt boyut güvenilirlikleri yüksek güvenilir seviyesindedir.

4.4.Ölçeklerin Normalliğine İlişkin Bulgular

Tablo 4.

Ölçeklerin/Alt Boyutların Betimsel İstatistikleri

Ölçekler/ Alt Boyutlar	Betimsel İstatistikler					
	N	Min	Max	Median	\bar{X}	Ss
Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği	418	25,00	119,00	99,00	93,40	20,85
Yalnızlık Ölçeği	418	23,00	66,00	42,50	42,06	10,32
Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	418	18,00	84,00	69,00	63,50	17,64
Özel Biri Alt Boyutu	418	4,00	28,00	24,00	21,83	6,78
Aile Alt Boyutu	418	4,00	28,00	24,00	21,22	6,94
Arkadaş Alt Boyutu	418	6,00	28,00	22,00	20,45	6,28

Tablo 4'e göre çalışmaya katılan ebeveynler Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeğinden 25-119 arasında puan alıp ortalaması 93,40±20,85, Yalnızlık ölçeğinden 23-66 arasında puan alıp ortalaması 42,06±10,32, Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinden ise 18-84 arasında puan alıp ortalaması 63,50±17,64'tür.

Tablo 5.

Ölçeklerin/Alt Boyutların Normal Dağılıma Uygunluğuna İlişkin Bulgular

Ölçek/Alt Boyutları	Kolmogorov-Smirnov			Çarpıklık	Basıklık
	Test İstatist.	sd	p		
Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği	0,117	418	0,001	-1,074	0,756
Yalnızlık Ölçeği	0,079	418	0,001	-0,003	-0,821
Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	0,168	418	0,001	-0,900	-0,195
Özel Biri Alt Boyutu	0,181	418	0,001	-1,254	0,698
Aile Alt Boyutu	0,179	418	0,001	-1,120	0,176
Arkadaş Alt Boyutu	0,159	418	0,001	-0,879	-0,292

Tablo 5'te yer alan Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği, Yalnızlık Ölçeği ve Algılanan Sosyal Destek Ölçeği/alt boyut yanıtlarının normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için Kolmogorov-Smirnov testi kullanıldı. Sonuçlara göre, ölçek ve alt boyut puanlarının normal dağılım sergilemediği belirlendi ($p < 0,05$).

Ancak, normal dağılımın diğer göstergeleri olan histogramlar, normal Q-Q grafiği ve box-plotlar incelendiğinde ve çarpıklık-basıklık katsayıları göz önüne alındığında, verilerin normal dağılımdan aşırı sapma göstermediği değerlendirildi. Verilerin çarpıklık-basıklık katsayılarının $\pm 2,0$ aralığında olduğu göz önüne alınarak, dağılımın normal olduğu kabul edildi (George & Mallery, 2010).

4.5. Ölçek ve Boyutların Bazı Değişkenlerle Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Normal dağılım sergileyen verilerde bağımsız iki grup arasında t-testi, ilişkisiz ikiden fazla grup arasında ise Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve farkın kaynağının belirlenmesi için post-hoc analizi için varyansın homojen olduğu durumlarda Bonferroni testi, homojen olmadığı durumlarda ise Tamhane's testleri kullanılmıştır. Varyansların homojenliğini değerlendirmek için Levene istatistiği kullanılarak homojenlik kontrol edilmiştir.

Tablo 6.

Ölçek/Alt Boyut Toplam Puanlarının Ebeveynlerin Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması

Ölçek/Alt Boyut	Cinsiyet	n	$\bar{X} \pm Ss$	t	df	P
Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği	Kadın	332	92,56±21,56	-1,632	416	0,103
	Erkek	86	96,67±17,62			
Yalnızlık Ölçeği	Kadın	332	42,26±10,34	0,765	416	0,444
	Erkek	86	41,31±10,33			
Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	Kadın	332	64,6±17,46	2,494	416	0,013*
	Erkek	86	59,31±17,86			
Özel Biri Alt Boyutu	Kadın	332	21,85±7,09	0,064	416	0,949
	Erkek	86	21,8±5,45			
Aile Alt Boyutu	Kadın	332	21,88±6,44	3,864	416	0,001*
	Erkek	86	18,69±8,2			
Arkadaş Alt Boyutu	Kadın	332	20,88±6,07	2,711	416	0,007*
	Erkek	86	18,83±6,85			

* $P < 0,05$ Independent sample t-testi

Tablo 6'ya göre özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin "Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği" ve "Yalnızlık Ölçeği" toplam puanı ebeveynlerin cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir. ($p > 0,05$)

Tablo 6'ya göre özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin "Algılanan Sosyal Destek Ölçeği" toplam puanı ebeveynlerin cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t = 2,494$ $p < 0,05$). Ortalamalar incelendiğinde kadınların puanları ($64,6 \pm 17,46$) erkeklerin puanlarına ($59,31 \pm 17,86$) göre anlamlı şekilde yüksektir. Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin "Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Aile ve Arkadaş Alt Boyutu" toplam puanı ebeveynlerin cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir (sırası ile $t = 3,864$ $p < 0,05$; $t = 2,711$ $p < 0,05$). Ortalamalar incelendiğinde kadınların puanları (sırası ile $21,88 \pm 6,44$; $20,88 \pm 6,07$) erkeklerin puanlarına (sırası ile $18,69 \pm 8,2$; $18,83 \pm 6,85$) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 7.

Ölçek/Alt Boyut Toplam Puanlarının Ebeveynlerin Yaşlarına Göre Karşılaştırılması

Ölçekler	E. Yaş	n	$\bar{X}\pm Ss$	F	p	Fark
Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği	20-29 ^(a)	78	95,62±22,53	5,927	0,001*	b>e
	30-39 ^(b)	14 3	97,56±15,58			
	40-49 ^(c)	11 7	91,88±21,41			
	50+ ^(d)	80	86,04±24,45			
Yalnızlık Ölçeği	20-29 ^(a)	78	38,12±9,53	6,452	0,001*	a<c,d
	30-39 ^(b)	14 3	41,71±11,08			
	40-49 ^(c)	11 7	44,48±8,22			
	50+ ^(d)	80	43,03±11,39			
Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	20-29 ^(a)	78	69,31±11,16	4,722	0,003*	a>c,d
	30-39 ^(b)	14 3	64,19±20,74			
	40-49 ^(c)	11 7	60,23±15,67			
	50+ ^(d)	80	61,44±18,3			
Özel Biri Alt Boyutu	20-29 ^(a)	78	23,89±3,97	5,710	0,001*	a>c,d
	30-39 ^(b)	14 3	22,26±7,85			
	40-49 ^(c)	11 7	21,46±5,65			
	50+ ^(d)	80	19,63±7,76			
Aile Alt Boyutu	20-29 ^(a)	78	22,83±5,59	1,980	0,12	
	30-39 ^(b)	14 3	21,26±7,86			
	40-49 ^(c)	11 7	20,55±6,36			
	50+ ^(d)	80	20,6±7,09			
Arkadaş Alt Boyutu	20-29 ^(a)	78	22,61±3,03	8,890	0,001*	a>b, c b>c
	30-39 ^(b)	14 3	20,68±7,19			
	40-49 ^(c)	11 7	18,23±6,29			
	50+ ^(d)	80	21,22±6,01			

* $p<0,05$

Tek yönlü Varyans (Oneway ANOVA)

Tablo 7'ye göre özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin “Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği” toplam puanı ebeveynlerin yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F=5,927$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için uygulanan Tamhane çoklu karşılaştırma analizine göre yaşı 30-39 arasında olan ebeveynlerin puanları ($97,56\pm 15,58$) yaşı 50 ve üzerinde olanların puanlarına ($97,56\pm 15,58$) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin “Yalnızlık Ölçeği” toplam puanı ebeveynlerin yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F=6,452$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için uygulanan Tamhane çoklu karşılaştırma analizine göre yaşı 20-29 arasında olan ebeveynlerin puanları ($38,12\pm 9,53$) yaşı 40-49 arasında olanların puanlarına ($44,48\pm 8,22$) ve 50 yaş üzerinde olanların puanlarına ($43,03\pm 11,39$) göre anlamlı şekilde düşüktür.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” toplam puanı ebeveynlerin yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F=4,722$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için uygulanan Tamhane çoklu karşılaştırma analizine göre yaşı 20-29 arasında olan ebeveynlerin puanları ($69,31\pm 11,16$) yaşı 40-49 arasında olanların puanlarına ($60,23\pm 15,67$) ve 50 yaş ve üzerinde olanların puanlarına ($61,44\pm 18,3$) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Özel Biri Alt Boyutu” toplam puanı ebeveynlerin yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F=5,710$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için uygulanan Tamhane çoklu karşılaştırma analizine göre yaşı 20-29 arasında olan ebeveynlerin puanları ($23,89\pm 3,97$) yaşı 40-49 arasında olanların puanlarına ($21,46\pm 5,65$) ve 50 yaş üzerinde olanların puanlarına ($19,63\pm 7,76$) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Arkadaş Alt Boyutu” toplam puanı ebeveynlerin yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F=8,890$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için uygulanan Tamhane çoklu karşılaştırma analizine göre yaşı 20-29 arasında olan ebeveynlerin puanları ($22,61\pm 3,03$) yaşı 30-39 arasında olanların puanlarına ($20,68\pm 7,19$) ve 40-49 arasında olanların puanlarına ($18,23\pm 6,29$) göre anlamlı şekilde yüksektir. Ayrıca yaşı 30-39 arasında olanların puanları ($20,68\pm 7,19$) yaşı 40-49 arasında olanların puanlarına ($18,23\pm 6,29$) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 8.

Ölçek/Alt Boyut Toplam Puanlarının Ebeveynlerin Medeni Durumlarına Göre Karşılaştırılması

Ölçek/Alt Boyut	Medeni durum	n	$\bar{X} \pm Ss$	t	df	p
Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği	Evli	368	93,81±21,28	1,070	416	0,285
	Bekâr	50	90,44±17,32			
Yalnızlık Ölçeği	Evli	368	41,79±10,3	-1,490	416	0,137
	Bekâr	50	44,1±10,42			
Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	Evli	368	64,26±17,75	2,382	416	0,018*
	Bekâr	50	57,96±15,99			
Özel Biri Alt Boyutu	Evli	368	22,18±6,78	2,794	416	0,005*
	Bekâr	50	19,34±6,32			
Aile Alt Boyutu	Evli	368	21,52±6,97	2,382	416	0,018*
	Bekâr	50	19,04±6,47			
Arkadaş Alt Boyutu	Evli	368	20,57±6,48	1,044	416	0,297
	Bekâr	50	19,58±4,56			

*P<0,05

Independent sample t-testi

Tablo 8'e göre özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin "Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği" ve "Yalnızlık Ölçeği" toplam puanı ebeveynlerin medeni durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin "Algılanan Sosyal Destek Ölçeği" toplam puanı ebeveynlerin medeni durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t=2,382$ $p<0,05$). Ortalamalar incelendiğinde evlilerin puanları (64,26±17,75) bekârların puanlarına (57,96±15,99) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin "Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Özel Biri Alt Boyutu" toplam puanı ebeveynlerin medeni durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t=2,794$ $p<0,05$). Ortalamalar incelendiğinde evlilerin puanları (22,18±6,78) bekârların puanlarına (19,34±6,32) göre anlamlı şekilde yüksektir. Ölçeğin Aile Alt Boyut toplam puanı ebeveynlerin medeni durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t=2,382$ $p<0,05$). Ortalamalar incelendiğinde evlilerin puanları (21,52±6,97) bekârların puanlarına (19,04±6,47) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 9.

Ölçek/Alt Boyut Toplam Puanlarının Ebeveynlerin Eğitim Durumlarına Göre Karşılaştırılması

Ölçekler	Eğitim D.	n	$\bar{X}\pm Ss$	F	p	Fark
Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği	İlkokul ^(a)	113	88,99±24,36	3,105	0,026*	a<d
	Ortaokul ^(b)	57	94,65±17,6			
	Lise ^(c)	170	93,8±22,21			
	Üniversite(d)	78	98,03±11,5			
Yalnızlık Ölçeği	İlkokul ^(a)	113	42,94±10,71	15,131	0,001*	b>a,c,d a>d
	Ortaokul ^(b)	57	47,79±6,56			
	Lise ^(c)	170	42,13±9,00			
	Üniversite(d)	78	36,48±12,04			
Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	İlkokul ^(a)	113	63,61±17,41	7,020	0,001*	d>a,b,c
	Ortaokul ^(b)	57	58,78±20,55			
	Lise ^(c)	170	61,59±16,84			
	Üniversite(d)	78	71±15,32			
Özel Biri Alt Boyutu	İlkokul ^(a)	113	21,17±7,44	6,645	0,001*	d>a,b,c
	Ortaokul ^(b)	57	19,23±8,85			
	Lise ^(c)	170	22,07±5,8			
	Üniversite(d)	78	24,2±5,14			
Aile Alt Boyutu	İlkokul ^(a)	113	21,54±6,48	5,065	0,002*	d>b,c
	Ortaokul ^(b)	57	19,13±8,52			
	Lise ^(c)	170	20,69±6,95			
	Üniversite(d)	78	23,49±5,68			
Arkadaş Alt Boyutu	İlkokul ^(a)	113	20,91±5,43	9,943	0,001*	d>a,b,c
	Ortaokul ^(b)	57	20,43±6,11			
	Lise ^(c)	170	18,85±6,94			
	Üniversite(d)	78	23,33±4,89			

* $p<0,05$

Tek yönlü Varyans (Oneway ANOVA)

Tablo 9'a göre özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin "Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği" toplam puanı ebeveynlerin eğitim durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F=3,105$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için uygulanan Tamhane çoklu karşılaştırma analizine göre eğitimi üniversite olanların puanları ($98,03\pm 11,5$) eğitimi İlkokul olanların puanlarına ($88,99\pm 24,36$) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin “Yalnızlık Ölçeği” toplam puanı ebeveynlerin eğitim durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F=15,131$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için uygulanan Tamhane çoklu karşılaştırma analizine göre eğitimi ortaokul olanların puanları ($47,79\pm6,56$) eğitimi İlkokul, lise ve üniversite olanların puanlarına (sırası ile $42,94\pm10,71$, $42,13\pm9,00$, $36,48\pm12,04$) göre anlamlı şekilde yüksektir. Ayrıca eğitimi ilkokul olanların puanları ($42,94\pm10,71$) eğitimi üniversite olanların puanlarına ($36,48\pm12,04$) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” toplam puanı ebeveynlerin eğitim durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F=7,020$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için uygulanan Tamhane çoklu karşılaştırma analizine göre eğitimi üniversite olanların puanları ($71\pm15,32$) eğitimi İlkokul, ortaokul ve lise olanların puanlarına (sırası ile $63,61\pm17,41$, $58,78\pm20,55$, $61,59\pm16,84$) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Özel Biri Alt Boyutu” toplam puanı ebeveynlerin eğitim durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F=6,645$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için uygulanan Tamhane çoklu karşılaştırma analizine göre eğitimi üniversite olanların puanları ($24,2\pm5,14$) eğitimi İlkokul, ortaokul ve lise olanların puanlarına (sırası ile $21,17\pm7,44$, $19,23\pm8,85$, $22,07\pm5,8$) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Aile Alt Boyutu” toplam puanı ebeveynlerin eğitim durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F=5,065$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için uygulanan Tamhane çoklu karşılaştırma analizine göre eğitimi üniversite olanların puanları ($23,49\pm5,68$) eğitimi ortaokul olanların puanlarına ($19,13\pm8,52$) ve lise olanların puanlarına ($20,69\pm6,95$) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Arkadaş Alt Boyutu” toplam puanı ebeveynlerin eğitim durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F=9,943$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için uygulanan Tamhane çoklu karşılaştırma analizine göre eğitimi üniversite olanların puanları ($23,33\pm4,89$) diğer eğitimi seviyede olanların puanlarına göre anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 10.

Ölçek/Alt Boyut Toplam Puanlarının Ebeveynlerin Çalışma Durumlarına Göre Karşılaştırılması

Ölçekler	Çalışma D.	n	$\bar{X}\pm Ss$	F	p	Fark
Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği	Çalışıyor ^(a)	130	94,12±17,94	0,137	0,872	
	Çalışmıyor ^(b)	253	93,19±22,87			
	Emekli ^(c)	35	92,32±15,34			
Yalnızlık Ölçeği	Çalışıyor ^(a)	130	39,42±11,24	9,384	0,001*	b>a
	Çalışmıyor ^(b)	253	43,8±9,14			
	Emekli ^(c)	35	39,38±12,4			
Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	Çalışıyor ^(a)	130	62,41±18,87	0,375	0,687	
	Çalışmıyor ^(b)	253	63,95±17,47			
	Emekli ^(c)	35	64,43±14,16			
Özel Biri Alt Boyutu	Çalışıyor ^(a)	130	22,07±6,38	0,264	0,768	
	Çalışmıyor ^(b)	253	21,65±7,3			
	Emekli ^(c)	35	22,32±3,71			
Aile Alt Boyutu	Çalışıyor ^(a)	130	19,3±8,13	7,519	0,001*	b>a
	Çalışmıyor ^(b)	253	22,1±6,06			
	Emekli ^(c)	35	22,09±6,97			
Arkadaş Alt Boyutu	Çalışıyor ^(a)	130	21,05±6,21	0,861	0,423	
	Çalışmıyor ^(b)	253	20,21±6,09			
	Emekli ^(c)	35	20,03±7,84			

* $p<0,05$

Tek yönlü Varyans (Oneway ANOVA)

Tablo 10'e göre özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin "Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği" ve "Algılanan Sosyal Destek Ölçeği" toplam puanı ebeveynlerin çalışma durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin "Yalnızlık Ölçeği" toplam puanı ebeveynlerin çalışma durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F=9,384$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için uygulanan Tamhane çoklu karşılaştırma analizine göre çalışmayanların yalnızlık puanları ($43,8\pm 9,14$) çalışanların puanlarına ($39,42\pm 11,24$) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Özel gereksinimi olan ebeveynlerin “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Aile Alt Boyutu” toplam puanlarının ebeveynlerin çalışma durumlarına göre karşılaştırıldığında sadece aile alt boyut toplam puanı ebeveynlerin çalışma durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. ($F=7,519$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için uygulanan Tamhane çoklu karşılaştırma analizine göre çalışmayanların yalnızlık puanları ($22,1\pm6,06$) çalışanların puanlarına ($19,3\pm8,13$) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 11.

Ölçek/Alt Boyut Toplam Puanlarının Ebeveynlerin Gelir Durumlarına Göre Karşılaştırılması

Ölçekler	Gelir D.	n	$\bar{X}\pm Ss$	F	p	Fark
Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği	Düşük ^(a)	136	90,49±22,04	2,249	0,107	
	Orta ^(b)	258	95,09±20,71			
	Yüksek ^(c)	24	91,84±12,63			
Yalnızlık Ölçeği	Düşük ^(a)	136	46,37±10,49	20,377	0,001*	a>b
	Orta ^(b)	258	39,71±9,34			
	Yüksek ^(c)	24	43,00±11,9			
Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	Düşük ^(a)	136	56,52±18,88	26,905	0,001*	b>a,c
	Orta ^(b)	258	68,17±15,01			
	Yüksek ^(c)	24	53,00±19,75			
Özel Biri Alt Boyutu	Düşük ^(a)	136	18,73±7,5	27,806	0,001*	b>a,c
	Orta ^(b)	258	23,66±5,69			
	Yüksek ^(c)	24	19,84±6,61			
Aile Alt Boyutu	Düşük ^(a)	136	19,22±7,07	27,677	0,001*	b>a,c
	Orta ^(b)	258	22,91±5,91			
	Yüksek ^(c)	24	14,5±9,42			
Arkadaş Alt Boyutu	Düşük ^(a)	136	18,58±7,02	11,994	0,001*	b>a
	Orta ^(b)	258	21,61±5,59			
	Yüksek ^(c)	24	18,67±6,32			

* $p<0,05$

Tek yönlü Varyans (Oneway ANOVA)

Tablo 11'e göre özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin "Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği" toplam puanı ebeveynlerin gelirine durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin "Yalnızlık Ölçeği" toplam puanı ebeveynlerin gelirine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F=20,377$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için uygulanan Tamhane çoklu karşılaştırma analizine göre geliri düşük olanların yalnızlık puanları ($46,37\pm 10,49$) geliri orta düzeyde olanların puanlarına ($39,71\pm 9,34$) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin "Algılanan Sosyal Destek Ölçeği" toplam puanı ebeveynlerin gelirine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F=26,905$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için uygulanan Tamhane çoklu karşılaştırma analizine göre geliri orta olanların algılanan sosyal destek puanları ($68,17\pm 15,01$) geliri düşük olanların puanlarına ($56,52\pm 18,88$) ve geliri yüksek olanların puanlarına ($53,00\pm 19,75$) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin "Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Özel Biri Alt Boyutu" toplam puanı ebeveynlerin gelirine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F=27,806$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için uygulanan Tamhane çoklu karşılaştırma analizine göre geliri orta olanların algılanan sosyal destek ölçeği özel biri alt boyutu puanları ($23,66\pm 5,69$) geliri düşük olanların puanlarına ($18,73\pm 7,5$) ve geliri yüksek olanların puanlarına ($19,84\pm 6,61$) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin "Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Aile Alt Boyutu" toplam puanı ebeveynlerin gelirine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F=27,677$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için uygulanan Tamhane çoklu karşılaştırma analizine göre geliri orta olanların algılanan sosyal destek ölçeği aile alt boyutu puanları ($22,91\pm 5,91$) geliri düşük olanların puanlarına ($19,22\pm 7,07$) ve geliri yüksek olanların puanlarına ($14,5\pm 9,42$) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin "Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Arkadaş Alt Boyutu" toplam puanı ebeveynlerin gelirine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F=11,994$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için uygulanan Tamhane çoklu karşılaştırma analizine göre geliri orta olanların algılanan sosyal destek ölçeği arkadaş alt boyutu puanları ($21,61\pm 5,59$) geliri düşük olanların puanlarına ($18,58\pm 7,02$) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 12.

Ölçek/Alt Boyut Toplam Puanlarının Ebeveynlerin Çocuk Sayılarına Göre Karşılaştırılması

Ölçekler	Çocuk sayısı	n	$\bar{X}\pm Ss$	F	p	Fark
Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği	1 Çocuk ^(a)	161	95,84±19,73	6,469	0,002*	c<a,b
	2 Çocuk ^(b)	132	95,69±20,55			
	3+	125	87,86±21,68			
	Çocuk ^(c)					
Yalnızlık Ölçeği	1 Çocuk ^(a)	161	41,45±10,2	0,921	0,399	
	2 Çocuk ^(b)	132	41,85±10,72			
	3+	125	43,08±10,09			
	Çocuk ^(c)					
Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	1 Çocuk ^(a)	161	65,57±16,57	2,246	0,107	
	2 Çocuk ^(b)	132	63,23±18,89			
	3+	125	61,15±17,46			
	Çocuk ^(c)					
Özel Biri Alt Boyutu	1 Çocuk ^(a)	161	22,27±6,77	3,136	0,044*	-
	2 Çocuk ^(b)	132	22,5±6,35			
	3+	125	20,58±7,12			
	Çocuk ^(c)					
Aile Alt Boyutu	1 Çocuk ^(a)	161	21,64±6,6	0,508	0,602	
	2 Çocuk ^(b)	132	21,1±7,47			
	3+	125	20,83±6,84			
	Çocuk ^(c)					
Arkadaş Alt Boyutu	1 Çocuk ^(a)	161	21,67±5,74	5,000	0,007*	a>b,c
	2 Çocuk ^(b)	132	19,64±6,96			
	3+	125	19,75±6			
	Çocuk ^(c)					

* $p<0,05$

Tek yönlü Varyans (Oneway ANOVA)

Tablo 12'ye göre özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin "Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği" toplam puanı ebeveynlerin çocuk sayılarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F=6,469$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Bonferroni çoklu karşılaştırma testine göre çocuk sayısı 3 ve daha fazla olanların puanları ($87,86\pm 21,68$) bir çocuğu olanların puanlarına ($95,84\pm 19,73$) ve iki çocuğu olanların puanlarına ($95,69\pm 20,55$) göre anlamlı şekilde düşüktür.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin “Yalnızlık Ölçeği” ve “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” toplam puanı ebeveynlerin çocuk sayılarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin “Algılanan Sosyal Destek Ölçeğin Arkadaş Alt Boyutu” toplam puanı ebeveynlerin çocuk sayılarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F=5,00$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Bonferroni çoklu karşılaştırma testine göre bir çocuğu olanların puanları ($21,67\pm5,74$) iki çocuğu olanların puanları ($19,64\pm6,96$) ve üç ve daha fazla çocuğu olanların puanlarına ($19,75\pm6,00$) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 13.

Ölçek/Alt Boyut Toplam Puanlarının Ebeveynlerin Ailelerinde Başka Özel Gereksinimli Olma Durumuna Göre Karşılaştırılması

Ölçek/Alt Boyut		n	$\bar{X} \pm Ss$	t	df	p
Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği	Var	40	89,8±22,28	-1,149	416	0,251
	Yok	378	93,79±20,7			
Yalnızlık Ölçeği	Var	40	44,1±11,28	1,314	416	0,190
	Yok	378	41,85±10,22			
Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	Var	40	57,7±20,55	-2,198	416	0,028*
	Yok	378	64,12±17,23			
Özel Biri Alt Boyutu	Var	40	19,1±8,53	-2,702	416	0,007*
	Yok	378	22,13±6,52			
Aile Alt Boyutu	Var	40	21,2±6,16	-0,022	416	0,983
	Yok	378	21,23±7,03			
Arkadaş Alt Boyutu	Var	40	17,4±7,2	-3,266	416	0,001*
	Yok	378	20,78±6,1			

* $P<0,05$

Independent sample t-testi

Tablo 13'e göre özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin “Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği” ve “Yalnızlık Ölçeği” toplam puanları ebeveynlerin ailelerinde başka özel gereksinimli olma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” toplam puanları ebeveynlerin ailelerinde başka özel gereksinimli olma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t=-2,198$ $p<0,05$). Ortalamalar incelendiğinde ailesinde başka özel gereksinimli olmayanların puanları ($64,12\pm 17,23$) ailesinde başka özel gereksinimli olanların puanlarına ($57,7\pm 20,55$) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Özel Biri Alt Boyutu” toplam puanları ebeveynlerin ailelerinde başka özel gereksinimli olma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t=-2,702$ $p<0,05$). Ortalamalar incelendiğinde ailesinde başka özel gereksinimli olmayanların puanları ($22,13\pm 6,52$) ailesinde başka özel gereksinimli olanların puanlarına ($19,1\pm 8,53$) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Arkadaş Alt Boyutu” toplam puanları ebeveynlerin ailelerinde başka özel gereksinimli olma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t=-3,266$ $p<0,05$). Ortalamalar incelendiğinde ailesinde başka özel gereksinimli olmayanların puanları ($20,78\pm 6,1$) ailesinde başka özel gereksinimli olanların puanlarına ($17,4\pm 7,2$) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 14.

Ölçek/Alt Boyut Toplam Puanlarının Özel Gereksinimli Çocuğa Ebeveynlerden Başka Bakım Veren Olma Durumuna Göre Karşılaştırılması

Ölçek/Alt Boyut		n	$\bar{X} \pm Ss$	t	df	p
Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği	Var	138	93,06±14,77	-0,240	416	0,811
	Yok	280	93,58±23,3			
Yalnızlık Ölçeği	Var	138	38,87±10,34	-4,552	416	0,001*
	Yok	280	43,64±9,97			
Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	Var	138	64,1±17,39	0,479	416	0,632
	Yok	280	63,22±17,8			
Özel Biri Alt Boyutu	Var	138	22,61±6,1	1,647	416	0,100
	Yok	280	21,45±7,08			
Aile Alt Boyutu	Var	138	20,79±7,43	-0,909	416	0,364
	Yok	280	21,44±6,7			
Arkadaş Alt Boyutu	Var	138	20,71±5,91	0,578	416	0,564
	Yok	280	20,33±6,47			

* $P<0,05$

Independent sample t-testi

Tablo 14'e göre özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin "Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği" ve "Algılanan Sosyal Destek Ölçeği/Alt Boyutu" toplam puanları özel gereksinimli çocuğa ebeveynlerden başka bakan olma durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin "Yalnızlık Ölçeği" toplam puanları özel gereksinimli çocuğa ebeveynlerden başka bakan olma durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t=-4,552$ $p<0,05$). Ortalamalar incelendiğinde ebeveynlerden başka bakan olmayanların puanları ($43,64\pm9,97$) başka bakanın olanların puanlarına ($38,87\pm10,34$) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 15.

Ölçek/Alt Boyut Toplam Puanlarının Özel Gereksinimli Çocuğun Cinsiyetine Göre Karşılaştırılması

Ölçek/Alt Boyut	Ç. Cinsiyet	N	$\bar{X} \pm Ss$	t	df	p
Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği	Kız	205	91,87±23,24	-1,475	416	0,141
	Erkek	213	94,88±18,21			
Yalnızlık Ölçeği	Kız	205	40,22±10,42	-3,641	416	0,001*
	Erkek	213	43,85±9,95			
Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	Kız	205	66,28±17,51	3,187	416	0,002*
	Erkek	213	60,84±17,41			
Özel Biri Alt Boyutu	Kız	205	22,34±6,78	1,494	416	0,136
	Erkek	213	21,35±6,77			
Aile Alt Boyutu	Kız	205	22,5±6,1	3,726	416	0,001*
	Erkek	213	20±7,49			
Arkadaş Alt Boyutu	Kız	205	21,45±5,9	3,226	416	0,001*
	Erkek	213	19,49±6,51			

* $P<0,05$

Independent sample t-testi

Tablo 15'e göre özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin "Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği" toplam puanları özel gereksinimli çocuğun cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin “Yalnızlık Ölçeği” toplam puanları özel gereksinimli çocuğun cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t=-3,641$ $p<0,05$). Ortalamalar incelendiğinde öz gereksinimli erkek çocuğu olanların yalnızlık puanları ($43,85\pm9,95$) özel gereksinimli kız olan ebeveynlerin yalnızlık puanlarına ($40,22\pm10,42$) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” toplam puanları özel gereksinimli çocuğun cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t=3,187$ $p<0,05$). Ortalamalar incelendiğinde özel gereksinimli kız çocuğu olanların puanları ($66,28\pm17,51$) özel gereksinimli erkek olan ebeveynlerin puanlarına ($60,84\pm17,41$) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Aile Alt Boyutu” toplam puanları özel gereksinimli çocuğun cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t=3,726$ $p<0,05$). Ortalamalar incelendiğinde özel gereksinimli kız çocuğu olanların puanları ($22,5\pm6,1$) özel gereksinimli erkek olan ebeveynlerin puanlarına ($20\pm7,49$) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Arkadaş Alt Boyutu” toplam puanları özel gereksinimli çocuğun cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t=3,226$ $p<0,05$). Ortalamalar incelendiğinde özel gereksinimli kız çocuğu olanların puanları ($21,45\pm5,9$) özel gereksinimli erkek olan ebeveynlerin puanlarına ($19,49\pm6,51$) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 16.

Ölçek/Alt Boyut Toplam Puanlarının Özel Gereksinimli Çocuğun Yaşına Göre Karşılaştırılması

Ölçekler	Ç. Yaşı	n	$\bar{X}\pm Ss$	F	p	Fark
Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği	0-5 ^(a)	115	98,93±20,7	17,429	0,001*	a>c,d b>c,d
	6-11 ^(b)	136	98,84±16,61			
	12-17 ^(c)	68	81,55±17,9			
	18-+ ^(d)	99	87,67±23,36			
Yalnızlık Ölçeği	0-5 ^(a)	115	37,19±10,02	15,132	0,001*	a<b,c,d
	6-11 ^(b)	136	44,78±8,99			
	12-17 ^(c)	68	45,15±9,1			
	18-+ ^(d)	99	41,88±11,15			
Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	0-5 ^(a)	115	69,81±12,43	11,418	0,001*	a>b,c,d b>c
	6-11 ^(b)	136	64,17±17,9			
	12-17 ^(c)	68	55,24±18,61			
	18-+ ^(d)	99	60,96±19,14			
Özel Biri Alt Boyutu	0-5 ^(a)	115	24,63±3,54	14,804	0,001*	a>b,c,d b>c
	6-11 ^(b)	136	22,3±6,26			
	12-17 ^(c)	68	18,9±8,1			
	18-+ ^(d)	99	19,97±7,96			
Aile Alt Boyutu	0-5 ^(a)	115	22,89±6,38	6,981	0,001*	a>c b>c
	6-11 ^(b)	136	21,62±6,67			
	12-17 ^(c)	68	18,23±6,76			
	18-+ ^(d)	99	20,82±7,46			
Arkadaş Alt Boyutu	0-5 ^(a)	115	22,3±5,29	6,815	0,001*	a>b,c
	6-11 ^(b)	136	20,26±6,85			
	12-17 ^(c)	68	18,12±5,26			
	18-+ ^(d)	99	20,18±6,65			

* $p<0,05$ Tek yönlü Varyans (*Oneway ANOVA*)

Tablo 16'ya göre özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin “Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği” toplam puanı ebeveynlerin özel gereksinimli çocuk yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F=17,429$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için uygulanan Tamhane çoklu karşılaştırma analizine

göre yaşı 0-5 olan çocuğu olan ebeveynlerin puanları (98,93±20,7) yaşı 12-17 arasında çocuğu olan ebeveynlerin puanlarına (81,55±17,9) ve yaşı 18 ve üzerinde çocuğu olan ebeveynlerin puanlarına (87,67±23,36) göre anlamlı şekilde yüksektir. Ayrıca yaşı 6-11 arasında çocuğu olan ebeveynlerin puanları (98,84±16,61) yaşı 12-17 arasında çocuğu olan ebeveynlerin puanlarına (81,55±17,9) ve yaşı 18 ve üzerinde çocuğu olan ebeveynlerin puanlarına (87,67±23,36) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 16'ya göre özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin “Yalnızlık Ölçeği” toplam puanı ebeveynlerin özel gereksinimli çocuk yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir (F=15,132 p<0,05). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için uygulanan Tamhane çoklu karşılaştırma analizine göre yaşı 0-5 olan çocuğu olan ebeveynlerin puanları (37,19±10,02) diğer yaş gruplarında çocuğu olan ebeveynlerin puanlarına göre anlamlı şekilde düşüktür.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” toplam puanı ebeveynlerin özel gereksinimli çocuk yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir (F=11,418 p<0,05). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için uygulanan Tamhane çoklu karşılaştırma analizine göre yaşı 0-5 olan çocuğu olan ebeveynlerin puanları (69,81±12,43) yaşı 6-11 arasında çocuğu olan ebeveynlerin puanlarına (55,24±18,61), yaşı 12-17 arasında çocuğu olan ebeveynlerin puanlarına (55,24±18,61) ve yaşı 18 ve üzerinde çocuğu olan ebeveynlerin puanlarına (60,96±19,14) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Özel Biri Alt Boyutu” toplam puanı ebeveynlerin özel gereksinimli çocuk yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir (F=14,804 p<0,05). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için uygulanan Tamhane çoklu karşılaştırma analizine göre yaşı 0-5 olan çocuğu olan ebeveynlerin puanları (24,63±3,54) yaşı 6-11 arasında çocuğu olan ebeveynlerin puanlarına (22,3±6,26), yaşı 12-17 arasında çocuğu olan ebeveynlerin puanlarına (18,9±8,1) ve yaşı 18 ve üzerinde çocuğu olan ebeveynlerin puanlarına (19,97±7,96) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Aile Alt Boyutu” toplam puanı ebeveynlerin özel gereksinimli çocuk yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir (F=16,981 p<0,05). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için uygulanan Tamhane çoklu karşılaştırma analizine göre yaşı 18 ve üzerinde çocuğu olan ebeveynlerin puanları (18,23±6,76) yaşı 0-5 olan

çocuğu olan ebeveynlerin puanlarına (22,89±6,38) ve yaşı 6-11 arasında çocuğu olan ebeveynlerin puanlarına (21,62±6,67) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Arkadaş Alt Boyutu” toplam puanı ebeveynlerin özel gereksinimli çocuk yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. (F=6,815 p<0,05). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için uygulanan Tamhane çoklu karşılaştırma analizine göre yaşı 0-5 olan çocuğu olan ebeveynlerin puanları (22,3±5,29) yaşı 6-11 arasında çocuğu olan ebeveynlerin puanlarına (20,26±6,85) ve yaşı 12-17 arasında çocuğu olan ebeveynlerin puanlarına (18,12±5,26) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 17.

Ölçek/Alt Boyut Toplam Puanlarınının Özel Gereksinimli Çocuğunun Tek veya Çok Engel Türüne Sahip Olma Durumuna Göre Karşılaştırılması

Ölçek/Alt Boyut	Engelli Durumu	n	$\bar{X} \pm Ss$	t	df	p
Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği	Tek Engelli	318	93,67±20	0,472	416	0,637
	Çok Engelli	100	92,54±23,46			
Yalnızlık Ölçeği	Tek Engelli	318	42,11±10,46	0,136	416	0,892
	Çok Engelli	100	41,94±9,95			
Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	Tek Engelli	318	63,63±18,18	0,250	416	0,803
	Çok Engelli	100	63,12±15,91			
Özel Biri Alt Boyutu	Tek Engelli	318	21,76±6,88	-0,435	416	0,664
	Çok Engelli	100	22,09±6,48			
Aile Alt Boyutu	Tek Engelli	318	21,44±6,9	1,111	416	0,267
	Çok Engelli	100	20,55±7,08			
Arkadaş Alt Boyutu	Tek Engelli	318	20,45±6,43	-0,06	416	0,964
	Çok Engelli	100	20,48±5,85			

*P<0,05

Independent sample t-testi

Özel gereksinimli çocuğunun tek veya çok engel türüne sahip olması, ebeveynlerin algılanan sosyal destek, ebeveyn öz yeterliliği ve yalnızlık düzeyleri arasında bir ilişki yoktur (p>0,05).

Tablo 18.

Ölçek/Alt Boyut Toplam Puanlarının Özel Gereksinimli Çocuğun Engel Türüne Göre Karşılaştırılması

Ölçekler	Engel türü	n	$\bar{X}\pm Ss$	F	p	Fark
Ebeveyn Özyeterlik Ölçeği	Otizm ^(a)	90	99,09±13,97	5,337	0,001*	a>b,c d>c
	Bedensel Y. ^(b)	64	90,61±24,44			
	Zihinsel Y. ^(c)	46	84,64±16,19			
	Dil ve Konuşma ^(d)	42	98,31±14,66			
	Öğrenme ^(e)	64	91,63±25,05			
Yalnızlık Ölçeği	Otizm ^(a)	90	42,08±8,72	4,350	0,002*	b<c,e
	Bedensel Y. ^(b)	64	38,44±11,6			
	Zihinsel Y. ^(c)	46	44,7±9,36			
	Dil ve Konuşma ^(d)	42	41,36±8,6			
	Öğrenme ^(e)	64	45,25±12,12			
Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	Otizm ^(a)	90	64,82±14,07	8,547	0,001*	a>d b>c
	Bedensel Y. ^(b)	64	69,33±15,71			
	Zihinsel Y. ^(c)	46	58,27±16,08			
	Dil ve Konuşma ^(d)	42	72,65±11,49			
	Öğrenme ^(e)	64	56,69±24,36			
Özel Biri Alt Boyutu	Otizm ^(a)	90	23,07±4,54	8,963	0,001*	a>c,d d>c
	Bedensel Y. ^(b)	64	22,68±7,78			
	Zihinsel Y. ^(c)	46	19,61±5,75			
	Dil ve Konuşma ^(d)	42	25,24±3,8			
	Öğrenme ^(e)	64	18,82±8,65			
Aile Alt Boyutu	Otizm ^(a)	90	22,03±5,99	4,933	0,001*	b>e c>e d>e
	Bedensel Y. ^(b)	64	23,15±6,39			
	Zihinsel Y. ^(c)	46	20,42±5,55			
	Dil ve Konuşma ^(d)	42	24,15±5,09			
	Öğrenme ^(e)	64	19,38±8,18			
Arkadaş Alt Boyutu	Otizm ^(a)	90	19,73±6,43	9,744	0,001*	b>a,c d>a,c
	Bedensel Y. ^(b)	64	23,52±3,57			
	Zihinsel Y. ^(c)	46	18,24±6,45			
	Dil ve Konuşma ^(d)	42	23,27±3,49			
	Öğrenme ^(e)	64	18,5±8,3			

* $p<0,05$

Tek yönlü Varyans (Oneway ANOVA)

Çocukların özel gereksinim türlerinin incelenebilmesi amacıyla çoklu özel gereksinim türünü işaretleyenler elenmiş, işitme ve görme yetersizliği karşılaştırmak için yeterli sayıda veri bulunmadığından dolayı analize dahil edilmemiştir.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin “Ebeveyn Özyeterlik Ölçeği” toplam puanı ebeveynlerin özel gereksinimli çocuğun engel türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F=5,337$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Bonferroni çoklu karşılaştırma testine göre Otizm Spektrum Bozukluğuna sahip bireylerin ebeveynlerinin puanları ($99,09\pm 13,97$) Bedensel ve Zihinsel Yetersizliğesahip bireylerin ebeveynlerin puanlarına (sırasıyla $90,61\pm 24,44$, $84,64\pm 16,19$) göre anlamlı şekilde yüksektir. Öğrenme Güçlüğüne sahip çocuğu olan ebeveynlerin puanları ($91,63\pm 25,05$) Zihinsel Yetersizliğe sahip bireylerin ebeveynlerin puanlarına ($84,64\pm 16,19$) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin “Yalnızlık Ölçeği” toplam puanı ebeveynlerin özel gereksinimli çocuğun engel türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F=4,350$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Bonferroni çoklu karşılaştırma testine göre Bedensel Yetersizliğe sahip bireylerin ebeveynlerinin puanları ($38,44\pm 11,6$) Zihinsel Yetersizliğe ve Öğrenme Güçlüğüne sahip bireylerin ebeveynlerin puanlarına (sırasıyla $44,7\pm 9,36$, $45,25\pm 12,12$) göre anlamlı şekilde düşüktür.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” toplam puanı ebeveynlerin özel gereksinimli çocuğun engel türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F=8,963$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Bonferroni çoklu karşılaştırma testine göre Otizm Spektrum Bozukluğuna sahip bireylerin ebeveynlerinin puanları ($64,82\pm 14,07$) Dil ve Konuşma Bozukluğunasahip bireylerin ebeveynlerin puanlarına ($72,65\pm 11,49$) göre anlamlı şekilde yüksektir. Bedensel Yetersizliğe sahip bireylerin ebeveynlerinin puanları ($69,33\pm 15,71$) Zihinsel Yetersizliğe sahip bireylerin ebeveynlerin puanlarına ($58,27\pm 16,08$) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Özel Biri Alt Boyutu” toplam puanı ebeveynlerin özel gereksinimli çocuğun engel türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F=8,963$, $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Bonferroni çoklu karşılaştırma testine göre Otizm Spektrum Bozukluğuna sahip bireylerin ebeveynlerinin puanları ($23,07\pm 4,54$), Dil ve Konuşma Bozukluğu ve Zihinsel Yetersizlik engel türüne sahip

çocuğu olan ebeveynlerin puanlarına (sırasıyla 25,24±3,8, 19,61±5,75) göre anlamlı derecede yüksektir. Dil ve Konuşma Bozukluğuna sahip bireylerin ebeveynlerinin puanları (25,24±3,8) Zihinsel Yetersizlik engel türüne sahip çocuğu olan ebeveynlerin puanlarına (19,61±5,75) göre anlamlı derecede yüksektir.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Aile Alt Boyutu” toplam puanı ebeveynlerin özel gereksinimli çocuğun engel türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir (F=4,933, p<0,05). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Bonferroni çoklu karşılaştırma testine göre Bedensel Yetersizlik, Zihinsel Yetersizlik ve Dil ve Konuşma Bozukluğuna sahip bireylerin ebeveynlerinin puanları (sırasıyla 23,15±6,39, 20,42±5,55, 24,15±5,09) Öğrenme Güçlüğüne sahip çocuğu olan ebeveynlerin puanlarına (19,38±8,18) göre anlamlı derecede yüksektir.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Arkadaş Alt Boyutu” toplam puanı ebeveynlerin özel gereksinimli çocuğun engel türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir (F=9,744, p<0,05). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Bonferroni çoklu karşılaştırma testine göre Bedensel Yetersizlik ve Dil ve Konuşma Bozukluğuna sahip bireylerin ebeveynlerinin puanları (sırasıyla 23,52±3,57, 23,27±3,49) Otizm Spektrum Bozukluğu ve Zihinsel Yetersizliğe sahip çocuğu olan ebeveynlerin puanlarına (sırasıyla 19,73±6,43, 18,24±6,45) göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 19.

Ölçek/Alt Boyut Toplam Puanlarının Özel Gereksinimli Çocuğun Engel Oranına Göre Karşılaştırılması

Ölçekler	Engel. oranı	n	$\bar{X}\pm Ss$	F	p	Fark
Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği	%20-39 ^(a)	101	93,13±21,59	6,865	0,001*	d>c
	%40-59 ^(b)	77	93,37±18,99			
	%60-79 ^(c)	100	86,45±23,03			
	%80-100 ^(d)	140	98,58±18,25			
Yalnızlık Ölçeği	%20-39 ^(a)	101	42,59±9,62	1,808	0,145	
	%40-59 ^(b)	77	44,12±10,08			
	%60-79 ^(c)	100	40,72±9,61			
	%80-100 ^(d)	140	41,52±11,32			
Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	%20-39 ^(a)	101	65,12±19,16	2,974	0,032*	d>c
	%40-59 ^(b)	77	60,85±19,85			
	%60-79 ^(c)	100	60,33±14,54			
	%80-100 ^(d)	140	66,08±16,87			
Özel Biri Alt Boyutu	%20-39 ^(a)	101	22,22±6,61	0,780	0,505	
	%40-59 ^(b)	77	21,39±7,48			
	%60-79 ^(c)	100	21,14±6,57			
	%80-100 ^(d)	140	22,3±6,67			
Aile Alt Boyutu	%20-39 ^(a)	101	21,63±7,26	6,990	0,001*	d>b,c
	%40-59 ^(b)	77	19,93±7,7			
	%60-79 ^(c)	100	19,3±6,82			
	%80-100 ^(d)	140	23,03±5,87			
Arkadaş Alt Boyutu	%20-39 ^(a)	101	21,28±6,14	1,513	0,210	
	%40-59 ^(b)	77	19,54±7,06			
	%60-79 ^(c)	100	19,89±5,35			
	%80-100 ^(d)	140	20,76±6,52			

* $p<0,05$

Tek yönlü Varyans (Oneway ANOVA)

Tablo 19'a göre özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin "Ebeveyn Özyeterlik Ölçeği" toplam puanı ebeveynlerin özel gereksinimli çocuğun engel oranına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F=6,865$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Bonferroni çoklu karşılaştırma testine göre engel oranı %80-100 çocuğu olan ebeveynlerin puanları ($98,58\pm18,25$)

engel oranı %60-79 arasında özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin puanlarına (86,45±23,03) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin “Yalnızlık Ölçeği” toplam puanı ebeveynlerin özel gereksinimli çocuğun engel oranına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” toplam puanı ebeveynlerin özel gereksinimli çocuğun engel oranına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F=2,974$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Bonferroni çoklu karşılaştırma testine göre engel oranı %80-100 çocuğu olan ebeveynlerin puanları (66,08±16,87) engel oranı %60-79 arasında özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin puanlarına (60,33±14,54) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Aile Alt Boyutu” toplam puanı ebeveynlerin özel gereksinimli çocuğun engel oranına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($F=6,990$ $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Bonferroni çoklu karşılaştırma testine göre engel oranı %80-100 çocuğu olan ebeveynlerin puanları (23,03±5,87) engel oranı %40-59 arasında özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin puanlarına (19,93±7,7) ve %60-79 arasında özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin puanlarına (19,3±6,82) göre anlamlı şekilde yüksektir.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Özel Biri ve Arkadaş Alt Boyutu” toplam puanı ebeveynlerin özel gereksinimli çocuğun engel oranına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

4.6.Ölçek Puanlarının İlişkisine Yönelik Korelasyon Analizi

Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği, Yalnızlık Ölçeği ve Algılanan Sosyal Destek Ölçeği/Alt Boyutu toplam puanları arasındaki ilişkiye pearson korelasyon katsayısı ile bakılmıştır.

Korelasyon analizi, değişkenler arasındaki ilişkinin derecesini ve yönünü belirlemek için kullanılan bir istatistiksel yöntemdir. Korelasyon katsayısı (-1 ile +1 arasında değişen bir değer) bu ilişkinin yönünü ve gücünü gösterir (Büyüköztürk vd., 2009). Değerlendirmeler genellikle şu aralıklara göre yapılır:

- 0,00 ile 0,25 arasındaki değerler çok zayıf ilişkiyi (ilişki yok),
- 0,25 ile 0,50 arasındaki değerler zayıf ilişkiyi,
- 0,50 ile 0,70 arasındaki değerler orta düzeyde ilişkiyi,
- 0,70 ile 0,90 arasındaki değerler yüksek ilişkiyi,
- 0,90 ile 1,00 arasındaki değerler ise çok yüksek bir ilişkiyi gösterir (Kalaycı, 2005).

Tablo 20.

Ölçek/Alt Boyut Toplam Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Ebeveyn		Algılanan	Özel Biri Alt	Aile Alt
		Öz Yeterlik	Yalnızlık	Sosyal Destek	Boyutu (3-1)	Boyutu (3-2)
Yalnızlık (2)	r	-0,247**	1			
	p	0,001				
Algılanan Sosyal Destek (3)	r	0,441**	-0,563**	1		
	p	0,001	0,001			
Özel Biri Alt Boyutu (3-1)	r	0,505**	-0,553**	0,915**	1	
	p	0,001	0,001	0,001		
Aile Alt Boyutu (3-2)	r	0,369**	-0,374**	0,874**	0,712**	1
	p	0,001	0,001	0,001	0,001	
Arkadaş Alt Boyutu (3-3)	r	0,286**	-0,571**	0,855**	0,705**	0,581**
	p	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001

**P<0,01

*P<0,05

Pearson Korelasyon

Tablo 20'ye göre "Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği" toplam puanı ile "Yalnızlık Ölçeği" toplam puanı arasında negatif yönde zayıf bir ilişki, "Algılanan Sosyal Destek Ölçeği" toplam puanı ile "Algılanan Sosyal Destek Ölçeği" aile alt boyutu toplam puanı ve arkadaş alt boyut toplam puanları arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki, özel biri alt boyut toplam puanı arasında pozitif yönde orta düzeyde ilişkisi vardır (sırası ile r:-0,247, r:0,444, r:0,369, r:0,286, r:0,505 p<0,01).

"Yalnızlık Ölçeği" toplam puanı ile "Algılanan Sosyal Destek Ölçeği" toplam puanı arasında negatif yönde orta düzeyde ilişkisi, "Algılanan Sosyal Destek Ölçeği" özel biri alt boyutu puanı ve arkadaş alt boyutu toplam puanı ile negatif yönde orta düzeyde ilişki, "Algılanan Sosyal Destek Ölçeği" aile alt boyutu puanı ile negatif yönde zayıf ilişkisi vardır (sırası ile r:-0,563, r:-0,553, r:-0,571, r:-0,374 p<0,01).

“Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” toplam puanı ile alt boyut puanları arasında pozitif yönde yüksek ilişki vardır (sırası ile $r:0,915$, $r:0,874$, $r:0,855$ $p<0,01$).

“Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” özel biri alt boyutu toplam puanı ile ölçeğin aile alt boyutu puanı ve arkadaş alt boyutu toplam puanı arasında pozitif yönde yüksek ilişki vardır (sırası ile $r:0,712$, $r:0,705$ $p<0,01$).

“Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” aile alt boyutu toplam puanı ile arkadaş alt boyutu toplam puanı arasında pozitif yönde orta düzeyde ilişki vardır ($r:0,518$, $p<0,01$).

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin algıladıkları sosyal destek, yalnızlık ve ebeveyn öz yeterlik düzeylerinin birbirleriyle ve demografik değişkenlerle arasındaki ilişki incelenmiştir.

Elde edilen veriler incelendiğinde ebeveynlerin ebeveyn öz yeterliği ve yalnızlık düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır fakat algılanan sosyal destek düzeyi toplam puanı, aile ve arkadaş alt boyutunun cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. Annelerin algıladıkları sosyal destek düzeyi babaların algıladıkları sosyal destek düzeyine göre anlamlı şekilde yüksektir. Literatür incelendiğinde çalışmamızla uyumlu olarak Çan Aslan'a (2010) göre anneler babalara oranla aile ve özel kişilerden daha fazla destek almaktadır. Bu durum birkaç nedenden kaynaklanabilir. Ülkemizin kültürel yapısı ve toplumsal cinsiyet rolleri gereği çocuk bakımında anneler daha ön plandadır ve daha fazla sorumluluk alırlar. Daha fazla sorumluluk almaları annelerin stres ve zorluklarla daha fazla karşı karşıya kalmasını sağlayabilir ve bu durum onlara daha fazla destek sunulmasına ve bu desteğin daha belirgin algılanmasına yol açabilir. Aynı zamanda ülkemizdeki toplulukçu yapı, geniş aile gibi kavramların bulunması nedeniyle büyük ebeveynler de (büyükanne gibi) torun bakımında rol almaktadır (Kale & Dikici Siğirtmaç, 2020). Bu gibi kültürel etmenler de kadınlardaki özellikle aile alt boyutundaki sosyal destek algısını arttırmış olabilir. Ayrıca annelerin çocuk bakımı üzerinde genellikle özel gereksinimli çocukların ebeveynlerinde sosyal destek algısı ve farklı değişkenler arasındaki ilişkiyi inceleyen diğer araştırmaların bulguları ebeveynlerin algıladıkları sosyal destek düzeyinin anne ya da baba olmaya durumuna göre farklılaşmadığına yöneliktir (Aysever & Sakallı Demirok, 2019; Mert, 2022). Cinsiyete göre farklılaştığını saptayan araştırmalar, annelerin genellikle babalardan daha az sosyal destek aldığını ve daha stresli bir yaşam sürdürdüğünü gösteriyor ve bunun nedeninin annelerin, sürekli olarak çocuklarıyla ilgilenmeleri nedeniyle diğer sosyal rollerinden uzaklaştıkları ve destek ağlarının zayıfladığını öne sürülüyor (Beşikçi, 2000; Görgü, 2005).

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin yaşlarına göre ebeveyn öz yeterlik puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edildi. 30-39 yaş aralığındaki ebeveynlerin puanları, 50 yaş ve üzerindeki ebeveynlerin puanlarına göre anlamlı derecede yüksek bulundu. Daha genç ebeveynler, çocuklarıyla ilgili konularda daha dinamik bir yaklaşım sergiliyor, kaynaklara erişimleri daha kolay oluyor olabilir. Ya da

yaşın büyümesiyle özel gereksinimli çocuğun yaşı da büyüyor ve ebeveyn çocuğa yeterli gelemediğini düşünüyor olabilir. Çalışma bulgularıyla tutarlı olarak Aksoy ve Diken (2009) çalışmasında, ebeveyn öz yeterlik düzeyinin annelerin yaşından etkilendiğini vurgulamıştır. Karaçöl (2021) tarafından yapılan araştırma, ebeveynlerin yaşlarına bağlı olarak öz yeterlik düzeylerinin anlamlı şekilde değiştiğini ve yaşları daha büyük olan sağlık çalışanlarının ebeveynlik öz yeterlilik seviyelerinin daha yüksek olduğu belirlendi. Literatür incelendiğinde ebeveynlerin yaşları ile öz yeterlikleri arasında herhangi bir ilişki bulunmadığını göstermektedir (Coleman & Karraker, 2000; Al-Kandari & Al-Qashan, 2010; Çattık & Aksoy, 2018; Akbuğa, 2022). Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin yalnızlık toplam puanı ebeveynlerin yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Yaşı 20-29 arasında olan ebeveynlerin yalnızlık düzeyleri yaşı 40-49 ve 50 yaş üzerinde olanların puanlarına göre anlamlı şekilde düşüktür. Yani genç ebeveynler daha az yalnızlık yaşamaktadır. Gençlik, sosyal bağlantıların daha yoğun olduğu, sosyal etkileşimin daha fazla olduğu bir dönem olabilir, bu nedenle, genç ebeveynlerin daha geniş bir sosyal ağa veya daha fazla destekleyici ilişkilere sahip olması mümkün olabilir. Ancak literatür incelendiğinde çalışmada elde edilen bulgularla tutarlı olmayan veriler bulunmuştur. Baş tarafından 2018'de yapılan bir araştırmada, özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin yalnızlık düzeyleri, yaşlarına göre anlamlı bir fark göstermemiştir. Sarihan'ın (2007) engelli çocuğa sahip annelerle yaptığı bir çalışmada, annelerin yalnızlık düzeyleri ile yaşları arasında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin algılanan sosyal destek toplam puanı ebeveynlerin yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Yaşı 20-29 arasında olan ebeveynlerin algılanan sosyal destek düzeyleri yaşı 40-49 ve 50 yaş üzerinde olanların puanlarına göre anlamlı şekilde yüksektir. Yani genç ebeveynler daha fazla sosyal destek almaktadır. Algılanan sosyal destek alt boyutlarından özel biri ve alt boyutunda da benzer sonuçlar çıkmıştır. Genç ebeveynlerin daha geniş sosyal ağlara ve daha yoğun sosyal etkileşime sahip olmaları, yaşlı ebeveynlere kıyasla daha fazla sosyal destek almalarına katkıda bulunabilir. Çattık ve Aksoy'un (2018) çalışmasına göre sosyal destek ile ebeveynin yaşı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Literatürdeki bazı çalışmalar bazı destek türlerinin yaşla arttığını (Çürük, 2008), bazılarının azaldığını (Coşkun & Akkaş, 2009) ve bazılarının ise yaşın algılanan sosyal destekleri etkilemediğini belirtmektedir (Karpaz & Girli, 2012; Kırbaz & Özkan, 2013; Mert, 2022).

Ebeveynlerin medeni durumları ile öz yeterlik ve yalnızlık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır, yani medeni durumları arasındaki farklar öz yeterlik veya yalnızlık düzeylerini açıklamada önemli değildir. Bu sonuç ebeveyn öz yeterliği ve medeni durum arasındaki ilişkiye bakan Karaçöl (2021), Vural (2021), Sağ (2019) ve Tan'ın (2019) çalışmalarıyla uyumlu görünmektedir. Ancak, Coleman ve Karraker (2000) ile Teti ve Gelfand'ın (1991) araştırmalarında, ebeveynin medeni durumu ile ebeveyn öz yeterliği arasında bir ilişki olduğu ifade edilmiştir. Palcino(1978), Barron ve arkadaşları(1994) ile West ve arkadaşlarının(1986) yalnızlık üzerine yaptıkları çeşitli araştırmada, bekâr bireylerin evlilere kıyasla daha fazla yalnızlık deneyimlediğini ortaya koymaktadır (aktaran Yılmaz & Aslan, 2013). Ünal ve Bilge'nin (2005) çalışması ise dul bireylerin evli yaşlılara göre daha yalnız olduklarını ve medeni durumun yalnızlık üzerinde etkili olduğunu belirtmiştir. Ebeveynlerin medeni durumları ile algıladıkları sosyal destek arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Evlilerin algıladıkları sosyal destek düzeyi bekâr ebeveynlere kıyasla daha yüksektir. Bu fark özel biri ve aile alt testinde de benzerdir. Bu sonuç şaşırtıcı değildir çünkü evlilik genellikle birlikte yaşama, dayanışma ve karşılıklı destek sağlama üzerine kurulu bir kurum olduğundan, bu durum sosyal destek ağlarının daha geniş olmasına ve güçlü sosyal bağlara sahip olmalarına yol açabilir. Eyi'nin 2023 yılında yayınladığı çalışmasına göre evli anneler, bekâr annelere göre daha fazla özel bir insanın desteğini aldıklarını belirtmişlerdir. Daha önce yapılan çalışmaların geneli, evlilik durumunun bireylerin sosyal destek algısını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir (Aras & Tel, 2009; Eker & Arkar, 1995, aktaran Eyi, 2023; Broomley vd., 2004).

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin öz yeterlik düzeyi ebeveynlerin eğitim durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Üniversite mezunu olan ebeveynlerin ebeveyn öz yeterlik düzeyi ilkökul mezunu olanlara kıyasla daha yüksektir. Bu durum, genellikle eğitim seviyesi arttıkça ebeveynlerin özel gereksinimli çocuklarıyla ilgili daha fazla bilgiye ve kaynağa erişebilecekleri ve dolayısıyla daha yüksek öz yeterlik hissine sahip olabilecekleri şeklinde yorumlanabilir. Kotil'in 2010 yılındaki çalışması, üniversite mezunu ebeveynlerin daha yüksek öz yeterliğe sahip olduğunu ortaya koydu. Ancak ebeveyn öz yeterlik ve eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulamayan çalışmalar da bulunmaktadır (Sağ, 2019; Kuzu, 2019). Holloway ve diğerlerinin (2005) çalışması, annenin eğitim düzeyinin yükselmesinin, çocuğun günlük yaşam becerilerinin gelişmesine katkı sağladığını

gösteriyor. Yani, eğitim düzeyindeki artış, çocuğun günlük yaşam becerilerinin artmasına destek oluyor. Akbuğa (2022), Şener (2021), Telef (2013), Coleman ve Karraker'in (2000) çalışmasında da benzer bulgular elde edilmiştir. Eğitim düzeyi yüksek olan annelerin daha yüksek ebeveyn öz yeterliğine sahip olmaları, genellikle çocuk gelişimi konusunda daha fazla bilgiye ve etkili ebeveynlik stratejilerine sahip olmalarıyla ilişkilendirilir. Bu durum, çocuklarıyla daha başarılı etkileşim kurma ve onların gelişimlerine katkıda bulunma yetenekleriyle açıklanabilir (Coleman & Karraker, 2000; Teti & Gelfand, 1991). Çattık ve Aksoy (2018), Vural (2021) ile Altın'a (2023) göre eğitim durumu ve ebeveyn öz yeterliği arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Öztürk ve Giren'in (2016) çalışmasına göre ilkokul mezunu annelerin, lise mezunu annelere göre ebeveynlik konusunda daha olumlu bir tutum sergilediklerini belirtiyor. Bu durum, ilkokul mezunu annelerin ebeveynliği bir görev olarak daha olumlu bir şekilde benimsemelerinden kaynaklanıyor olabilir. Eğitim düzeyi ve özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin yalnızlık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ortaokul mezunu olan ebeveynlerin yalnızlık düzeyi, ilkokul, lise veya üniversite mezunlarına göre daha yüksek çıkmıştır. Aynı şekilde, ilkokul düzeyinde eğitim almış ebeveynlerin yalnızlık düzeyi üniversite mezunlarına kıyasla daha yüksek bulunmuştur. Bu durum genel olarak, eğitim seviyesinin yalnızlık hissiyle ters orantılı olduğunu göstermektedir. Yani, eğitim seviyesi düştükçe, yalnızlık hissini arttığı gözlemlenmektedir. Bu durumun sebepleri arasında eğitim seviyesinin azalmasıyla sosyal çevre, iletişim becerileri ve sosyal ağlar gibi faktörler eğitimle bağlantılı olabilir. Sungur Bozdoğan (2011) ile Kozaklı (2006) tarafından yapılmış çalışmalara göre yalnızlık hissi ile ebeveynin eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Kılınç'ın 2005 yılında yayınladığı çalışma çalışmamızla benzer sonuçlar elde edilmiş, annelerin eğitim seviyesi arttıkça yalnızlık hislerinin azaldığı ifade edilmiştir. Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynler arasında yapılan bir çalışmada, eğitim seviyesi ile yalnızlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Yani, ebeveynin eğitim seviyesinin artmasıyla, problem çözme becerileri, duyguları anlama, empati, sosyal etkileşim ve psikolojik dayanıklılık gibi alanlarda gelişme gözlemlenmiştir; bu durum, eğitim seviyesinin yükselmesinin, özel gereksinimli çocukları olan ebeveynlerin çeşitli alanlarda daha yetkin ve güçlü olmalarına katkı sağladığını göstermektedir (Baş, 2018). Eğitim düzeyi ve özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Eğitim düzeyi arttıkça, ebeveynlerin algıladıkları sosyal

destek düzeyinin de arttığı gözlenmiştir. Bu durum, daha yüksek eğitim seviyesine sahip ebeveynlerin genellikle daha geniş ve etkili sosyal destek ağlarına sahip olduğunu işaret etmektedir. Eğitim düzeyindeki artış, kişilerin sosyal çevrelerini genişletme, daha sağlam ilişkiler kurma ve sosyal destek kaynaklarına daha rahat erişme olasılığını artırabilir. Quine ve Pahl'ın (1991) bulguları, eğitim seviyesi yükseldikçe annelerin sosyal destek arama ve bu desteği alma olasılığının arttığını ortaya koymaktadır. Kızıler (2007), Ünlüer'in (2009) çalışmaları, eğitim seviyesi ile sosyal destek arasında doğru orantılı bir ilişki olduğunu gösterirken, Akmaniş (2010), Aysever ve Demirok (2019), Özdemir'in (2019) çalışmaları da engelli çocuğu olan ailelerde eğitim düzeyi ile sosyal destek arasında anlamlı farklılıklar olduğunu belirtmiştir. Ancak, Özkan'ın (2001) çalışması, anne eğitim düzeyinin toplam sosyal destek algısıyla ilişkisiz olduğu yönünde bir bulgu sunmaktadır. Yani, farklı araştırmalar eğitim seviyesi ile sosyal destek algısı arasındaki ilişkiyi farklı şekillerde gösterebilir ve bazen bu bulgular birbiriyle uyumsuz olabilir. Bu durumun altında yatan nedenler, farklı örneklem grupları, kullanılan ölçüm araçları veya çalışma metodolojileri gibi çeşitli faktörlere bağlı olabilir.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin ebeveyn öz yeterlik ve algılanan sosyal destek düzeyleri ile çalışma durumları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Coleman ve Karraker (2003) araştırmasında da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Gülay Ogelman ve Çiftçi Topaloğlu'nun (2014) çalışması, annelerin öz yeterlik düzeyleri ve çalışma durumu ilişkilendirildiğinde anlamlı farklılıklar olduğunu gösterdi. Özel gereksinimli çocuğu olan annelerle yapılan bir araştırmaya göre çalışan annelerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri çalışmayan annelere göre daha yüksektir (Altın, 2023). Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin yalnızlık düzeyleri ile çalışma durumları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Çalışmayan ebeveynler çalışanlara göre daha yüksek yalnızlık hissetmektedir. Bu durum, çalışmayan ebeveynlerin sosyal etkileşimlerinin azalması veya destek ağlarının sınırlı olmasıyla ilişkilendirilebilir. Kara ve arkadaşlarının (2014) sporcu eşleriyle yaptığı bir araştırmaya göre çalışmayan sporcu eşlerinin yalnızlık düzeylerinin daha yüksektir. Güler ve Özgörüş'e (2021) göre yalnızlık düzeyi ile çalışma durumu arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin ebeveyn öz yeterlik düzeyleri ile gelir düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Sağ (2019) çalışmasında benzer sonuçlar elde etmiştir. Buna karşın literatür incelendiğinde gelir düzeyi

yükseldikçe ebeveyn öz yeterlik düzeyinin yükseldiğini gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (Kuzu, 2019; Karaçöl, 2021; Akbuğa, 2022; Karlıoğlu & Sarı, 2019; Aksoy & Diken, 2009). Bir çocuğun aileye katılması, normal gelişim gösterse dahi aile için birçok yeni sorumluluk ve zorluk anlamına gelirken, özel gereksinimli bir çocuğun aileye dâhil olması ise oldukça zorlayıcı bir sürecin başlamasına neden olabilir. Bu yeni sorumluluklardan biri, özel gereksinimli çocuğun eğitim ve bakımı için gereken masraflardır. Bu masrafların artmasıyla birlikte aileler, ekonomik olarak zorlanabilirler (Çiftçi Tekinarslan, 2010). Sosyoekonomik gelir düzeyi, özel gereksinimli bir çocuğun aileye uyum sürecini, ailenin tepkilerini, yaşadığı stresi ve yaşam kalitesini belirlemede önemli bir etkidir. Bu bağlantılar, ailenin finansal durumu ile çocuğun özel gereksinimlerine yönelik yanıtları birbirlerini etkilemektedir (S. Cavkaytar, 2010; Kurt, 2001). Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin gelir düzeyleri düştükçe yalnızlık düzeyleri artmaktadır. Bu bulgu şaşırtıcı değildir çünkü ekonomik zorluklar, sosyal bağlantıları ve destek sistemlerini azaltarak ebeveynlerin izole olma riskini artırabilir. Bal Yılmaz ve arkadaşları (2008) çocuğu kanser tanısı almış anneler ile ilgili bir çalışma yapmış ve annelerin gelir düzeyi düştükçe yalnızlık hissinin arttığını ifade etmiştir. Baş'ın (2018) araştırmasında gelir düzeyi ve yalnızlık arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir. Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin gelir düzeyleri ve algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır, orta gelir düzeyine sahip ebeveynler, düşük ve yüksek gelir düzeyine sahip ebeveynlere kıyasla daha fazla sosyal destek almaktadır. Bunun sebebi düşük gelirli ailelerin maddi yetersizlikten dolayı yeteri kadar sosyalleşememesi, yüksek gelirli ailelerin ise yoğun iş temposu yüzünden sosyalleşememesi sosyal destek ağlarını kısıtlamış olabilir. S. Özkan (2001), Görgü (2005) ile Gölalınış Erhan'a (2005) göre maddi gelir ile sosyal destek arasında ilişki yoktur. Arslan (2020) ile Çattık ve Aksoy (2018) çalışmalarında ebeveynlerin gelir düzeyi yükseldikçe algıladıkları sosyal destek düzeyinin de arttığını ifade etmiştir.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin ebeveyn öz yeterlik düzeyi sahip oldukları çocuk sayısından etkilenmektedir. Üç çocuğu olan ebeveynler bir ve iki çocuğu olan ebeveynlere kıyasla daha düşük ebeveyn öz yeterlik düzeyine sahiptir. Üç çocuğu olan ebeveynlerin ebeveynlik deneyimi daha karmaşık olabilir. Birden fazla çocukla ilgilenmek, her birinin farklı gereksinimleri olduğunda zaman zaman zorlayıcı olabilir. Bu durum, ebeveynlerin her bir çocuğa yeterince zaman ayıramama veya ihtiyaçlarına doğru şekilde yanıt verememe endişesi yaratabilir. Vural (2021), Karaçöl

(2021), Kuzu (2019) ile Kotil (2010) sahip olunan çocuk sayısı ile ebeveyn öz yeterlik arasında anlamlı bir ilişki olmadığını ifade etmiştir. Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin yalnızlık ve algılanan sosyal destek düzeyleri sahip oldukları çocuk sayısından etkilenmemektedir. Keleş (2022) benzer sonuçlar bulmuştur.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin ebeveyn öz yeterlik ve yalnızlık düzeyi ailede başka özel gereksinimli birey olma durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Benzer şekilde Altın (2023) çalışmasında ebeveyn öz yeterliği ve ailedeki başka özel gereksinimli birey olma durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin algılanan sosyal destek düzeyi ailede başka özel gereksinimli birey olma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir. Ailede başka özel gereksinimli birey yoksa ebeveynlerin algıladıkları sosyal destek düzeyi artmaktadır. Birden fazla özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveyn, tek özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveyne kıyasla daha fazla desteğe ihtiyaç duyabilir. Çevreden fazla ihtiyaç karşılanamayınca algıladıkları sosyal destek düzeyi düşük olabilir. Literatür incelendiğinde benzer sonuçlar elde eden çalışmalar da mevcuttur (Aysever & Sakallı Demirok, 2019). Güleç'in (2022) çalışmasında özel gereksinimli çocuk sayısı ile algılanan sosyal destek arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin ebeveyn öz yeterlik ve algılanan sosyal destek düzeyi özel gereksinimli bireye başka bakım veren olma durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Ebeveynlerin yalnızlık düzeyi başka bakım veren olma durumunda azalmaktadır. Başka bir bakıcı veya destek veren kişinin varlığı, ebeveynlere yardım edebilir ve bu durum onların daha az yalnız hissetmelerine yol açabilir. Bu kişi, özel gereksinimli çocuğa bakım sağlama konusunda ebeveynlere destek olabilir ve bu da ebeveynlerin yalnızlık duygusunu azaltabilir.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin ebeveyn öz yeterlik düzeyi çocuğun cinsiyetinden etkilenmemektedir. Literatürde benzer sonuçlar bulan çalışmalar mevcuttur (Çattık & Aksoy, 2018; Aşkın Ceran, 2020; Çiftçi Topaloğlu, 2013). Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin yalnızlık düzeyi çocuğun cinsiyetinden etkilenmektedir. Özel gereksinimli çocuğu erkek olan ebeveynler kız olanlara kıyasla daha yalnız hissetmektedir. Aynı zamanda kız çocuğu olan ebeveynlerin algıladıkları sosyal destek düzeyi erkek çocuğu olan ebeveynlere kıyasla daha yüksektir. Çalışmamızla paralel olarak Karaman ve Efiltili (2021) tarafından yürütülen çalışmada, özel gereksinimli kız çocuğu olan ebeveynlerin, özel gereksinimli erkek çocuğu olan

ebeveynlere kıyasla bakım desteği ve bilgi desteği konularında daha yüksek puanlar aldığını ortaya koymuştur. Çocuğu kanser tanısı almış ebeveynlerle yapılmış bir çalışmada çocuğun cinsiyetinin ebeveyndeki yalnızlık hissini etkilemediği belirtilmiştir (Bal Yılmaz vd., 2008). Literatürde yapılan birçok çalışmada, özel gereksinimli çocuğun cinsiyetinin, ebeveynlerin sosyal destek algısını farklılaştırmadığı belirtilmiştir (Çan Aslan,2010; Ertan, 2017; Özdemir, 2019; Güleç, 2022).

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin ebeveyn öz yeterlik düzeyi çocuğun yaşından etkilenmektedir. Çocuğun yaşı arttıkça ebeveyn öz yeterlik düzeyi düşmektedir. Çocuğun büyümesiyle beklentiler değişir, daha karmaşık ve farklı ihtiyaçlar ortaya çıkar ve toplumsal baskılar hissedilebilir. Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin yalnızlık düzeyi çocuğun yaşından etkilenmektedir. 0-5 yaş arası özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynler diğer yaş gruplarına göre kendilerini daha yalnız hissetmektedir. 0-5 yaş özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynler, çocuklarına yoğun bir bakım vermeleri gerekebilir bu durum, sosyal etkileşimlerinin azalmasına ve destek eksikliğine yol açabilir. Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin algılanan sosyal destek düzeyi çocuğun yaşından etkilenmektedir. 0-5 yaş arası özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynler diğer yaş gruplarına göre daha fazla sosyal destek aldıklarını düşünmektedir. Literatür incelendiğinde algılanan sosyal destek ile çocuğun yaşı arasında anlamlı ilişki bulamayan çalışmalar mevcuttur (Özdemir, 2019).

Özel gereksinimli çocuğun bir veya birden fazla engel türüne sahip olması, ebeveynlerin algılanan sosyal destek, ebeveyn öz yeterliliği ve yalnızlık düzeyleri arasında bir ilişki yoktur. Eyi'ye göre (2023) göre özel gereksinimli bir çocuğun bir veya birden fazla engel türüne sahip olmasının, ebeveynlerin algılanan sosyal destek ve ebeveyn öz yeterliliği üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.Çoklu engel türüne sahip bireylerin ebeveynleriyle yaptığı çalışmalarda ebeveynlerin yalnız hissettiklerini, sosyal hayatta güçlükler yaşadıklarını ve sosyal destek ağlarının yetersiz olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur (Kizir & Tekinarslan, 2018; Eldeniz Çetin & Sönmez, 2019). Benzer şekilde Sardohan Yıldırım ve Akçamete'nin (2014) çoklu yetersizliği olan çocuğa sahip anneler ile yürüttüğü çalışmada annelerin kendi anneleri dışındaki sosyal destek ağlarının yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Özel gereksinimli engel türü ile ebeveynlerin algılanan sosyal destek, ebeveyn öz yeterliliği ve yalnızlık düzeyleri arasında bir ilişki vardır. Bu durum ebeveynlerin özel gereksinimden etkilenme düzeyi ile ilgili olabilir. Bazı özel gereksinim türleri daha az bakım gerektirebilir, ebeveynin günlük ve sosyal yaşamını daha az etkileyebilir.

Çalışmamızla tutarlı olarak Çattık'a (2015) göre çocuğun engel türü ile ebeveyn özyeterliliği ve Bora'ya (2021) göre çocuğun engel türü ile sosyal destek arasında anlamlı bir ilişki vardır. Algılanan sosyal destek ile bireyin engel türü arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığını gösteren çalışmalar mevcuttur (Güleç, 2022; Çattık, 2015; Kavak, 2007).

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin ebeveyn öz yeterlik düzeyi çocuğun engel oranından etkilenmektedir. Özel gereksinimli çocuğun engel oranı %80-100 arası olanların ebeveyn öz yeterlik düzeyi %60-79 olanlara kıyasla daha yüksektir. Bu durum, daha yüksek bir engel oranının ebeveynleri, çocuklarının gereksinimlerine daha etkili bir şekilde yanıt verebilme konusunda daha kendine güvenli hale getirebilir. Bu zorlu durumlarla başa çıkma, özel gereksinimli çocuğa sağladıkları destek ve çocuğun gereksinimlerini anlama konusundaki deneyimleri, ebeveynlerin öz yeterlik duygularını artırabilir. Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin yalnızlık düzeyi çocuğun engel oranından etkilenmemektedir. Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin algıladıkları sosyal destek düzeyi engel oranı %80-100 arası olanların %60-79 olanlara kıyasla daha yüksektir. Daha yüksek bir engel oranı, genellikle çocuğun ihtiyaçlarının daha yoğun ve sürekli destek gerektirdiği anlamına gelir. Bu durum, çevresindeki insanların daha fazla destek ve anlayış göstermesine yol açabilir. Literatür incelendiğinde özel gereksinimli çocuğun engel oranı ile ebeveynlerinin öz yeterlik, yalnızlık ve sosyal destek düzeyi arasındaki ilişkiyi inceleyen bulgulara rastlanmamıştır.

Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin ebeveyn öz yeterlik düzeyi ile yalnızlık düzeyi arasında negatif yönde zayıf bir ilişki vardır; ebeveyn öz yeterliliği ile algılanan sosyal destek arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki vardır. Literatür incelendiğinde çalışmamızla paralel olarak sosyal desteğin ebeveyn öz yeterliliğini arttırdığı yönünde bulgular mevcuttur (Haslam vd., 2006; Shorey vd., 2013). Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin yalnızlık ve sosyal destek düzeyleri arasında negatif yönde orta düzeyde ilişki vardır. Duru'nun (2008) yılında yayınladığı çalışmada sosyal desteğin yalnızlığı yordamada etkili olduğu ifade edilmektedir. Cutrona(1986), DiTommaso ve arkadaşları (2003) ile Russel ve arkadaşları(1984) yaptıkları çalışmalarda, çalışmamızla paralel sonuçlar elde etmiştir (aktaran Duru, 2008). Yılmaz ve arkadaşlarının 2008 yılındaki çalışmasında sosyal destek ile yalnızlık arasında ilişki bulunmamaktadır.

Çalışmanın bulguları ve sınırlılıkları göz önünde bulundurulduğunda ortaya çeşitli öneriler çıkmaktadır:

- Literatür incelemesi, ebeveynlerin yalnızlık düzeyini araştıran çalışmaların kısıtlı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu alandaki çalışmalar çeşitlendirilebilir. Özellikle, özel gereksinimli ve normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynler arasında karşılaştırmalı çalışmalar yapılabilir.
- Katılımcı sayısının artırılması, daha geniş ve temsili bir veri tabanı oluşturarak elde edilen sonuçların genellenebilirliğini artırabilir. Benzer şekilde, baba sayısının artırılmasıyla değişkenler arasında daha detaylı bir karşılaştırma yapılabilir.
- Farklı ölçekler ve envanterlerin kullanılması, değişkenlerin çeşitliliğini ölçmede ve daha kapsamlı bir analiz yapılmasında yardımcı olabilir.
- Amasya iliyle sınırlı olan çalışmanın yanı sıra, farklı coğrafi bölgelerden ve kültürel yapıların farklı olduğu illerden örneklerin dâhil edilmesi, sonuçların genellenebilirliğini ve çeşitliliğini artırabilir.
- Gelecekteki araştırmalarda, çocuğun hem annesinden hem de babasından veri toplamak, ebeveynlerin cinsiyetlerine bağlı farklılıkları daha kapsamlı bir şekilde anlamak için önemli olabilir.
- Elde edilen sonuçlar, dezavantajlı gruplara odaklanarak (örneğin, öz yeterlik düzeyi düşük, daha yalnız ve sosyal destek algısı düşük olan ebeveynler) destek grupları veya rehberlik programları oluşturmak adına değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Adıyaman, S.E. (2020). Müzik eğitimi alan görme engelli öğrencilerin flüt eğitiminde karşılaştıkları sorunların incelenmesi. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- Akbuğa, S. (2022). Özel gereksinimli çocuğu olan annelerde ebeveyn öz yeterliliği: Bilinçli farkındalık ve psikolojik dayanıklılığın yordayıcı rolü. [Rehberlik ve Psikolojik Danışma Eğitimi Bilim Dalı, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Bolu, Türkiye].
- Akıncı, G. (2007) Engelli çocuğa sahip olan ve olmayan babaların aile işlevlerini algılamaları ile sosyal uyum düzeylerinin incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akmanış, B. (2010). Otistik çocuğu olan annelerin algıladıkları sosyal desteğe göre umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. (Yüksek lisans tezi) Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aksoy, V., & Diken, I. H. (2009). Annelerin ebeveynlik öz yeterlik algıları ile gelişimi risk altında olan bebeklerin gelişimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara bir bakış. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 10(01), 59-70.
- Al-Kandari, H. Y., & Al-Qashan, H. (2010). Maternal self-efficacy of mothers of children with intellectual developmental disabilities down syndrome, and autism in Kuwait. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 27, 21-39. doi:10.1007/s10560-009-0189-6
- Altın, M. (2023). Okul çağında sağlıklı çocuğu olan annelerle okul çağında otizm spektrum bozukluğu ve mental retardasyon tanısı almış çocuğu olan annelerin ebeveyn yeterlilik, algılanan sosyal destek ve ebeveyn tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Amerikan Psikiyatri Birliği. (2013). Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı (5. Baskı, Türkçe Çeviri). Türk Psikiyatri Derneği.
- Aral, N., & Gürsoy, F. (2009). Özel gereksinimli çocukların aileleri ve yaşadıkları sorunlar. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 135-152.

- Aras, A., & Tel, H. (2009). Kronik Obstrüktif Akciğer Hastalığı Olan Hastalarda Algılanan Sosyal Destek ve İlişkili Faktörlerin Belirlenmesi. *Türk Toraks Dergisi*, 10(2), 63-68.
- Arı Durmuş, E., & Yeşilyaprak, B. (2019). Engelli ve Sağlıklı Çocuğu Olan Anne Babaların Algılanan Sosyal Destek ve Yalnızlık Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(1), 01-28.
- Arslan, K. (2020). Otizmlı çocuğu olan ailelerin dayanıklılığına etki eden faktörlerin incelenmesi. (Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aşkın Ceran, M. (2020). Serebral palsili çocuğu olan ebeveynlerin öz yeterlik düzeylerinin belirlenmesi ve anne-baba ebeveyn öz yeterlik düzeylerinin karşılaştırılması. (Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Ataman, A. (2005). Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş. Ankara, Türkiye: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Aysever, H., & Demirok, S. M. (2019). Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin sosyal destek algılarının ve umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 20(3), 561-595.
- Bal Yılmaz, H., Karayağız Muslu, G., & Işık Esenay, F. (2008). Çocuğu kanser tanısı almış annelerin yalnızlık ve algılanan sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ege Pediatri Bülteni*, 15(3), 179-185.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191-215.
- Bandura, A. (1982). Self-efficacy mechanism in human agency. *American Psychologist*, 37(2), 122-147.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. W.H. Freeman and Company.
- Barlow, J., Powell, L., & Gilchrist, M. (2006). The Influence of The Training And Support Programme on The Self-Efficacy and Psychological Well-Being of Parents of Children With Disabilities: A Controlled Trial. *Complementary Therapies in Clinical Practice*, 12, 55–63.
- Barutçu, T., & Özbay, M. (2013). Dil Psikolojisi ve Türkçe öğretimi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11, 934-973.

- Baş, A. B. (2018). Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynler ile normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlerin yalnızlık düzeyleri ve evlilik doyumu ile ilişkilerinin incelenmesi [Yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Klinik Psikoloji Bilim Dalı].
- Beck, A., Daley, D., Hasting, R. P., ve Stevenson, S. (2004). Mothers' expressed emotion towards children with and without intellectual disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research*, 48, 628 -633.
- Beşikçi, H. (2000). Otistik olan ve olmayan normal çocuklara sahip anne-babaların kaygı düzeyleri ve aile yapıları. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Bora, S. (2021). Otizmlili ve Down Sendromlu Çocuğu Olan Ailelerde Sosyal Destek Algısı ve Aile İşlevselliğinin Psikolojik İyi Oluş Üzerindeki Etkisi. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Butterworth, B. (2003). *Dyscalculia Screener: Highlighting Pupils with Specific Learning Difficulties in Maths* (ISBN: 0708703666). Hampshire, Great Britain: Ashford Colour Press.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cangür, Ş., Civan, G., Çoban, S., Mazhar, K.O.Ç., Karakoç, H., Budak, S., ve Ankaralı, H. (2013). Düzce ilinde bedensel ve/veya zihinsel engelli bireylere sahip ailelerin toplumsal yaşama katılımlarının karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(3), 1-9.
- Cavkaytar, A., Aksoy, V., ve Ardıç, A. (2014). Ebeveyn öz yeterlik ölçeği geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının güncellenmesi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 4(1), 69-76.
- Cavkaytar, S. (2010). İlköğretimde yazılı anlatım becerilerinin geliştirilmesinde yazma süreci modelinden yararlanma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (10), 133-140.
- Cohen, S. & Wills, T.A. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98(2), 310-357.
- Cohen, S. (2004) Social relationships and health. *American Psychologist*, 7, 676-682.
- Coleman, P.K., & Karraker, K. (1997). Self-Efficacy and Parenting Quality: Findings and Future Applications, *Developmental Review*, 18, 47-85.

- Coleman, P. K., & Karraker, K. H. (2000). Parenting self efficacy among mothers of school-age children: Conceptualization, measurement, and correlates. *Family Relations*, 49(1), 13-24.
- Coleman, P. K., & Karraker, K. H. (2003). Maternal self-efficacy beliefs, competence in parenting, and toddlers' behavior and developmental status. *Infant mental health journal*, 24(2), 126-148.
- Coşkun, Y., & Akkaş G. (2009). Engelli çocuğu olan annelerin sürekli kaygı düzeyleri ile sosyal destek algıları arasındaki ilişki. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 213-227.
- Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Sage publications.
- Çan Aslan, Ç. (2010). Zihinsel engelli çocuğu olan anne ve babaların psikolojik belirtileri, sosyal destek algıları ve stresle basa çıkma tarzlarının karşılaştırılması. Yüksek lisans tezi. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çattık, M. (2015). Gelişimsel yetersizliği olan çocukların ebeveynlerinin sosyal destek ve öz yeterlik düzeyleri ile yaşam doyum düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi), Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Çattık, M., & Aksoy, V. (2018). Gelişimsel yetersizliği olan çocukların ebeveynlerinin sosyal destek, öz yeterlik ve yaşam doyum düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 43(195), 65-77.
- Çetiner, P. (2021). Ergenlerde psikolojik sağlamlık ile yalnızlık arasındaki ilişkinin incelenmesi: Sosyal kaygının aracı rolü [Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı].
- Çiftçi Tekinarslan, İ. (2010). Aile eğitimi. In N. Baykoç (Ed.), *Özel Eğitim içinde* (ss. 91-109). Gündüz Eğitim Yayıncılık.
- Çiftçi Topaloğlu, Z. (2013). 4-5 Yaş çocuklarının sosyal yetkinlik, saldırganlık, kaygı düzeyleri ile anne-babalarının ebeveyn öz yeterliği algısı arasındaki ilişkilerin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Çocuklar İçin Özel Gereksinim Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik. (2019). Resmi Gazete. Sayı: 30897.

- Çürük, N. (2008). Ankara İl Merkezi'nde Bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı İş Okullarında 1. ve 4. sınıfa devam eden zihinsel engelli çocukların annelerinin kaygı ve sosyal destek düzeylerinin karşılaştıkları problemlere göre incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye).
- Demir, A. "UCLA yalnızlık ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliği", *Türk Psikoloji Dergisi*, 1989, 7(23), 14-18, s. 14
- De Montigny, F., ve Lacharité, C. (2005). Perceived parental efficacy: Concept analysis. *Journal of Advanced Nursing*, 49(4), 387-396.
- Dereli, F., ve Okur S. (2008). Engelli çocuğa sahip olan ailelerin depresyon durumunun belirlenmesi. *Yeni Tıp Dergisi*, 25(3), 164-168.
- Diken, I. H. (2007). Turkish mothers' self-efficacy beliefs and styles of interactions with their children with language delays. *Early Child Development and Care*, 179(4), 425-436.
- Dunst, C. J., Trivette, C. M., & Cross, A. H. (1986). Mediating influences of social support: Personal, family, and child outcomes. *American Journal of Mental Deficiency*, 90(4), 403-417.
- Durat, G., Atmaca, G. D., Ünsal, A., & Kama, N. (2017). Özel gereksinimi olan çocukların ailelerinde umutsuzluk ve depresyon. *Osmangazi Tıp Dergisi*, 39(3), 49-57.
- Duru, E. (2008). Sosyal bağlılık ve sosyal desteğin yalnızlık üzerine doğrudan ve dolaylı rollerinin üniversiteye uyum süreci çerçevesinde incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 29, 13-24.
- Dünya Sağlık Örgütü. (2023). Deafness and Hearing Loss - Fact Sheet. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/deafness-and-hearing-loss>
- Eker, D., & Arkar, H. (1995). Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin Faktör Yapısı, Geçerlik ve Güvenirliği. *Türk Psikoloji Dergisi*, 10(34), 17-25.
- Eldeniz Çetin, M., & Sönmez, M. (2019). Çoklu Yetersizliğe Sahip Çocuğu Olan Annelerin Yaşadığı Güçlüklerin Belirlenmesi. *İlköğretim Online*, 17(3). <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2018.466339>
- Elkin, N. (2017). Sağlık bilimleri yüksekokulu öğrencilerinin sosyal destek ve yalnızlık durumlarının değerlendirilmesi. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 89-96.

- Emerson, E., Hatton, C., Llewellyn, G., Blacker, S., ve Graham, H. (2006). SocioEconomic Position, Household Composition, Health Status and Indicators of The Well-Being of Mothers of Children With and Without Intellectual Disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research*, 50, 862 – 873.
- Ernest, P. & Cacioppo, J. T. (1999). Lonely hearts: psychological perspectives on loneliness. *Applied And Preventive Psychology*, 8(1), 1-22.
- Ertan, L. (2017). Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Ana Babalarda Sosyal Kaygı ve Algılanan Sosyal Destek. Yüksek lisans tezi. Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Estes, A., Olson, E., Sullivan, K., & Greenson, J. (2009). Parenting-related stress and psychological distress in mothers of children with autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 39(5), 825-831.
- Eyi, A. (2023). Özel gereksinimli çocuğu olan annelerde intihar olasılığının yordayıcıları: Sosyal destek algısı ve ebeveyn öz yeterliği. (Yüksek lisans tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Psikoloji Ana Bilim Dalı, Klinik Psikoloji Bilim Dalı.
- Fırat, T., & Koçak, D. (2018). Sınıf öğretmenlerinin öğrenme güçlüğüünün tanımına ilişkin görüşleri.
- George, D., & Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference, 17.0 update* (10. baskı). Boston: Pearson.
- Gölmüş Erhan, G. (2005). *Zihinsel engelli çocuğu olan annelerin umutsuzluk, karamsarlık, sosyal destek algılarının ve gelecek planlarının incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Görgü, E. (2005). 3-7 yaş arası otistik çocuğa sahip olan annelerin aldıkları sosyal destek düzeyleri ile depresyon düzeyleri arasındaki ilişki. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gözübüyük, F. (2015). Annelerin ebeveynlik özyeterlik algıları, sözel etkileşim uygulamaları ve 1- 3 yaş aralığında çocukların gelişimi. (Yüksek Lisans tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Guimond, A. B., Wilcox, M.J., & Lamorey, S.G. (2008). The Early Intervention Parenting Self-Efficacy Scale (EIPSES) Scale Construction and Initial Psychometric Evidence. *Journal of Early Intervention*, Vol. 30, Number 4, 295- 320.

- Gülay Ogelman, H., & Çiftçi Topaloğlu, Z. (2014). 4-5 yaş çocuklarının sosyal yetkinlik, saldırganlık, kaygı düzeyleri ile annebabalarının ebeveyn özyeterliği algısı arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 241-271.
- Güleç, Z. (2022). Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin kaygı ve sosyal destek algılarının incelenmesi (Yüksek lisans tezi). Kırklareli Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi Ana Bilim Dalı.
- Güler, K., & Özgörüş, Z. (2021). Yetişkin Bireylerde Saldırganlık ve Yalnızlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 18(43), 6635-6661.
- Günel, M. K. (2014). Motor Fonksiyonel Problemi Olan Çocuklar. *Aile Eğitim Rehberi*. Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 11-14.
- Haslam, D. M., Pakenham, K. I., & Smith, A. (2006). Social Support and Postpartum Depressive Symptomatology: The Mediating Role of Maternal Self-efficacy. *Infant Mental Health Journal*, 27, 276-291.
- Holloway, S. D., Suzuki, S., Yamamoto, Y., & Behrens, K. Y. (2005). Parenting self-efficacy among Japanese mothers. *Journal of Comparative Family Studies*, 36(1), 61-76.
- Kalaycı, Ş. (2005). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri* (1. baskı). Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Kale, M., & Dikici Siğirtmaç, A. (2021). The participation of children in caregiving of their siblings with special needs and peer relationship in rural Turkey. *Early Child Development and Care*, 191(9), 1392-1400.
- Kaner, S. (2004). Engelli çocukları olan anababaların algıladıkları stres, sosyal destek ve yaşam doyumlarının incelenmesi.
- Kaner, S. (2007). Öğretmenlerin ve anne-babaların öz-yetkinlik inançları, tükenmişlik algıları ve çocukların problem davranışları. Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Raporu.
- Kaner, S. (2009). Consistency of parents' and teachers' assessment of emotional and behavioral problems in children with mentally retarded. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42(2), 239-264.

- Kaner, S., & Bayraklı, H. (2010). Aile Yılmazlık Ölçeği: Geliştirilmesi, Geçerliliği ve Güvenirliği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 11(2), 47-66.
- Kara, F. M., Kelecek, S., & Aşçı, F. H. (2014). Sporcu eşlerinin yaşam doyumu ve yalnızlık düzeylerinin incelenmesi. *Spor Bilimleri Dergisi*, 25(2), 56-66.
- Karaçöl, E. (2021). Sağlık çalışanlarının ebeveyn öz yeterliliklerinin değerlendirilmesi. [Ebelik Anabilim Dalı, İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Türkiye].
- Karadağ, G. (2009). Engelli Çocuğa Sahip Annelerin Yaşadıkları Güçlükler ile Aileden Algıladıkları Sosyal Destek ve Umutsuzluk Düzeyleri. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 8(4).
- Karaman, E. ve Efilti, E. (2021). Özel Eğitim Gereksinimli Bireye Sahip Anne Babaların Bazı Demografik Özelliklerine Göre Sosyal Destek Algısı Düzeylerinin İncelenmesi. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*. 22(2): 1562- 1603.
- Karlıoğlu, A., & Sarı, H. Y. (2019). Zihinsel engelli çocuğa sahip babalarda ebeveyn öz yeterliliği, algılanan sosyal destek ve aile yükü ilişkisi. *Koç Üniversitesi Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 16(2), 112-118.
- Karpat, D., & Girli, A. (2012). Yaygın gelişimsel bozukluk tanılı çocukların anne babalarının yas tepkilerinin, evlilik uyumlarının ve sosyal destek algılarının incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 13(2), 86-89.
- Kazak, A. E. & Marvin, R.. S. (1984). Differences, difficulties and adaptation; stress and social network in families with a handicapped child. *National Council on Family Relations*. 33(1). 67-77.
- Keleş, N. (2022). Konuşma bozukluğu tanısı ile özel eğitim alan 2 ila 6 yaş çocuklarının anne ve babalarının öz yeterlilik düzeyleri ile algılanan sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Master tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Kılıncı, H. (2005). Ergenlerin yalnızlık düzeyleri ve kişilerarası ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaları arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Kırbaş, Z. Ö., & Özkan, H. (2013). Down sendromlu çocukların annelerinin aile işlevlerini algılama ve sosyal destek düzeylerinin değerlendirilmesi. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi Dergisi*, 3(3), 171-180.

- Kızıler, E. (2007). Kanserli çocuğu olan ailelerin sosyal destek algısı, umutsuzluk ve baş etme davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) GATA Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kiani, B., ve Nami, M. (2017). A comparative analysis on psychological well-being in mothers of autistic, blind, and normal-functioning children. *Psychology ve Neuroscience*, 10(1), 83.
- Kızır, M., & Çifci Tekinarslan, İ. (2018). Ağır ve Çoklu Yetersizliği (AÇYE) Olan Çocuk Annelerinin Yaşadıkları Sorunların ve Sorunlarla Baş Etme Yöntemlerinin Belirlenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 19(2), 233-256. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.321683>
- Kotil, Ç. (2010). Okul öncesi eğitim kurumuna yeni başlayan 5 yaş çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerine annenin ebeveyn öz yeterlik algısı ile okul beklentilerine uyum düzeyinin (Doktora tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Bölümü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı.
- Kozaklı, H. (2006). Üniversite öğrencilerinde yalnızlık ve sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkilerin karşılaştırılması (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Kurt, O. (2001). Zihin Özürlü Çocuk Annelerinin Aile Özelleklerine İlişkin Algılamaları ile Çeşitli Ailesel Değişkenler Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Kuzu, B. (2019). Ebeveynlerin öz yeterlilik algılarıyla duygu sosyalleştirme davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yüksek lisans tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Ana Bilim Dalı, Psikoloji Bilim Dalı.
- Küçüker, S. (1993). Özürlü çocuk ailelerine yönelik psikolojik danışma hizmetleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 1(03), 23-29.
- Manuel, J., Naughton, M. J., Balkrishnan, R., Paterson Smith, B., & Koman, L. A. (2003). Stress and adaptation in mothers of children with cerebral palsy. *Journal of Pediatric Psychology*, 28(3), 197-201.

- Mert, T. (2022). Özel eğitim gereksinimli çocukların ebeveynlerinde psikolojik dayanıklılık, sosyal destek algısı ve ebeveyn rolüne ilişkin kendilik algısı. [Özel Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Türkiye].
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2006). Özel eğitim hizmetleri tanıtım el kitabı. Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2008). *Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezi Görme Engelli Bireyler Destek Eğitim Programı*
- Okanlı, A., Ekinci, M., Gözüağca, D., ve Sezgin, S. (2004). Zihinsel engelli çocuğa sahip ailelerin yaşadıkları psikososyal sorunlar. *International Journal of Human Sciences*, 1(2).
- Özdemir, A. (2019). Özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin sosyal destek algısı: Ankara Sincan örneği. Yüksek lisans tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. (2018). Resmi Gazete. Sayı: 30303.
- Özkan, S. (2001). Zihinsel engelli ve normal çocuğa sahip annelerin algıladıkları sosyal destek ve depresyon düzeylerinin incelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Anabilim Dalı.
- Özşenol, F., Işıkhani, V., Ünay, B., Aydın, H. İ., Akın, R., & Gökçay, E. (2003). Engelli çocuğa sahip ailelerin aile işlevlerinin değerlendirilmesi. *Gülhane Tıp Dergisi*, 45(2), 156-164.
- Öztürk, M., & Giren, S. (2016). Annelerin Ebeveynlik Algıları ile Çocukların Problem Davranışlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 477-503.
- Pelchat, D., Lefebvre, H., and Perault, M. (2003). Differences and similarities between mother and fathers' experiences of parenting a child with disability. *Journal of Child Care*, 7(4), 231-247.
- Pelletier, L., Godin, G., Lepage, L., and Ussault, G. (1994). Social support received by mothers of chronically ill children. *Canadian Journal of Behavioural Science*. 30, 115-131.

- Quine, L., & Pahl, J. (1991). Severe Learning Difficulties'li bir Çocuğa Bakım Veren Annelerin Stres ve Başa Çıkma: Lazarus Geçiş Modeli'nin Test Edilmesi [Stress and Coping in Mothers Caring for a Child with Severe Learning Difficulties: A Test of Lazarus Transitional Model of Coping]. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 1, 57-70.
- Robertson, S. E. (1988). Social support: Implications for counselling. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 11(4), 313-321.
- Sacks, S., & Wolffe, K. E. (2006). *Teaching social skills to students with visual impairments: From theory to practice*. American Foundation for the Blind.
- Sağ, Y. (2019). Özel Hastanede Çalışan Hemşirelerin Özyeterlilikleri ve Motivasyon Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin Değerlendirilmesi. (Yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sardohan Yıldırım, E. & Akçamete, G. (2014). Çoklu Yetersizliği Olan Çocuğa Sahip Annelerin Erken Çocukluk Özel Eğitimi Hizmetleri Sürecinde Karşılaştıkları Güçlüklerin Belirlenmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 3(1), 74-89.
- Sarihan, C. Ö. (2007). *Engelli çocuğa sahip olan ve olmayan annelerin aile işlevlerini algılamaları ile yalnızlık düzeylerinin incelenmesi* (Master's thesis, Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Seçer, İ. (2015). *SPSS ve LISREL ile Pratik Veri Analizi: Analiz ve Raporlaştırma* (2. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Shorey, S., Chan, S. W.-C., Chong, Y. S., & He, H.-G. (2013). Maternal Parental Self-Efficacy in Newborn Care and Social Support Needs in Singapore: A Correlational Study. *Journal of Clinical Nursing*, 23(15-16), 2272-2283.
- Sivrikaya, T., & Çifci Tekinarslan, İ. (2013). Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuğa Sahip Annelerde Stres, Sosyal Destek ve Aile Yüğü. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 14(02), 17-31.
- Sungur Bozdoğan, İ. B. (2011). Zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveynlerin algıladıkları sosyal destek ve yalnızlık puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Erzurum
- Şendil, G., ve Kaya Balkan, İ. (2005). Anne baba olmak. Morpa Yayınları

- Şener, G. R. (2021). Otizm spektrum bozukluğuna sahip çocuklara bakım veren kişilerin algıladıkları sosyal destek ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkide adil dünya inanç düzeyinin aracı etkisi (MasterThesis). Işık Üniversitesi, İstanbul.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2014). Aile Eğitim Rehberi: Görme Engelli Çocuklar. ISBN: 978-605-4628-71-1.
- T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü. (2023). Özgül öğrenme güçlüğü (ÖÖG) rehberi.
- Tan, K. (2019). Spinal Müsküler Atrofi Hastalarının Ebeveynlerinde Sağlık Okuryazarlığı ve Özyeterlilik Düzeyinin İncelenmesi. (Yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Telef B. B. (2013). Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin öz-yeterliklerinin ve psikolojik belirtilerinin incelenmesi. Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15(1), 33-49.
- Teti, D. M., & Gelfand, D. M. (1991). Behavioral competence among mothers of infants in the first year: The mediational role of maternal self-efficacy. *Child Development*, 62, 918-929.
- Troutman, B., Moran, T. E., Arndt, S., Johnson, R. F., & Chmielewski, M. (2012). Development of Parenting Self-Efficacy in Mothers of Infants With High Negative Emotionality. *Infant Mental Health Journal*, Vol. 33(1), 45–54.
- Türkiye Özürülüler Araştırması. (2002). Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası. Ankara.
- Uysal, Z. (2013). Özel Öğrenme Güçlüğü Öğretmenler İçin Rehber. Beşiktaş ve Rehberlik Araştırma Merkezi.
- Ünal, G., & Bilge, A. (2005). The evaluation of the loneliness, depression and cognitive function in older age group. *Turk. J. Geriatr*, 8, 89-93.
- Ünlüer, E. (2009). 2-6 yaş arası otistik çocuğa sahip annelerin algıladıkları sosyal destek ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Vural Yüzbaşı, D. (2019). Zihinsel engelli çocuğa sahip annelerin iyi oluşlarının başa çıkma tarzları, aile gereksinimleri ve sosyal destek değişkenleriyle modellenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 107-134.

- Vural, B. (2021). Çocuğu otizm spektrum bozukluğu tanısı almış ebeveynlerde ebeveyn yeterlilik ölçeğinin uyarlanması ve ebeveyn özyeterliliğini yordayan faktörler (Doktora Tezi). Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, Kayseri.
- Williams, D. R., & House, J. S. (1991). Stress, social support, control and coping: a social epidemiological view. *WHO Reg Publ Eur Ser*, 37, 147-172.
- Yıldırım, E. C. (2022). Özel Öğrenme Güçlüğu Olan 8-12 Yaş Arası Çocuklarda Dikotik Mobil Tarama Test Sonuçlarının İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Odyoloji Ana Bilim Dalı, Odyoloji Programı].
- Yılmaz, E., & Aslan, H. (2013). Öğretmenlerin iş yerindeki yalnızlıkları ve yaşam doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi [Examination of relationship between teachers' loneliness at workplace and their life satisfaction]. Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Konya, Türkiye.
- Yılmaz, E., Yılmaz, E., & Karaca, F. (2008). Üniversite öğrencilerinin sosyal destek ve yalnızlık düzeylerinin incelenmesi. *Genel Tıp Dergisi*, 18(2), 71-79.

EKLER

Ek A. Tez Etik Kurul Onay Formu

T.C	
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ	
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	
TEZ / ARAŞTIRMA / ANKET / ÇALIŞMA İZİNİ / ETİK KURULU İZİNİ TALEP FORMU VE ONAY TUTANAK FORMU	
ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
T.C. NOSU	
ADI VE SOYADI	Büşra ÖNER
ÖĞRENCİ NO	2021011026
TEL. NO.	
E - MAİL ADRESLERİ	
ANA BİLİM DALI	Psikoloji
HANGİ AŞAMADA OLDUĞU (DERS / TEZ)	TEZ
İSTEKDE BULUNDUĞU DÖNEME AİT DÖNEMLİK KAYDININ YAPILIP-YAPILMADIĞI	2023 / 2024 GÜZ DÖNEMİ KAYDINI YENİLEDİM
ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ BİLGİLER	
TEZİN KONUSU	Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Olan Ebeveynlerin Yalnızlık, Algılanan Sosyal Destek ve Ebeveyn Öz Yeterliği Düzeylerinin İncelenmesi
TEZİN AMACI	Bu araştırmanın amacı, özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin yalnızlık, algılanan sosyal destek ve ebeveynlik öz yeterliği düzeylerinin incelenmesi ve bu faktörler arasındaki ilişkilerin sosyodemografik faktörlerle birlikte değerlendirilmesidir.
TEZİN TÜRKÇE ÖZETİ	<p>Aile toplumun en temel yapı taşıdır ve aile sisteminin en önemli unsuru çocuktur. Özel gereksinimli çocuğa sahip olmak, ebeveynler için oldukça zorlu bir süreçtir. Bu süreçte ebeveynler, çocuklarının bakımı ve ihtiyaçlarının karşılanması için ekstra çaba ve zaman harcamak zorunda kalır ve bu durum, ebeveynlerin sosyal hayatlarını ve zamanlarını kısıtlayabilir ve yalnızlık hissine neden olabilir. Aynı zamanda algıladıkları sosyal destek düzeyleri yeterli gelmeyebilir. Özel gereksinimli çocuklar, normal gelişim gösteren çocuklara kıyasla daha özel bakım istedikleri için ebeveynler ebeveyn öz yeterliği düzeylerini yetersiz bulabilir. Bu bağlamda, özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin yaşadıkları zorlukları anlamak ve onlara destek sağlamak önemlidir. Bu çalışmada, özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin yalnızlık, algılanan sosyal destek ve ebeveynlik öz yeterliği düzeylerinin incelenmesi ve bu faktörler arasındaki ilişkilerin sosyodemografik faktörlerle birlikte değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Çalışma, bu amaç doğrultusunda ilişkisel tarama modeline göre tasarlanmıştır. Araştırmanın örneklemi, Amasya ilinde bulunan, araştırmaya katılmaya gönüllü olan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde eğitim görmekte olan özel gereksinimli bireylerin ebeveynleridir. Çalışmanın verileri UCLA Yalnızlık Ölçeği, Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği ile toplanacaktır, sosyodemografik bilgilerin edinilmesi amacıyla Kişisel Bilgi Formu geliştirilmiştir. Bu çalışmada toplanan veriler SPSS programı kullanılarak analiz edilecekler.</p>
ARAŞTIRMA YAPILACAK OLAN SEKTÖRLER/ KURUMLARIN ADLARI	Amasya ilinde bulunan Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri
İZİN ALINACAK OLAN KURUMA AİT BİLGİLER (KURUMUN ADI- ŞUBESİ/ MÜDÜRLÜĞÜ - İLİ - İLÇESİ)	Amasya İli Mili Eğitim Müdürlüğü
YAPILMAK İSTENEN ÇALIŞMANIN İZİN ALINMAK İSTENEN KURUMUN HANGİ İLÇELERİNE/ HANGİ KURUMUNA/ HANGİ BÖLÜMÜNDE/ HANGİ ALANINA/ HANGİ KONULARDA/ HANGİ GRUBA/ KİMLERE/ NE UYGULANACAĞI GİBİ AYRINTILI BİLGİLER	Amasya ilinde bulunan bazı Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde öğrenim gören özel gereksinimli bireylerin gönüllü olan ebeveynlerine yalnızlık, algılanan sosyal destek ve ebeveyn öz yeterliği hakkında anket formları uygulanacaktır.

UYGULANACAK OLAN ÇALIŞMAYA AİT ANKETLERİN/ ÖLÇEKLERİN BAŞLIKLARI/ HANGİ ANKETLERİN - ÖLÇELERİN UYGULANACAĞI	KİŞİSEL BİLGİ FORMU UCLA YALNIZLIK ÖLÇEĞİ ÇOK BOYUTLU ALGILANAN SOSYAL DESTEK ÖLÇEĞİ EBEVEYN ÖZ YETERLİK ÖLÇEĞİ					
EKLER (ANKETLER, ÖLÇEKLER, FORMLAR, ... V.B. GİBİ EVRAKLARIN İSİMLERİYLE BİRLİKTE KAÇ ADET/SAYFA OLDUKLARINA AİT BİLGİLER İLE AYRINTILI YAZILACAKTIR)	1) 1 (bir) Sayfa UCLA Yalnızlık Ölçeği. 2) 1 (bir) Sayfa Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği. 3) 2 (iki) Sayfa Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği. 4) 1 (bir) Kişisel Bilgi Formu.					
ÖĞRENCİNİN ADI - SOYADI: BÜŞRA ÖNER			ÖĞRENCİNİN İMZASI: Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır. TARİH: 13/10/2023			
TEZ/ ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRME SONUCU						
1. Seçilen konu Bilim ve İş Dünyasına katkı sağlayabilecektir.						
2. Anılan konu Psikoloji faaliyet alanı içerisine girmektedir.						
1.TEZ DANIŞMANININ ONAYI	2.TEZ DANIŞMANININ ONAYI (VARSA)	ANA BİLİM DALI BAŞKANININ ONAYI		SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜNÜN ONAYI		
Adı - Soyadı: Lut TAMAM	Adı - Soyadı:	Adı - Soyadı: Şükrü UĞUZ Prof. Dr.		Adı - Soyadı: Murat KOÇ Prof. Dr.		
Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı:	Unvanı:		Unvanı:		
Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.	İmzası:	İmzası: Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.		İmzası: Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.		
ETİK KURULU ASIL ÜYELERİNE AİT BİLGİLER						
Adı - Soyadı: Şehnaz ŞAHİNKARAKAŞ	Adı - Soyadı: Yücel ERTEKİN	Adı - Soyadı: Deniz Aynur GÜLER	Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN	Adı - Soyadı: Mustafa Tevfik ODMAN	Adı - Soyadı: Hüseyin Mahir FİSUNOĞLU	Adı - Soyadı: Jülide İNÖZÜ
Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.
Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.	Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.	Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.	Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.	Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.	Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.	Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.
Etik Kurulu Jüri Başkanı - Asıl Üye	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi
OY BİRLİĞİ İLE	☒	Çalışma yapılacak olan tez için uygulayacak olduğu Anketleri/Formları/Ölçekleri Çağ Üniversitesi Etik Kurulu Asıl Jüri Üyelerince İncelenmiş olup, ..29/05/2023 - ..05/01/2024 tarihleri arasında uygulanmak üzere gerekli iznin verilmesi taraflarımızca uygundur.				
OY ÇOKLUĞU İLE	☐					
AÇIKLAMA: BU FORM ÖĞRENCİLER TARAFINDAN HAZIRLANDIKTAN SONRA ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ SEKRETERLİĞİNE ONAYLAR ALINMAK ÜZERE TESLİM EDİLECEKTİR. AYRICA FORMDAKİ YAZI ON İKİ PUNTO OLACAK ŞEKİLDE YAZILACAKTIR.						

Ek B. Bilgilendirilmiş Onam Formu

Tarih:.....

**ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ETİK KURULU**

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Bu formun amacı araştırma ile ilgili olarak sizi bilgilendirmek ve katılmanız ile ilgili izin almaktır.

Bukapsamda“Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Olan Ebeveynlerin Yalnızlık, Algılanan Sosyal Destek ve Ebeveyn Öz Yeterliğı Düzeylerinin İncelenmesi” başlıklı araştırma “Büşra ÖNER” tarafından **gönüllü katılımcılarla** yürütölmektedir. Araştırma sırasında sizden alınacak bilgiler gizli tutulacak ve sadece araştırma amaçlı kullanılacaktır. Araştırma sürecinde konu ile ilgili her türlü soru ve görüşleriniz için aşağıda iletişim bilgisi bulunan araştırmacıyla görüşebilirsiniz. Bu araştırmaya **katılmama** hakkınız bulunmaktadır. Aynı zamanda çalışmaya katıldıktan sonra çalışmadan **çıkabilirsiniz**. Bu formu onaylamanız, **araştırmaya katılım için onam verdiğiniz** anlamına gelecektir.

Araştırmayla İlgili Bilgiler:

Araştırmanın Amacı: Özel gereksinimli çocuğı olan ebeveynlerin yalnızlık, algılanan sosyal destek ve ebeveynlik öz yeterliğı düzeylerinin incelenmesi ve bu faktörler arasındaki ilişkilerin sosyodemografik faktörlerle birlikte değerlendirilmesidir.

Araştırmanın Nedeni: Yüksek Lisans Tezi

Araştırmanın Yürütöleceğı Yer: Amasya ilindeki Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Kurumları

Çalışmaya Katılım Onayı:

Araştırmanın amacını, nedenini, yürütöleceğı yer ile ilgili bilgileri okudum ve gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Araştırma ile ilgili ayrıntılı açıklamalar yazılı ve sözlü olarak tarafıma sunuldu. Bu araştırma ile ilgili faydalar ve riskler ile ilgili bilgilendirildim.

Bu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının (Islak imzası ile**)

Adı-Soyadı:
İmzası**:

Araştırmacının
Adı-Soyadı: *Büşra Öner*
e-posta:
İmzası: Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.

***Online yapılacak uygulamalarda, ıslak imza yerine, bilgilendirilmiş onam formunun anketin ilk sayfasındaki en üst bölümüne yerleştirilerek katılımcıların kabul ediyorum onay kutusunu işaretlemesinin istenilmesi gerekmektedir.

Ek C. Kişisel Bilgi Formu

Cinsiyet: Kadın Erkek

Yaş: 20-29 30-39 40-49 50+

Medeni Hal: Evli Bekâr

Eğitim Durumu: Okur-yazar değil Okur-yazar İlkokul
Ortaokul Lise Üniversite Lisansüstü

Çalışma Durumu: Çalışmıyor Çalışıyor Emekli

Gelir Düzeyi: Düşük Orta Yüksek

Evdeki çocuk sayısı:

Ailede başka özel gereksinimli birey var mı? Yok Var

Özel gereksinimli bireye sizden başka bakım veren biri var mı? Yok Var

Ozel Gereksinimli Çocuğun:

Cinsiyet: Kız Erkek

Yaş Grubu: 0-5 6-11 12-17 18+

Engel Türü: Bedensel Yetersizlik Dil ve Konuşma Bozukluğu
Görme Yetersizliği İşitme Yetersizliği
Öğrenme Güçlüğü Otizm Spektrum Bozukluğu
Zihinsel Yetersizlik

Engel Oranı: %20-39 %40-59 %60-79 %80-100

Ek D. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

Aşağıda 12 cümle ve her birinde de cevaplarınızı işaretlemeniz için 1'den 7'ye kadar rakamlar verilmiştir. Her cümlede söylenenin sizin için ne kadar çok doğru olduğunu veya olmadığını belirtmek için o cümle altındaki rakamlardan yalnız 1 tanesini daire içine alarak işaretleyiniz. Bu şekilde 12 cümlenin her birinde bir işaret koyarak cevaplarınızı veriniz.

1. İhtiyacım olduğunda yanımda olan özel bir insan var.
Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 **Kesinlikle evet**
2. Sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim özel bir insan var.
Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 **Kesinlikle evet**
3. Ailem bana gerçekten yardımcı olmaya çalışır.
Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 **Kesinlikle evet**
4. İhtiyacım olan duygusal yardımı ve desteği ailemden alırım.
Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 **Kesinlikle evet**
5. Beni gerçekten rahatlatan özel bir insan var.
Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 **Kesinlikle evet**
6. Arkadaşlarım bana gerçekten yardımcı olmaya çalışırlar.
Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 **Kesinlikle evet**
7. İşler kötü gittiğinde arkadaşlarıma güvenebilirim.
Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 **Kesinlikle evet**
8. Sorunlarımı ailemle konuşabilirim.
Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 **Kesinlikle evet**
9. Sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim arkadaşlarım var.
Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 **Kesinlikle evet**
10. Yaşamımda duygularma önem veren özel bir insan var.
Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 **Kesinlikle evet**
11. Kararlarımı vermede ailem bana yardımcı olmaya isteklidir.
Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 **Kesinlikle evet**
12. Sorunlarımı arkadaşlarımla konuşabilirim.
Kesinlikle hayır 1 2 3 4 5 6 7 **Kesinlikle evet**

Ek E. Ucla Yalnızlık Ölçeği

Aşağıda çeşitli duygu ve düşünceleri içeren ifadeler verilmektedir. Sizden istenen, her ifadeye tanımlanan duygu ve düşünceyi ne sıklıkta hissettiğinizi ya da düşündüğünüzü en iyi şekilde ifade eden cevabı işaretlemektir.

		Hiç yaşamam	Nadiren yaşarım	Bazen yaşarım	Sık sık yaşarım
1	Kendimi çevremdeki insanlarla uyum içinde hissediyorum.	1	2	3	4
2	Arka daşım yok.	1	2	3	4
3	Başvurabileceğim hiç kimse yok.	1	2	3	4
4	Kendimi tek başımaymışım gibi hissetmiyorum.	1	2	3	4
5	Kendimi bir arkadaş grubunun bir parçası olarak hissediyorum.	1	2	3	4
6	Çevremdeki insanlarla birçok ortak yönüm var.	1	2	3	4
7	Artık hiç kimseyle samimi değilim.	1	2	3	4
8	İlgilerim ve fikirlerim çevremdekilerce paylaşılıyor.	1	2	3	4
9	Dışa dönük bir insanım.	1	2	3	4
10	Kendime yakın hissettiğim insanlar var.	1	2	3	4
11	Kendimi grubun dışına itilmiş hissediyorum.	1	2	3	4
12	Sosyal ilişkilerim yüzeyseldir.	1	2	3	4
13	Hiç kimse beni gerçekten iyi tanımıyor.	1	2	3	4
14	Kendimi diğer insanlardan soyutlanmış hissediyorum.	1	2	3	4
15	İstedğim zaman arkadaş bulabilirim.	1	2	3	4
16	Beni gerçekten anlayan insanlar var.	1	2	3	4
17	Bu derece içime kapılmış olmaktan dolayı mutsuzum.	1	2	3	4
18	Çevremde insanlar var ama benimle değil.	1	2	3	4
19	Konuşabileceğim insanlar var.	1	2	3	4
20	Derdimi anlatabileceğim insanlar var.	1	2	3	4

Ek F. Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	İhtiyacım olduğu zaman, çocuğumun sorununu daha iyi anlamak için gerekli olan bilgilere ulaşabilirim.	1	2	3	4	5	6	7
2	Çocuğumun ev dışında (Alışverişte, lokantada, ev gezmelerinde, vb.) gösterdiği davranış problemleri ile baş edebilirim.	1	2	3	4	5	6	7
3	Çocuğum benimle iletişim kurmaya çalıştığı anda, çocuğumun ne istediğini ve neye gereksinim duyduğunu anlayabilirim.	1	2	3	4	5	6	7
4	Çocuğumun başarılı olmasına yardımcı olma konusunda yeterliyim.	1	2	3	4	5	6	7
5	Çocuğum sorun yaşadığı zaman, onun için yapabileceğim birçok şey vardır.	1	2	3	4	5	6	7
6	Çocuğumun günlük yaşamına ilişkin kararları çoğu zaman alabilirim.	1	2	3	4	5	6	7
7	Çeşitli sosyal ortamlarda (ev ziyaretleri, oyun alanları vb.), çocuğumun diğer çocuklarla ve yetişkinlerle iletişim kurmasına yardımcı olabilirim.	1	2	3	4	5	6	7
8	Çocuğumdaki sorunun ne olduğunu çoğu zaman anlayabilirim.	1	2	3	4	5	6	7
9	Çoğu zaman iyi bir ebeveyn (anne/baba) olduğuma inanıyorum.	1	2	3	4	5	6	7
10	Çocuğumun günlük yaşam becerilerini geliştirmesine yardımcı olacak farklı stratejiler (yollar) kullanabilirim.	1	2	3	4	5	6	7

11	Genellikle çocuğumun aldığı terapinin/ eğitimin amaç ve işlevini genellikle bilirim (örn., Çocuğumun aldığı terapi/ eğitim niçin uygulanmaktadır ve neden önemlidir?).	1	2	3	4	5	6	7
12	Çocuğumun güçlü yönleri ve gereksinimleri hakkında çocuğumun terapisti veya öğretmeni ile konuşabilecek derecede kendime güvenirim.	1	2	3	4	5	6	7
13	Çocuğumun daha iyi iletişim kurması için onu cesaretlendirecek çeşitli yollar kullanabilirim.	1	2	3	4	5	6	7
14	Çocuğumun okulda başarılı olabilmesi için gerekli bilgilere ve kaynaklara ulaşabilirim.	1	2	3	4	5	6	7
15	Çocuğumun eğitim durumuna ilişkin toplantılar yapıldığı zaman, bu toplantılardaki konuları anlayabilirim ve görüş alışverişinde bulunabilirim.	1	2	3	4	5	6	7
16	Çocuğum için uygun olan gereksinim duyduğu eğitimi/ terapiyi araştırıp bulabilirim.	1	2	3	4	5	6	7
17	Gerektiğinde çocuğumun terapisti veya öğretmeni ile kaygılarımı paylaşabilirim.	1	2	3	4	5	6	7

Ek G. UCLA Yalnızlık Ölçeği İzni

Tayfun Dogan

Kime: Siz

28.02.2023 Sal 19:28

Merhaba,
Ölçeği web sitemden indirerek kullanabilirsiniz.
İyi çalışmalar dilerim.

Tayfun Doğan

28.02.2023, 15:44, "Büşra Öner"

Merhaba,
Ben Psikolog Büşra Öner. Çağ Üniversitesinde Psikoloji alanında yüksek lisans yapıyorum. "Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin yalnızlık, ebeveyn öz yeterliği ve algılanan sosyal destek düzeylerinin incelenmesi" konulu tez çalışmam için "UCLA Yalnızlık Ölçeği"ni kullanmak istiyorum. İzin verirseniz çok memnun olurum. Eğer mümkünse ölçeğin orijinal formunu paylaşırsanız çok sevinirim. Şimdiden teşekkürler.
İyi çalışmalar

Ek H. Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği İzni

Veysel AKSOY

Kime: Siz

7.03.2023 Sal 12:58

Ölçek açık erişimli. Kullanım izni gerektirmiyor. Aşağıdaki linkten erişebilirsiniz.

(.....)

Büşra Öner

15:30):

şunları yazdı (6 Mar 2023

Merhaba,

Ben Psikolog Büşra Öner. Çağ Üniversitesinde Psikoloji alanında yüksek lisans yapıyorum. "Özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin yalnızlık, ebeveyn öz yeterliği ve algılanan sosyal destek düzeylerinin incelenmesi" konulu tez çalışmam için "Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği"ni kullanmak istiyorum. İzin verirseniz çok memnun olurum. Eğer mümkünse ölçeğin orijinal formunu paylaşırsanız çok sevinirim. Şimdiden teşekkürler.
İyi çalışmalar

Ek I. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği İzni

haluk arkar

Kime: Siz

3.03.2023 Cum 12:32

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal... ▾

Sayın Büşra Öner,
Çokboyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeğini çalışmanızda kullanabilirsiniz.
Ölçeği ve puanlamasını aşağıdaki kaynakta bulabilirsiniz. Başarılar dilerim.
Prof. Dr. Haluk Arkar
Eker, D., H. Arkar ve H. Yıldız, "Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirliği", Türk Psikiyatri Dergisi, 12, 17-25 (2001).

Kimden: "Büşra Öner"

Kime: "haluk arkar"

Gönderilenler: 28 Şubat Salı 2023 15:49:36

Konu: Ölçek İzni

Ek İ.Çağ Üniversitesi SOBE Tez Etik İzin Yazısı

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sayı : E-23867972-050.04.04-2300009656

18.10.2023

Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurulu Kararı Alınması Hk.

REKTÖRLÜK MAKAMINA

İlgi: Rektörlük Makamının 09.03.2021 tarih ve E-81570533-050.01.01-2100001828 sayılı Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu konulu yazısı.

İlgi tarihli yazınız kapsamında Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji, İngiliz Dili Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programlarında tez aşamasında kayıtlı olan **Büşra Öner, Eren İbey Şahin** isimli öğrencilerimize ait tez evraklarının "Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Onayları" alınmak üzere Ek'te sunulmuş olduğunu arz ederim.

Prof. Dr. Murat KOÇ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Ek :

- 1 - Büşra Öner'e Ait Tez Etik Dosyası.
- 2 - Eren İbey Şahin'e Ait Tez Etik Dosyası.

Ek J. Çağ Üniversitesi Rektörlüğü Tez Etik İzin İstek Formu

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : E-81570533-044-2300010190
Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurul İzni Hk.

30.10.2023

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : a) 18.10.2023 tarih ve E-23867972- 050.04.04-2300009653 sayılı yazınız.
b) 18.10.2023 tarih ve E-23867972- 050.04.04-2300009656 sayılı yazınız.
c) 19.10.2023 tarih ve E-23867972- 050.04.04-2300009766 sayılı yazınız.

İlgi yazılarda söz konusu edilen **Dilara Gün, Büşra Öner, Eren İlbey Şahin, Sevgi Tarhan** ve **Sevim İnceler** isimli öğrencilerimize ait tez evrakları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunda incelenerek uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Ünal AY
Rektör

Ek K. Çağ Üniversitesi İzin Belgesi

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sayı : E-23867972-044-2300010234

31.10.2023

Konu : Büşra Öner'in Tez Anket İzni Hk.

DAĞITIM YERLERİNE

Psikoloji tezli yüksek lisans programında kayıtlı **Büşra Öner** isimli öğrencinin, “**Özel gereksinimli çocuğa sahip olan ebeveynlerin yalnızlık, algılanan sosyal destek ve ebeveyn öz yeterliği düzeylerinin incelenmesi**” başlıklı tez çalışması Çukurova Üniversitesi öğretim üyesi **Prof. Dr. Lut Tamam**'ın danışmanlığında yürütülmektedir. Adı geçen öğrenci tez çalışmasında **Müdürlüğünüze bağlı Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde halen öğrenim gören özel gereksinimli bireyleri** kapsamak üzere kopyası Ek'lerde sunulan anket uygulamasını yapmayı planlamaktadır. Üniversitemiz Etik Kurulunda yer alan üyelerin onayları alınmış olup, izin verilmesi hususunu bilgilerinize sunarım.

Prof. Dr. Ünal AY
Rektör

Ek : Öğrenciye ait tez anket evrakları dosyası.

Dağıtım:

Gereği:
Amasya İl Milli Eğitim Müdürlüğüne

Bilgi:
Amasya Valiliğine

Ek L. Amasya Milli Eğitim Müdürlüğü İzin Belgesi

T.C.
AMASYA VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-47613789-44-89786295
Konu : Araştırma Uygulama İzni
(Büşra ÖNER) Hk.

16.11.2023

ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Sosyal Bilimler Enstitüsü)

İlgi : Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 31.10.2023 tarih ve E-23867972-044-2300010234 sayılı yazısı.

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji tezli yüksek lisans programında kayıtlı Büşra ÖNER isimli öğrencinin, "*Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Olan Ebeveynlerin Yalnızlık, Algılanan Sosyal Destek Ve Ebeveyn Öz Yeterliliği Düzeylerinin İncelenmesi*" başlıklı tez çalışması Çukurova Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Lut TAMAM'ın danışmanlığında, araştırma yapabilmek için Müdürlüğümüzden izin talep edilmiştir.

Bu kapsamda; söz konusu araştırmanın Amasya Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü aracılığıyla yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Mahmut KESKİNER
İl Milli Eğitim Müdür V.